

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

JOnG!
OPVOEDINGS- EN GEZINSVARIABELEN
BIJ DE VLAAMSE GEBORTECOHORTE
0-JARIGEN

Karla Van Leeuwen¹,
Sofie Rousseau¹,
Karel Hoppenbrouwers²,
Roeljan Wiersema³,
Annemie Desoete³

In samenwerking met Kind en Gezin

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Kapucijnenvoer 39 – B-3000 Leuven
Tel 0032 16 33 70 70 – Fax 0032 16 33 69 22

E-mail: swvg@med.kuleuven.be

Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

Publicatie nr. 2011/15

SWVG-Rapport 24

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Titel rapport: JOnG! - Opvoedings- en gezinsvariabelen bij de Vlaamse geboortecohorte
0-jarigen

Promotor: Prof. dr. Karla Van Leeuwen¹,

Co-promotor: Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers², Prof. dr. Roeljan Wiersema³,

Prof. dr. Annemie Desoete³

Onderzoekers: Sofie Rousseau¹

¹ Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek, KU Leuven

² Dienst Jeugdgezondheidszorg, KU Leuven

³ Vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie, UGent

Administratieve ondersteuning: Lut Van Hoof, Lieve Van Cauwenberghe, Manuela Schröder

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Promotoren en Partners van het Steunpunt

KU Leuven

Prof. dr. Chantal Van Audenhove (Promotor-Coördinator), Lucas en ACHG

Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers, Dienst Jeugdgezondheidszorg

Prof. dr. Johan Put, Instituut voor Sociaal recht

Prof. dr. Anja Declercq, Lucas

UGent

Prof. dr. Lea Maes, Vakgroep maatschappelijke gezondheidkunde

Prof. dr. Jan De Maeseneer, Vakgroep Huisartsgeneeskunde en eerstelijnsgezondheidszorg

Prof. dr. Ilse De Bourdeaudhuij, Vakgroep Bewegings- en sportwetenschappen

Prof. dr. Ann Buysse, Vakgroep Experimenteel-klinische en gezondheidspsychologie

VUBrussel

Prof. dr. Johan Vanderfaellie, Vakgroep Klinische en Levenslooppsychologie

KHKempen

Dr. Guido Cuyvers, Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum derde leeftijd

Rapport 24

JOnG! - Opvoedings- en gezinsvariabelen bij de Vlaamse geboortecohorte 0-jarigen

Onderzoeker: Sofie Rousseau

Promotor: Prof. dr. Karla Van Leeuwen

Co-promotor: Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers, Prof. dr. Roeljan Wiersema,
Prof. dr. Annemie Desoete

SAMENVATTING

Inleiding. Dit rapport beschrijft de domeinen opvoeding, gezin, en ouderlijke mentale gezondheid, bevraagd via vragenlijsten binnen het JOnG! onderzoek bij de cohorte 0-jarigen (geboren tussen 1 mei 2008 en 30 april 2009). Het onderzoek naar het domein 'opvoeding' levert kencijfers op over hoe ouders over de opvoeding denken (opvoedingsattitudes), hoe ze de opvoeding van een jong kind in positieve en negatieve zin beleven (opvoedingspercepties), of ze het gevoel hebben het gedrag van hun kind en opvoedingssituaties aan te kunnen (draagkracht), of ze de opvoeding als een belasting ervaren, en zelfgerapporteerde frequenties van concrete opvoedingsgedragingen. Omdat opvoeding niet in een vacuüm plaatsvindt, is het verband onderzocht tussen de verschillende opvoedingsaspecten en emotionele problemen van ouders, negatieve levensgebeurtenissen, en problemen in het gezin of de partnerrelatie. Ten slotte is onderzocht in welke mate ouders zich zorgen maken over de opvoeding van hun kind en daaraan gekoppeld de eventuele nood aan opvoedingsondersteuning.

Er wordt gerapporteerd over gegevens van twee meetmomenten, wanneer de kinderen 2 en 12 maanden oud waren¹. Op het eerste meetmoment betreft dit gegevens van 2106 ouders, op het tweede meetmoment van 1126 ouders. Ongeveer 90% van de respondenten zijn moeders.

Resultaten. Wat **opvoedingsattitudes** betreft, gemeten op 2 maanden, hechten ouders gemiddeld genomen weinig geloof aan het nut van lichamelijke straffen en tonen ze een grote mate van inleving in wat een kind nodig heeft. Het overgrote deel van de ouders is het er mee eens dat de opvoeding van hun kind een verrijking

---

¹ Over sommige opvoedingsdata is reeds gerapporteerd in de factsheets 'Kleine kinderen, kleine zorgen? Ondersteuningsbehoeften van ouders met zuigelingen in relatie tot ouder-, kind- en gezinskenmerken' en 'Hoe beleven ouders het ouderschap en welke zijn hun eerste vragen?'.

betekent en ze rapporteren een grote toewijding en verantwoordelijkheidszin (**Opvoedingspercepties**, gemeten op 2 en 12 maanden). Toch blijkt dat opvoeden een zekere kost met zich meebrengt. Bijna drie vierden van de ouders geeft aan dat een kind grootbrengen een grote financiële inspanning vraagt. Lichamelijke uitputting wordt door een derde van de ouders aangegeven, emotionele uitputting door een vijfde. Bijna een derde van de ouders voelt zich door het opvoeden van hun kind in zekere mate geïsoleerd van de eigen partner of vrienden. Ongeveer 15% van de ouders meent dat het opvoeden voor spanning in de relatie met de partner zorgt. Anderzijds ervaren drie vierden van de ouders wel steun van familie en vrienden, en in iets mindere mate (65%) van de gemeenschap waartoe ze behoren. Een vergelijking van de twee meetmomenten toont aan dat hoewel ouders hun relatieve positie tegenover andere ouders in de groep behouden, ze gemiddeld meer steun (hulp bij de opvoeding van het kind van personen *buiten* het gezin), meer verrijking, maar ook meer isolatie door de opvoeding (minder tijd kunnen doorbrengen met partner, vrienden, in vrije tijd) rapporteren als hun kind 12 maanden is.

Over het algemeen menen ouders wel goed te kunnen omgaan met het gedrag van hun kind van 12 maanden of met bepaalde opvoedingssituaties (**draagkracht in de opvoeding**). Moeilijkst voor ouders zijn het doeltreffend omgaan met een kind dat weigert te eten of constant aandacht vraagt. Dit wordt door een kwart van de ouders aangegeven. Bijna een vijfde van de ouders weet niet hoe om te gaan met een driftbui, of met een kind dat roept en schreeuwt. Het huishouden doen met het kind erbij is voor een kwart van de ouders een moeilijke opvoedingssituatie. Minder dan 5% van de ouders ervaart de opvoeding van hun kind van 12 maanden als **belastend**.

Wat **zelfgerapporteerd opvoedingsgedrag** betreft ten aanzien van hun kind van 12 maanden, valt op dat ouders menen zeer frequent warm en ondersteunend te zijn. Zij rapporteren zeer frequent aanmoediging van zelfstandigheid bij hun kind en het zorgen voor veiligheid en regelmaat. Gewenst gedrag van hun kind wordt frequent sociaal beloond door te laten merken aan het kind dat dit gedrag geapprecieerd wordt. Ouders rapporteren meer positieve vormen van aanmoediging van gewenst gedrag bij hun één-jarig kind, dan 'corrigerende' gedragingen bij ongewenst gedrag. Wanneer het kind iets doet wat niet mag, maken ouders vooral duidelijk aan het kind met een blik of luidere stem dat zij dit gedrag niet wensen. Een derde van de ouders zet zijn kind soms tot altijd apart (time-out) of laat iets onprettigs volgen op het ongewenst gedrag (bijv. kind rommel zelf laten opruimen). Ongeveer 15% neemt iets plezierigs van het kind af (bijv. knuffel of fopspeen). De helft van de ouders rapporteert hun kind van 12 maanden wel eens een tik te geven, of er ruwer mee om te gaan (bijv. harder vasthouden). Permissief of toegeeflijk gedrag wordt gemiddeld weinig gerapporteerd.

Het **gezinsfunctioneren** is op beide meetmomenten beoordeeld. Wanneer hun kind 2 maanden oud is, vinden de meeste ouders dat hun gezin geborgenheid biedt, ongeveer 10% vindt dat eerder niet. Tot 15% van de ouders rapporteert op vragen naar steun en communicatie in het gezin vaak problemen, tot 4% geeft aan vaak problemen te hebben met betrokkenheid van de gezinsleden of met de partner. Een vergelijking van de twee meetmomenten toont aan dat ouders gemiddeld een groter

gebrek aan steun en communicatie (van personen *binnen* het gezin) en meer problemen in de partnerrelatie ervaren wanneer hun kind 12 maanden oud is.

Emotionele problemen bij de ouders zijn niet ongewoon, en dit op beide meetmomenten. Twee vijfden van de ouders antwoordt dat er een beetje tot veel meer dan gewoonlijk sprake is van een slaapttekort door zorgen, en dat ze onder druk staan.

Ongeveer 3% van de ouders maakt verschillende als **negatief beleefde gebeurtenissen** mee. De meest voorkomende negatieve gebeurtenis is het overlijden van een naast familielid of goede bekende (10,9% op meetmoment 1 en 8,4% op meetmoment 2).

Zelfgerapporteerd opvoedingsgedrag en opvoedingsbeleving, gemeten op 12 maanden hangen matig samen. Meer draagkracht in de opvoeding en deze als een verrijking ervaren hangen samen met meer positieve opvoedingsgedragingen en minder gebruik van (hardere) straffen.

De JOnG! studie toont aan dat opvoeden niet in een vacuüm gebeurt, maar nauw verbonden is met andere domeinen van functioneren. Bepaalde opvoedingsgedragingen (op 12 maanden) worden voorspeld door opvoedingsattituden (op 2 maanden), door de opvoedingsbeleving, en door het temperament van het kind (gecorrigeerd voor opleiding en herkomst van de moeder). Het ervaren gezinsfunctioneren of emotionele problemen bij de ouder dragen vooral bij tot de opvoedingsbeleving. Zo zijn bijvoorbeeld emotionele problemen bij de ouder geassocieerd met een groter gevoel van isolatie door de opvoeding en met een beperkter gevoel van verrijking.

Opvoedingsgedragingen en -beleving verschillen soms naargelang de **opleiding** en **herkomst** van de moeder. Hoger opgeleide moeders rapporteren minder warmte/ondersteuning, maar meer regelmaat, minder permissief en inconsequent gedrag en communicatie over ongewenst gedrag. Hooggeschoolden rapporteren meer steun vanuit de omgeving, maar ook een groter gevoel van isolatie door de opvoeding. Ouders uit WHOB/D² landen rapporteren meer permissief opvoedingsgedrag, minder steun, meer opvoedingsstress en minder draagkracht in de opvoeding. Ouders van een **eerste kind** rapporteren meer steun van de omgeving en zien het opvoeden meer als verrijking dan ouders die al meerdere kinderen hebben.

Drie vierden van de ouders maakt zich helemaal geen **zorgen over de opvoeding** van hun kind, iets meer dan een vijfde maakt zich een beetje of nogal zorgen. Een beetje tot heel veel behoefte aan opvoedingsondersteuning wordt door 15% van de ouders gerapporteerd. Er is variatie over de tijd in de mate waarin ouders zorgen en behoefte aan steun rapporteren. Het effectief gebruiken van diensten voor zorgen of vragen met betrekking tot de opvoeding is in deze levensfase nog zeer beperkt en men doet daarvoor vooral beroep op gekende diensten (Kind en Gezin).

Gezinnen met een eerste kind rapporteren gemiddeld meer zorgen over de opvoeding en nood aan opvoedingsondersteuning, en moeders met een afkomst uit een WHO-B/D land zijn significant meer bezorgd dan Belgische moeders.

---

² WHO-A: landen met een zeer lage mortaliteit bij zowel kind en volwassene; WHO-B/D: landen met minder dan zeer lage mortaliteit bij kind en/of volwassene (zie: WHO, 2011).

Aanbevelingen voor het beleid

- **Legitimering van een beleid rond opvoedingsondersteuning.** De kencijfers over opvoeding en behoefte aan ondersteuning vormen een verantwoording voor het verderzetten van een beleid rond opvoedingsondersteuning. Een meersporenbeleid is echter aangewezen, want ouders die zich geïsoleerd voelen, emotionele of partnerproblemen rapporteren, ervaren de opvoeding van hun kind daarom nog niet als een 'ernstig probleem', maar wel als minder evident. Opvoeding gebeurt duidelijk niet in een vacuüm en hangt samen met andere domeinen zoals gezins- en persoonlijk functioneren en de ruimere context.
- **Opvoedingsondersteuning aan specifieke doelgroepen?** Allochtone ouders blijken meer opvoedingsstress en minder draagkracht dan Vlaamse ouders te rapporteren, en een geringer steunend sociaal netwerk. Een laagdrempelig aanbod dat hen op een niet-bedreigende wijze confronteert met verschillende opvoedingswaarden en -stijlen, en hen een sociaal netwerk aanbiedt, is aangewezen. Reeds bestaande initiatieven die dit stimuleren verdienen verdere ondersteuning. Ook een specifiek aanbod voor ouders met een eerste kind is gewenst, aangezien zij meer opvoedingsvragen en behoefte aan ondersteuning rapporteren dan ouders met meerdere kinderen.
- **Blijven inzetten op het thema positief opvoeden.** Kind en Gezin legt in haar werking de klemtoon op een positieve ouder-kind interactie. Ouders in het JOnG! onderzoek rapporteren ook frequent opvoedingsgedrag dat gerelateerd is aan warmte en ondersteuning. Door de klemtoon te leggen op positief opvoeden kunnen opvoedingssituaties of gedragingen van kinderen besproken worden op een niet problematiserende manier.
- **Mogelijke thema's waar extra aandacht naar zou kunnen gaan.** Uit de onderzoeksresultaten komen enkele thema's naar voor die eventueel bijzondere aandacht kunnen krijgen in verdere initiatieven voor opvoedingsondersteuning, zoals de pedagogische tik of het temperament van het kind in relatie tot het opvoedingsgedrag van ouders.

INHOUD

Deel 1 INLEIDING	11
Deel 2 OPVOEDING	15
1 Attitudes van ouders over opvoeding	17
2 Opvoedingspercepties van ouders	21
3 Draagkracht in de opvoeding	28
4 Opvoedingsbelasting	30
5 Opvoedingsgedrag	32
Deel 3 GEZINS- EN OUDERFUNCTIONEREN	41
1 Gezinsfunctioneren	41
2 Emotionele problemen bij de ouder	46
3 Levensgebeurtenissen	48
Deel 4 ASSOCIATIES TUSSEN OPVOEDINGS- EN ANDERE VARIABELEN	55
1 Voorspellen opvoedingsattitudes op T1 het opvoedingsgedrag op T2?	55
2 Is er een verband tussen het opvoedingsgedrag en de opvoedingsbeleving bij ouders van kinderen van 12 maanden?	56
3 Is er een verband tussen temperament van het kind op T1 en opvoedingsgedrag- en beleving op T2?	57
4 Welke variabelen voorspellen het opvoedingsgedrag van ouders?	60
4.1 Opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedrag	60
4.2 Gezinskenmerken en temperament als predictoren van opvoedingsgedrag	64
4.3 Gezinskenmerken en temperament als predictoren van opvoedingsbeleving	67

5	Verschillen opvoedingsvariabelen naargelang opleiding en herkomst moeder en pariteit?	71
5.1	Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens opleiding moeder	71
5.2	Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens herkomst moeder	73
5.3	Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens pariteit	75
Deel 5 CONCLUSIES		81
1	Reflectie over de onderzoeksresultaten	81
2	Beperkingen in huidig onderzoek en aanbevelingen voor verder onderzoek	85
3	Aanbevelingen voor het beleid	87
REFERENTIES		89

LIJST VAN TABELLEN

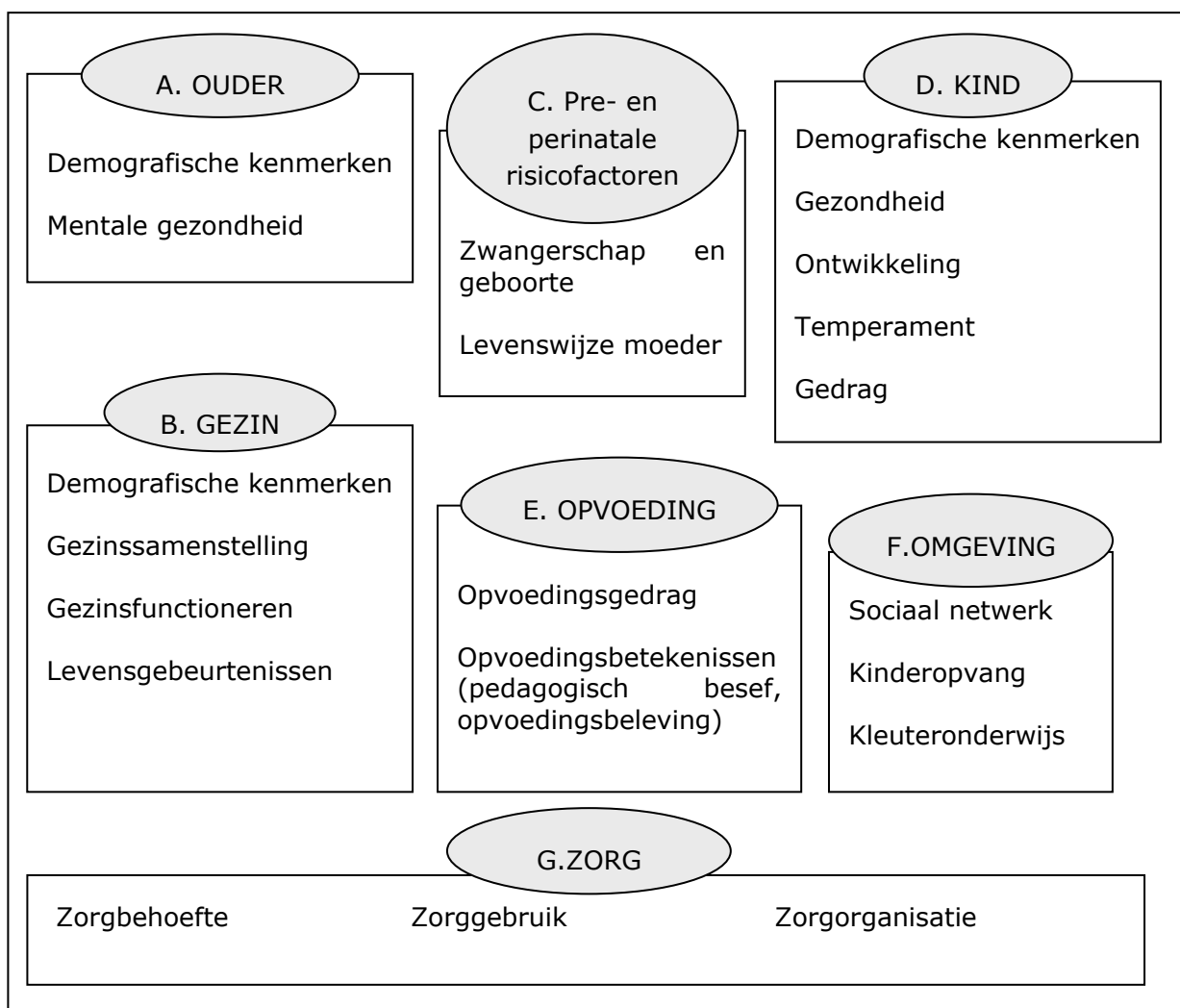
Tabel 1	Respondenten (in relatie tot het deelnemende kind)	13
Tabel 2	Overzicht opvoedingsvariabelen in de basissteekproef op meetmoment 1 en 2	16
Tabel 3	Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op itemniveau (T1)	18
Tabel 4	Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op schaalniveau (T1)	21
Tabel 5	Kencijfers opvoedingspercepties (POPI) op itemniveau (T1 en T2)	23
Tabel 6	Kencijfers opvoedingspercepties (POPI) op schaalniveau (T1 & T2)	27
Tabel 7	Vergelijking schaalscores opvoedingsbeleving T1 en T2	28
Tabel 8	Kencijfers draagkracht opvoeding (PTC) op itemniveau (T2)	29
Tabel 9	Kencijfers draagkracht opvoeding (PTC) op schaalniveau (T2)	30
Tabel 10	Kencijfers opvoedingsbelasting (NVOS) op itemniveau (T2)	31
Tabel 11	Kencijfers opvoedingsbelasting (NVOS) op schaalniveau (T2)	32
Tabel 12	Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op itemniveau (T2)	35
Tabel 13	Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op schaalniveau (T2)	40
Tabel 14	Overzicht variabelen gezins- en ouderfunctioneren in de basissteekproef op meetmomenten 1 en 2	41
Tabel 15	Kencijfers gezinsfunctioneren (VGP) op itemniveau op T1 & T2	43
Tabel 16	Kencijfers gezinsfunctioneren (VGP) op schaalniveau (T1 & T2)	45
Tabel 17	Vergelijking schaalscores gezinsfunctioneren op T1 en T2	46
Tabel 18	Kencijfers emotionele problemen ouder (GHQ) op itemniveau (T1 & T2)	47
Tabel 19	Kencijfers emotionele problemen ouder (GQH) op schaalniveau (T1 & T2)	48
Tabel 20	Kencijfers meegemaakte gebeurtenissen (VMG) op itemniveau op T1 & T2	49
Tabel 21	Pearson correlaties tussen opvoedingsattitudes T1 en opvoedingsgedrag T2	55
Tabel 22	Pearson correlaties tussen opvoedingsgedrag T2 en opvoedingsbeleving T2	56
Tabel 23	Pearson correlaties tussen temperamentsschalen (T1) en opvoedingsvariabelen (T2)	59
Tabel 24	Regressie-analyses met opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedragingen (1)	62
Tabel 25	Regressie-analyses met opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedragingen (2)	63
Tabel 26	Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament kind als predictoren van opvoedingsgedragingen (1)	65
Tabel 27	Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament kind als predictoren van opvoedingsgedragingen (2)	66

Tabel 28	Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament Kind als predictoren van opvoedingspercepties	69
Tabel 29	Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament Kind als predictoren van opvoedingsstress en draagkracht	70
Tabel 30	Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens opleiding moeder	72
Tabel 31	Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens herkomst moeder	74
Tabel 32	Vergelijking opvoedingsbeleving volgens pariteit	75
Tabel 33	Kencijfers zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning (T2)	76
Tabel 34	Vergelijking zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning op T1 en T2	77
Tabel 35	Zorgen over opvoeding en ondersteuningsbehoefte volgens pariteit	79
Tabel 36	Zorgen over opvoeding en ondersteuningsbehoefte volgens herkomst moeder	79

Deel 1

INLEIDING

JOnG! is een multidisciplinair onderzoek naar ontwikkeling, opvoeding, gezondheid, gedrag, en zorgnood en -gebruik bij 0-, 6-, en 12-jarigen en hun gezinnen. Het is onderdeel van het meerjarenprogramma 2007-2011 van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG) (www.steunpuntwvg.be). Eén van de doelstellingen van deze studie is het verzamelen van kencijfers over (problemen inzake de) gezondheid, gedrag, ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren en hun evolutie op lange termijn op te volgen. Figuur 1 geeft een overzicht van de verschillende domeinen waarover gegevens verzameld worden.

Figuur 1 Model voor de dataverzameling in JOnG!

De Vlaamse overheid zet middelen in voor dataverzameling over deze domeinen om onder meer het zorgaanbod beter te kunnen afstemmen op de behoeften van gezinnen. Het beleid toont specifiek interesse in het domein 'opvoeding van kinderen'. Hiermee wil men enerzijds een antwoord bieden op evoluties binnen de maatschappij die aanleiding kunnen geven tot opvoedingsonzekerheid, en anderzijds ernstigere problemen voorkomen door preventie (Visienota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2010).

De resultaten van dit rapport kunnen de overheid een concreet zicht geven op hoe ouders van zeer jonge kinderen (2 – 12 maanden) de opvoeding beleven en welke specifieke opvoedingsgedragingen ze stellen. Deze opvoedingsaspecten worden binnen een ruimere context bestudeerd, waarbij verbanden worden gelegd tussen opvoeding en gezinsfunctioneren (zoals de partnerrelatie), kenmerken van de ouder (zoals herkomst of mentale gezondheid), en negatieve belastende gebeurtenissen. Deze bevindingen kunnen gebruikt worden bij het verder uitzetten van een beleid, bijvoorbeeld op het domein van de opvoedingsondersteuning.

Op datum van publicatie van dit rapport is reeds gepubliceerd over de verzamelde gegevens over opvoeding binnen de cohorte 0-jarigen in twee factsheets.

- 'Kleine kinderen, kleine zorgen? Ondersteuningsbehoeften van ouders met zuigelingen in relatie tot ouder-, kind- en gezinskenmerken' (Van Leeuwen, Rousseau, Hoppenbrouwers, Desoete, Wiersema, & Dierckx, 2010) is gebaseerd op gegevens uit de basisbevraging (meetmoment 1) bij de cohorte 0-jarigen.
- In 'Hoe beleven ouders het ouderschap en welke zijn hun eerste vragen?' (Rousseau, Van Leeuwen, Hoppenbrouwers, Desoete, Wiersema, & Grietens, 2011) wordt gerapporteerd over opvoedingsgegevens die verzameld zijn bij een uit de basissteekproef geselecteerde deelgroep, op het moment dat het kind 8 maanden oud was.

In de toekomst zal nog verder gerapporteerd worden over de gegevens die jaarlijks bij de cohorte 0-jarigen verzameld worden om na te gaan hoe opvoeding evolueert over de tijd, hoe aspecten bij het kind, het gezin en de omgeving daarmee samen gaan, en of we hierbij bepaalde protectieve en risicofactoren kunnen detecteren.

Dit rapport geeft een overzicht van kencijfers met betrekking tot de domeinen opvoeding, gezin, en mentale gezondheid van de ouder in de cohorte 0-jarigen (geboren tussen 1 mei 2008 en 30 april 2009), op meetmomenten 1 en 23. Op meetmoment 1 waren de deelnemende kinderen gemiddeld 6 weken oud, op meetmoment 2 waren zij ongeveer 12 maanden oud. We gebruiken in dit rapport 2 maanden en 12 maanden als referentiepunten voor de leeftijd van het kind.

Voor een beschrijving van de methode van het onderzoek, de steekproeftrekking, de participatiegraad en de respons van de startbevraging verwijzen we naar het rapport van Grietens, Hoppenbrouwers, Desoete, Wiersema, en Van Leeuwen (2010). Hierin wordt tevens een motivering gegeven voor de keuze voor specifieke variabelen en vragenlijsten. In het rapport van Guérin, Roelants, Van Leeuwen, Desoete, en Hoppenbrouwers (2011) wordt het socio-demografisch profiel van de deelnemende

---

³ In het rapport gebruiken we T1 als afkorting voor meetmoment 1 en T2 als afkorting voor meetmoment 2.

gezinnen uit de cohorte 0-jarigen beschreven. Samengevat stelt vorig rapport dat het socio-demografisch profiel van de JOnG! respondenten vergelijkbaar is met dat van de Vlaamse geboortecohorte voor wat betreft geslacht van het kind, de leeftijd en pariteit van de moeder bij de bevalling, en de proportie van gezinnen met kansarmoede. De groep van JOnG! respondenten bestaat uit iets minder niet-Belgen en niet-Nederlandstaligen, uit meer hoger opgeleide en beroepsactieve ouders, en het gezinsinkomen ligt iets hoger dan dat men op basis van Belgische referentiecijfers zou kunnen verwachten.

Tabel 1 geeft weer wie de respondenten zijn – bekeken in relatie tot het kind - op meetmomenten 1 en 2. De meerderheid van de respondenten is moeder van het deelnemende kind. Op meetmoment 1 zijn in 99,6% van de gezinnen de biologische ouders respondent, op meetmoment 2 is dat 93,9%.

In 1011 gezinnen zijn de respondenten biologische moeders op zowel meetmoment 1 als meetmoment 2. Dit is 89,8%, berekend op basis van het totale aantal respondenten op T2. Bij 9 gezinnen (0,8%) is de biologische vader van het kind respondent op zowel meetmoment 1 als 2. Bij 30 gezinnen (2,7%) is de biologische vader respondent op meetmoment 1 en de biologische moeder respondent op meetmoment 2, en 17 keer (1,5%) is de moeder respondent op meetmoment 1 en vader respondent op meetmoment 2.

Tabel 1 Respondenten (in relatie tot het deelnemende kind)

Vragenlijst ingevuld door:	Meetmoment 1		Meetmoment 2	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Moeder	1980	94,0	1123	91,6
Biologische vader	118	5,6	28	2,3
Partner van moeder, stiefouder	1	0,1	1	0,1
Adoptieouder, pleegouder	0	0,0	1	0,1
Grootouder	1	0,1	0	0,0
Ander familielid	3	0,1	0	0,0
Ander dan familielid	3	0,1	0	0,0
Niet gekend	/	/	73	6,0
Totaal	2106	100,0	1126	100,0

Deel 2

OPVOEDING

Onderzoek naar opvoeding in gezinnen met jonge kinderen valt te legitimeren vanuit epidemiologisch perspectief, omdat opvoeding kan gerelateerd worden aan ontwikkelingsuitkomsten bij het kind, zoals gezondheid en psychosociaal welbevinden (Walker & Kirby, 2010). Het in kaart brengen van 'opvoeding' bij jonge kinderen stelt onderzoekers voor verschillende uitdagingen. Een eerste uitdaging betreft de betekenis van het zeer algemene concept 'opvoeding', dat op verschillende manieren kan ingevuld worden. Zo kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de 'objectieve' en 'subjectieve' component van de opvoedingsrelatie, waarbij *objectief* verwijst naar het observeerbare gedrag van ouders en kinderen in de opvoedingsrelatie, en *subjectief* naar mentale en cognitieve processen die samengaan met het opvoedingsproces (Peterson & Rollins, 1987, in Colpin & Grietens, 2000). Een gelijkaardig onderscheid wordt aangeduid met de termen *handelingsgerichte* en *betekeniscomponent* van de opvoeding. Ouderlijke opvoedingspraktijken hebben betrekking op gedrag, en verschillen van attitudes en overtuigingen, die affectief en cognitief van aard zijn. In JOnG! is rekening gehouden met zowel de handelingsgerichte- als betekeniscomponenten van opvoeding. Bij ouders van jonge kinderen is gevraagd naar hun attitudes tegenover opvoeding, de beleving van positieve en negatieve gevoelens die ze als ouders ervaren, de ervaring van draagkracht en stress in de opvoeding, en het daadwerkelijke opvoedingsgedrag.

Een tweede uitdaging voor onderzoekers betreft de methode van onderzoek. Het 'meten' van de verschillende aspecten van opvoeding kan volgens verschillende methoden gebeuren. In de basissteekproef van JOnG! is omwille van de grootte van de steekproef gekozen voor een bevraging via vragenlijsten, terwijl er in de kleinere steekproeven van het verdiepingsonderzoek bijkomend interview en observatie als methoden zijn gebruikt. Zelf-boordelingen van ouders via vragenlijsten zijn aantrekkelijk in onderzoek naar ouder-kindrelaties omdat ze op een eenvoudige manier kunnen afgenomen worden, in vergelijking met de kost- en tijdsintensieve methode van directe gedragsobservaties (Walker & Kirby, 2010).

In dit rapport focussen we op de bevragingen via vragenlijsten, waarbij ouders over zichzelf rapporteren op verschillende aspecten van de opvoeding. Tabel 2 geeft een overzicht van de opvoedingsvariabelen die in JOnG! zijn bevraged per meetmoment en welke meetinstrumenten daarvoor gebruikt zijn.

Tabel 2 Overzicht opvoedingsvariabelen in de basissteekproef op meetmoment 1 en 2

Variabelen	Meetinstrument	T1	T2
Opvoedingsattituden	Adult Adolescent Parenting Inventory (AAPI; Connors et al., 2006)	X	
Opvoedings - percepties	Perceptions Of Parenting Inventory (POPI; Lawson, 2004)	X	X
- belasting	Nijmeegse vragenlijst voor de Opvoedingssituatie (NVOS; Wels & Robbroeckx, 1996)		X
Draagkracht opvoeding	Parenting Task Checklist (PTC; Sanders & Wooley, 2001)		X
Opvoedingsgedrag	Schaal voor Ouderlijk Gedrag (SOG; Van Leeuwen & Vermulst, 2004)		X

In dit rapport geven we voor elke opvoedingsvariabele eerst kencijfers op itemniveau weer. De percentages in de tabellen betreffen 'valid cases', of het percentage ingevulde antwoorden per antwoordcategorie, gebaseerd op alle informanten die het item beantwoord hebben. Er wordt eveneens een indicatie gegeven van het aantal ontbrekende gegevens. Voor bepaalde items kunnen respondenten aangeven dat een bepaalde vraag niet voor hen van toepassing is, wat eveneens wordt gerapporteerd.

Na de rapportering op itemniveau worden voor elke opvoedingsvragenlijst resultaten op subschaalniveau weergegeven. Een subschaal omvat items met een gelijkaardige betekenis. Hierbij wordt samengevat verwezen naar psychometrische eigenschappen van de subschalen van de vragenlijsten. Wanneer vertaalde of aangepaste vragenlijsten gebruikt zijn, is via factoranalyses⁴ nagegaan of items met een gelijkaardige betekenis onder één noemer (een subschaal) kunnen worden gebracht, zoals geconcipieerd door de auteurs van de vragenlijsten. We geven aan welke subschalen op basis van factoranalyses weerhouden zijn, welke items daaronder vallen, en rapporteren voor de verschillende subschalen van de vragenlijst Cronbach's alfa (α) als maat voor interne consistentie, een vorm van betrouwbaarheid, van de subschalen.

Verder wordt het gemiddelde (M) per subschaal gerapporteerd, evenals de standaarddeviatie (SD , de mate waarin waarnemingen afwijken van hun rekenkundig gemiddelde), en de geobserveerde minimum- en maximumscores. Ruwe scores zijn ook omgezet in percentielscores (percentiel 5, 15, 85 en 95). Percentielscores zijn gebaseerd op rangorde en laten toe individuele scores te situeren ten opzichte van de totale groep. Een percentielscore van 85 betekent dat 85% van de respondenten een gelijke of een lagere score behaalde, en dat 15% een gelijke of hogere score behaalde. Een percentielscore van 15 houdt in dat 15% van de groep een gelijke of lagere score behaalde en 85% een gelijke of hogere score.

⁴ Uitgebreide informatie over de psychometrische eigenschappen van de vragenlijsten kan bekomen worden bij de eerste auteur van dit rapport.

1 Attitudes van ouders over opvoeding

De Adult Adolescent Parenting Inventory (AAPI; Conners, Whiteside-Mansell, Deere, Ledet, & Edwards, 2006) bevaart attitudes van ouders met betrekking tot de volgende dimensies: 'Ongepaste verwachtingen naar kinderen' (7 items), 'Ouderlijk tekort aan empathie' (10 items), 'Sterk geloof in het gebruik van fysieke straffen' (11 items), 'Omkeren van kind- en ouderrollen' (7 items), en 'Het onderdrukken van de kracht en onafhankelijkheid van kinderen' (5 items). Ouders duiden op een vijf-punten schaal aan in welke mate zij akkoord gaan met de uitspraken, gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'.

Het oorspronkelijk Engelstalige instrument werd via een „translation/back-translation“-procedure vertaald. Er is voor gekozen om de AAPI bij de ouders af te nemen op het eerste meetmoment en niet op latere meetmomenten omdat (1) attitudes relatief stabiele kenmerken zijn bij ouders (zie bijvoorbeeld Vittrup, Holden, & Buck, 2006), en (2) de onderzoekers de respondenten niet wilden overbelasten. We rapporteren over de startbevraging waaraan in totaal 2106 gezinnen deelnamen.

In Tabel 3 worden de frequenties (%) gerapporteerd van de antwoorden per vraag, berekend op het aantal respondenten dat deze vraag niet blanco heeft gelaten (dus 'valide cases').

De meningen van ouders over items die peilen naar **onaangepaste verwachtingen** van kinderen zijn verdeeld en tonen variatie over de ouders. Bijvoorbeeld met de uitspraak 'kinderen moeten doen wat hen gezegd wordt, zo simpel is het' is 58,7% helemaal niet tot niet akkoord, heeft 5,3% geen mening en is 36% akkoord tot helemaal akkoord.

Met betrekking tot **ouderlijke empathie** zien we dat met de uitspraak 'een kind af en toe laten slapen in het bed van de ouders is een slecht idee' 60,5% helemaal niet tot niet akkoord is en 33,8% akkoord tot helemaal akkoord. Ouders zijn minder verdeeld over de uitspraak 'een goed kind slaapt de hele nacht door': 86,2% is het (helemaal) niet eens met deze uitspraak. Weinig ouders lijken het eens te zijn met het feit dat kinderen behoeften van hun ouders moeten vervullen, wat zich bijvoorbeeld toont in de antwoorden bij 'baby's moeten leren rekening te houden met de behoeften van hun moeder': 87,5% is hiermee helemaal niet of niet akkoord.

Een minderheid van de ouders, rond de 5%, gelooft in het gebruik van lichamelijke straf. Toch vindt iets meer dan 10% dat 'een pak slaag OK is als laatste redmiddel' en dat 'bij kinderen een bepaalde hoeveelheid angst nodig is om hun ouders te respecteren'. Veel meer ouders zijn ervan overtuigd dat een kind discipline nodig heeft, en geen straf: 93,3% gaat akkoord tot helemaal akkoord. De uitspraak 'een kind de kamer uitsturen (time out) is een effectieve manier van straffen', wordt door 23,8% van de ouders niet onderschreven, door 67,8% wel.

Ook voor de vragen die betrekking hebben op het domein '**omkeren van kind- en ouderrollen**' is het antwoordpatroon gevarieerd. Zo vindt 52,1% van de ouders (helemaal) niet dat 'kinderen hun ouder's beste vriend zouden moeten zijn', terwijl 39,9% hiermee wel (helemaal) akkoord gaat. Anderzijds gaat slechts 5% akkoord met de idee dat 'Kinderen manieren moeten weten om het hun ouders na een dag hard werken naar de zin te maken'.

Met de uitspraak 'Ouders die zichzelf goed verzorgen zijn betere ouders' gaat 53,3% (helemaal) akkoord, 36,1% (helemaal) niet akkoord en 10% twijfelt.

Tabel 3 Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op itemniveau (T1)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Weet niet	Akkoord	Helemaal akkoord
AAPI: Ongepaste verwachtingen naar kinderen	%	%	%	%	%
Eigenwijze kinderen moet worden geleerd naar hun ouders te luisteren	1,6	10,5	5,4	64,2	18,4
Strikte discipline is de beste manier om kinderen groot te brengen	14,9	48,9	4,9	28,0	3,3
Goede kinderen zijn altijd gehoorzaam aan hun ouders	22,4	60,6	3,1	11,7	2,2
Ouders moeten hun kinderen stimuleren om het beter te doen	4,1	18,2	4,3	52,7	20,7
Kinderen leren respect te hebben door strikte discipline	16,7	47,0	6,2	27,1	2,9
Kinderen moeten doen wat hen gezegd wordt, zo simpel is het	9,5	49,2	5,3	33,3	2,7
Kinderen moet worden geleerd hun ouders altijd te gehoorzamen	4,5	26,5	4,8	57,3	6,8
AAPI: Ouderlijk tekort aan empathie					
Hoe sneller kinderen leren om zelf te eten, zich aan te kleden en naar het toilet te gaan, hoe beter het ze zal gaan als volwassenen	12,6	44,3	14,3	23,8	5,0
Baby's moeten leren rekening te houden met de behoeften van hun moeder	48,1	39,4	4,4	7,0	1,1
Kinderen hebben de verantwoordelijkheid hun ouders te plezieren	47,7	40,9	4,7	5,5	1,2
Kinderen moeten hun gevoelens voor zichzelf houden	79,0	18,7	0,5	0,6	1,2
Een goed kind slaapt de hele nacht door	31,9	54,3	4,2	8,3	1,3
Kinderen die zich zeker voelen verwachten vaak te veel als ze opgroeien	14,2	48,8	24,7	11,2	1,1
Er is niets erger dan een eigenwijs kind van twee jaar	19,5	52,5	15,5	10,4	2,2
Kinderen horen te weten wat hun ouders nodig hebben zonder dat hen dat verteld wordt	43,7	48,8	3,0	3,5	0,9
Een kind af en toe laten slapen in het bed van de ouders is een slecht idee	10,1	50,4	5,7	27,4	6,4
"Omdat ik het zeg" is de enige reden die een ouder hoeft te geven	39,7	48,0	4,3	6,8	1,2

Tabel 3 (vervolg): Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op itemniveau (T1)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Weet niet	Akkoord	Helemaal akkoord
AAPI: Sterk geloof in gebruik van fysieke straffen	%	%	%	%	%
Een kind de kamer uitsturen ('time out') is een effectieve manier van straffen	4,6	19,2	8,5	51,2	16,6
Slaag krijgen leert kinderen het verschil tussen goed en slecht	69,1	26,3	1,8	2,4	0,3
Kinderen kunnen goede discipline leren zonder dat ze geslagen worden	1,4	0,6	0,4	36,7	60,9
Een goed pak slaag heeft nog nooit iemand kwaad gedaan	60,3	31,7	3,1	4,3	0,6
Een kind slaan uit liefde is iets anders dan een kind slaan uit woede	55,9	26,2	7,5	8,6	1,8
Een bepaalde hoeveelheid angst is nodig bij kinderen om hun ouders te respecteren	39,4	41,2	8,2	10,4	0,8
Slaag krijgen leert kinderen dat anderen slaan goed is	39,5	18,9	7,9	25,4	8,3
Soms is slaan het enige dat helpt	51,0	37,3	4,1	7,1	0,5
Een pak slaag is OK als laatste redmiddel	49,5	33,8	5,2	10,9	0,6
Kinderen hebben discipline nodig, geen slaag	0,6	3,6	2,6	66,2	27,1
Een goed pak slaag laat het kind weten dat de ouder het echt meent	57,2	31,8	5,0	5,3	0,6
AAPI: Omkeren van kind- en ouderrollen					
Kinderen die een jaar oud zijn moeten gevaarlijke dingen uit de weg kunnen gaan	24,0	46,3	10,4	15,3	4,1
Als vader er niet is moet de zoon de man in huis worden	64,1	31,6	1,4	2,3	0,6
Kinderen moeten manieren weten om het hun ouders na een dag hard werken naar de zin te maken	55,6	35,1	4,2	4,4	0,7
Ouders zouden hun kinderen in vertrouwen moeten kunnen nemen	6,0	15,4	8,0	48,9	21,6
Een goed kind zal beide ouders troosten als die ruzie hebben gehad	37,7	34,0	16,2	10,3	1,8
Kinderen zouden hun ouders' beste vriend moeten zijn	12,6	39,5	8,0	27,3	12,6
Kinderen zouden verantwoordelijk moeten zijn voor het welzijn van hun ouders	59,9	34,5	2,9	2,1	0,5

Tabel 3 (vervolg): Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op itemniveau (T1)

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Weet niet	Akkoord	Helemaal akkoord
AAPI: Onderdrukken kracht en onafhankelijkheid van kinderen					
Kinderen moeten de vrijheid krijgen om veilig hun wereldje te verkennen	0,9	3,0	0,6	48,8	46,7
Ouders die zichzelf goed verzorgen zijn betere ouders	8,2	27,9	10,6	43,6	9,7
Kinderen moeten zindelijk gemaakt worden als ze daar aan toe zijn en niet eerder	1,3	8,6	4,7	49,1	36,2
Kinderen die geprezen worden krijgen een te hoge dunk van zichzelf	32,7	49,5	8,2	8,0	1,5
Ouders die hun kinderen aanmoedigen om met hen te praten zullen uiteindelijk niets dan geklaag van hen horen	52,5	40,0	4,6	1,7	1,1

Noot. Over alle AAPI-items is het gemiddeld aantal blanco gelaten antwoorden 31,3 (1,5%), berekend op de totale steekproef, met een minimum van 19 en een maximum van 38 niet-ingevulde antwoorden.

Factoranalyses op de items van de AAPI tonen aan dat slechts drie van de vijf originele subschalen kunnen gerepliceerd worden. Eveneens moet een aantal items verwijderd worden om tot een aanvaardbare interne consistentie van de subschalen te komen. De schalen 'Omkeren van kind- en ouderrollen' en 'Onderdrukken van de kracht en onafhankelijkheid van kinderen' vallen uit. Deze bevindingen sluiten aan bij ander onderzoek (Conners, Whiteside-Mansell, Deere, Ledet, & Edwards, 2006), waar via factoranalyse slechts evidentie werd gevonden voor twee subschalen, namelijk 'geloof in lichamelijke straf' en 'gebrek aan empathie'. We behouden dus de schalen:

- **Geloof in lichamelijke straf** met zeven items: (1) Slaag krijgen leert kinderen het verschil tussen goed en slecht; (2) Kinderen kunnen goede discipline leren zonder dat ze geslagen worden (score omdraaien); (3) Een goed pak slaag heeft nog nooit iemand kwaad gedaan; (4) Een kind slaan uit liefde is iets anders dan een kind slaan uit woede; (5) Soms is slaan het enige dat helpt; (6) Een pak slaag is OK als laatste redmiddel; (7) Een goed pak slaag laat het kind weten dat de ouder het echt meent.
- **Onrealistische verwachtingen naar kind** met vijf items: (1) Eigenwijze kinderen moet worden geleerd naar hun ouders te luisteren; (2) Strikte discipline is de beste manier om kinderen groot te brengen; (3) Kinderen leren respect te hebben door strikte discipline; (4) Kinderen moeten doen wat hen gezegd wordt, zo simpel is het; (5) Kinderen moet worden geleerd hun ouders altijd te gehoorzamen.
- **Gebrek aan empathie** met vijf items: (1) Baby's moeten leren rekening te houden met de behoeften van hun moeder; (2) Kinderen hebben de verantwoordelijkheid hun ouders te plezieren; (3) Kinderen moeten hun gevoelens voor zichzelf houden; (4) Een goed kind slaapt de hele nacht door; (5) Kinderen horen te weten wat hun ouders nodig hebben zonder dat hen dat verteld wordt.

De gemiddelden voor de subschalen van de AAPI zijn eerder laag voor Geloof in lichamelijke straf en Gebrek aan empathie, en gemiddeld voor Onrealistische verwachtingen van het kind (zie Tabel 4). We zien dat ouders gemiddeld genomen weinig geloof hechten aan het nut van lichamelijke straffen en weinig gebrek aan empathie tonen. Over uitspraken in verband met onaangepaste verwachtingen ten aanzien van het kind, zijn de meningen meer verdeeld en het gemiddelde weerspiegelt de middencategorie waarbij men twijfelt.

Tabel 4 Kencijfers attitudes over opvoeding (AAPI) op schaalniveau (T1)

Subschaal AAPI	<i>n</i> items	α	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
Geloof in lichamelijke straf	7	0,82	1,60	0,60	1,00	4,57	1,00	1,00	2,29	2,86
Onrealistische verwachtingen van kind	5	0,75	3,00	0,76	1,00	5,00	1,80	2,20	3,82	4,20
Gebrek aan empathie	5	0,70	1,67	0,55	1,00	5,00	1,00	1,20	2,20	2,60

2 Opvoedingspercepties van ouders

De Perceptions Of Parenting Inventory (POPI; Lawson, 2004) is een vragenlijst die opvoedingspercepties bij ouders meet. Deze vragenlijst is voorgelegd aan de respondenten op zowel meetmoment 1 als meetmoment 2. In de POPI worden volgende zes inhoudelijke domeinen onderscheiden: 'Verrijking', 'Continuïteit', 'Isolatie', 'Instrumentele kost', 'Toewijding' en 'Steun'. De uitspraken van de POPI worden beantwoord met een zes-punten schaal, gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'.

Tabel 5 geeft de frequenties weer op itemniveau op meetmomenten 1 en 2. Op meetmoment 1 is het overgrote deel van de ouders het ermee eens dat de opvoeding van hun kind een persoonlijke **verrijking** voor hen betekent. Met de items 'Zorgen voor dit kind maakt me gelukkig', 'Dit kind opvoeden is verrijkend', 'Ik geniet ervan dit kind te zien opgroeien', 'Zorgen voor dit kind is plezierig' en 'Dit kind maakt me trots', gaat meer dan 95% van de ouders eerder akkoord tot helemaal akkoord. Een aanzienlijk deel van de groep respondenten vervolledigt de vraag 'Dit kind is een verrijking voor de andere kinderen in het gezin' niet, aangezien het om een eerste kind in het gezin gaat, maar van de ouders die deze vraag wel beantwoordden, is meer dan 90% hiermee eerder akkoord tot helemaal akkoord. Bij de uitspraken 'Dit kind opvoeden maakt me een beter mens' en 'Door deze ervaring groeien mijn partner en ik dichterbij elkaar toe' is er iets meer variatie in het antwoordpatroon, maar nog steeds rond de 85% gaat hiermee eerder akkoord tot helemaal akkoord.

Wat het domein **continuïteit** betreft, is 86,7% van de ouders er enigszins tot helemaal mee akkoord dat ze er naar uitzien om in de toekomst grootouder te worden, 72,2% dat 'de ouder-kind relatie doorheen de jaren zal veranderen van ouder

naar vriend', 64,9% dat het kind het geslacht zal verder zetten. Een minderheid van de ouders (7,8%) gaat ervan uit dat hun kind hen later financiële zekerheid zal geven.

Het antwoordpatroon bij de stellingen van het domein **toewijding** getuigt van een grote verantwoordelijkheidszin bij de ouders. Rond de 90% van de ouders gaat eerder akkoord tot helemaal akkoord met de uitspraken 'Dit kind opvoeden is een verantwoordelijkheid die nooit eindigt' en 'Dit kind opvoeden is een verantwoordelijkheid die 24 uur per dag duurt'. Met de uitspraak 'Ik zal de rest van mijn leven voor dit kind moeten zorgen' is 67,1% eerder akkoord tot helemaal akkoord. Slechts 16,7% onderschrijft de uitspraak dat dit kind de rest van het leven afhankelijk van de ouder zal zijn.

Uit de antwoorden op de vragen met betrekking tot **instrumentele kost** komt duidelijk naar voor dat de opvoeding van een kind ook moeite kost. Bijna driekwart (73,8%) van de ouders is het er eerder wel tot helemaal mee eens dat hun kind grootbrengen een grote financiële inspanning vraagt. Een derde van de ouders (32,3%) maakt zich zorgen over de toekomst van dit kind. Lichamelijke vermoeidheid komt vaak voor bij ouders van jonge kinderen: een derde van de ouders (35,1%) gaat er eerder wel tot helemaal mee akkoord dat voor dit kind zorgen lichamelijk uitputtend is. Een kleiner percentage (22,1%) ervaart het ouderschap als emotioneel uitputtend.

Het ouderschap gaat ook gepaard met percepties van **geïsoleerd** zijn. Bijna een derde van de ouders (28,8%) is het er eerder wel tot helemaal mee eens dat zorgen voor dit kind de tijd in de weg staat die men wil doorbrengen met enerzijds de partner en anderzijds vrienden. Meer dan twee derden (65,9%) geeft aan minder tijd te hebben om te doen wat zij graag doen. Ongeveer 15% gaat eerder wel tot helemaal akkoord met de uitspraak dat het opvoeden voor spanningen in de relatie met de partner zorgt.

Anderzijds lijken ouders redelijk wat **ondersteuning** te ondervinden bij de opvoeding van hun kind. Iets meer dan drie vierden (76,3%) van de ouders bevestigt in zekere tot grote mate dat familie en vrienden helpen bij het zorgen voor het kind, 84,4% kan rekenen op sociale steun van familie en vrienden. Twee derden van de ouders (65,3%) meent dat de gemeenschap waartoe zij behoren sociale steun bieden.

Tabel 5 Kencijfers opvoedingspercepties (POPI) op itemniveau (T1 en T2)

	T1: Kind 2 maanden							T2: Kind 12 maanden						
	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
POPI: Verrijking	Aantal	%	%	%	%	%	%	Aantal	%	%	%	%	%	%
Zorgen voor dit kind maakt me gelukkig	24	0,1	0,0	0,5	4,3	31,1	63,9	5	0,1	0,0	0,3	1,6	21,8	76,2
Dit kind opvoeden is verrijkend	42	0,6	0,4	0,6	4,1	34,3	60,0	11	0,0	0,0	0,2	2,1	26,7	70,9
Ik geniet ervan dit kind te zien opgroeien	27	0,0	0,0	0,0	1,3	21,8	76,8	10	0,0	0,0	0,2	0,1	10,9	88,9
Zorgen voor dit kind is plezierig	27	0,1	0,2	0,9	6,6	35,1	57,0	7	0,0	0,2	0,1	4,4	24,7	70,6
Dit kind is een verrijking voor de andere kinderen in het gezin	604	5,0	0,9	0,9	5,9	34,4	52,9	389	0,8	0,8	0,6	3,5	24,5	69,8
Dit kind maakt me trots	54	0,2	0,1	0,9	3,6	24,3	70,9	5	0,0	0,1	0,1	1,3	12,8	85,7
Dit kind opvoeden maakt me een beter mens	57	1,7	5,6	6,9	20,6	33,2	32,0	17	0,9	2,4	3,2	14,8	28,2	50,5
Door deze ervaring groeien mijn partner en ik dichter naar elkaar toe	49	1,6	3,3	8,3	24,6	37,9	24,4	26	1,8	2,3	9,4	25,8	32,8	28,0
POPI: Steun														
Mijn vrienden en familie helpen me voor dit kind te zorgen	41	4,5	8,3	9,5	26,5	34,8	16,3	18	4,3	7,9	10,8	27,4	31,9	17,8
Mijn familie en vrienden bieden me sociale steun	47	5,1	5,5	4,9	24,8	42,0	17,6	23	5,1	6,3	6,6	28,8	35,7	17,5
De gemeenschap waartoe ik behoor biedt me sociale steun	98	9,3	12,5	12,9	26,7	28,6	10,0	48	10,1	11,9	14,1	31,9	23,5	8,5

Deel 2

	T1: Kind 2 maanden							T2: Kind 12 maanden						
	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
POPI: Continuïteit														
Ik kijk er naar uit om een grootouder te worden in de toekomst	66	2,7	5,0	5,5	19,6	37,7	29,4	26	1,5	3,8	4,4	19,2	35,8	35,4
Dit kind zal me financiële zekerheid geven op mijn oude dag	84	32,1	41,4	18,5	5,3	1,9	0,6	52	30,0	37,7	22,6	6,9	1,7	1,1
Dit kind zal onze familie/ons geslacht verder zetten	99	8,9	15,8	10,3	30,3	25,2	9,4	54	7,4	14,6	11,3	33,4	22,9	10,3
Onze relatie zal doorheen de jaren veranderen van ouder naar vriend	78	4,4	8,1	15,4	34,2	28,3	9,7	27	2,4	10,3	18,2	33,7	25,9	9,5

Noot. Meetmoment 1: Over alle POPI items (uitgezonderd 'Dit kind is een verrijking voor de andere kinderen in het gezin') is het gemiddeld aantal blanco gelaten antwoorden 48,5 (2,3%), berekend op de totale steekproef, met een minimum van 24 en een maximum van 99 niet-ingevulde antwoorden.

Tabel 5 (vervolg): Kencijfers opvoedingspercepties (POPI) op itemniveau (T1 en T2)

	T1: Kind 2 maanden							T2: Kind 12 maanden						
	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
POPI: Isolatie	Aantal	%	%	%	%	%	%	Aantal	%	%	%	%	%	%
Zorgen voor dit kind staat de tijd die ik wil doorbrengen met mijn partner in de weg	51	13,0	31,1	27,1	21,8	6,2	0,8	25	17,7	26,9	22,6	23,1	7,7	1,9
Zorgen voor dit kind staat de tijd die ik kan doorbrengen met mijn vrienden in de weg	36	17,0	31,4	22,9	20,6	7,2	1,0	10	20,9	26,7	20,7	20,6	9,2	1,8
Ik heb minder tijd om te doen wat ik graag doe	36	5,7	12,9	15,6	33,3	27,0	5,6	7	6,3	14,9	13,1	35,4	24,3	6,0
Het opvoeden zorgt voor spanningen in de relatie met mijn partner	52	22,7	40,7	21,2	11,3	3,1	0,9	20	29,9	32,9	20,9	11,4	3,6	1,3
POPI: Toewijding														
Dit kind opvoeden is een verantwoordelijkheid die nooit eindigt	37	3,0	3,7	3,8	9,1	31,6	48,8	16	3,0	3,4	3,8	9,0	28,3	52,5
Dit kind opvoeden is een verantwoordelijkheid die 24 uur per dag duurt	30	1,3	1,9	2,4	8,7	32,9	52,7	16	1,1	3,4	2,3	9,1	27,2	56,9
Ik zal de rest van mijn leven voor dit kind moeten zorgen	41	4,0	12,3	16,6	17,4	24,8	24,9	14	6,6	16,0	20,4	17,9	16,4	22,7
Dit kind zal de rest van mijn leven afhankelijk van me zijn	40	16,4	39,8	27,1	7,8	5,1	3,8	19	24,5	38,7	23,9	5,4	3,6	3,8

Deel 2

	T1: Kind 2 maanden							T2: Kind 12 maanden						
	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet ingevuld	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
POPI: Instrumentele kost														
Dit kind grootbrengen kost veel geld	39	4,7	8,3	13,2	35,6	27,6	10,6	10	5,9	11,9	17,0	33,6	22,9	8,7
Ik maak me zorgen over de toekomst van dit kind	35	12,8	30,2	24,7	17,9	10,8	3,6	13	17,1	34,5	24,1	13,9	7,4	3,1
Dit kind opvoeden is emotioneel uitputtend	39	16,0	35,7	26,2	15,6	5,0	1,5	14	21,6	39,0	22,3	11,6	4,3	1,2
Zorgen voor dit kind put me lichamenlijk uit	32	11,5	28,0	26,4	23,7	8,7	1,7	16	15,6	34,5	23,7	18,9	6,2	1,1

Noot. Meetmoment 2: Over alle POPI items (uitgezonderd item 'Dit kind is een verrijking voor de andere kinderen in het gezin') is het gemiddeld aantal blanco gelaten antwoorden 19,6 (1,7%), berekend op de totale steekproef, met een minimum van 5 en een maximum van 54 niet-ingevulde antwoorden

Uit factoranalyses met de items van de POPI kan geconcludeerd worden dat slechts drie van de zes originele schalen structureel te onderscheiden zijn. De schalen 'Continuïteit', 'Toewijding' en 'Instrumentele kost' vallen uit. We behouden de schalen:

- **Steun** met drie items: (1) Mijn vrienden en familie helpen me voor dit kind te zorgen; (2) Mijn familie en vrienden bieden me sociale steun; (3) De gemeenschap waartoe ik behoor biedt me sociale steun.
- **Verrijking** met acht items: (1) Zorgen voor dit kind maakt me gelukkig; (2) Dit kind opvoeden is verrijkend; (3) Ik geniet ervan dit kind te zien opgroeien; (4) Zorgen voor dit kind is plezierig; (5) Dit kind is een verrijking voor de andere kinderen in het gezin; (6) Dit kind maakt me trots; (7) Dit kind opvoeden maakt me een beter mens; (8) Door deze ervaring groeien mijn partner en ik dichter naar elkaar toe.
- **Isolatie** met vier items: (1) Zorgen voor dit kind staat de tijd die ik wil doorbrengen met mijn partner in de weg; (2) Zorgen voor dit kind staat de tijd die ik kan doorbrengen met mijn vrienden in de weg; (3) Ik heb minder tijd om te doen wat ik graag doe; (4) Het opvoeden zorgt voor spanningen in de relatie met mijn partner.

Ouders ervaren gemiddeld genomen eerder wel sociale steun vanuit de omgeving, gaan ermee akkoord dat de opvoeding een verrijking betekent, en hebben eerder niet het gevoel geïsoleerd te zijn.

Tabel 6 Kencijfers opvoedingspercepties (POPI) op schaalniveau (T1 & T2)

Subschaal POPI	<i>n</i> items	α	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
T1: kind 2m										
Steun	3	0,80	3,19	1,15	0,00	5,00	1,00	2,00	4,33	5,00
Verrijking	8	0,79	4,33	0,56	1,00	5,00	3,29	3,83	4,88	5,00
Isolatie	4	0,77	1,92	0,91	0,00	5,00	0,25	1,00	3,00	3,50
T2: kind 12m										
Steun	3	0,78	3,13	1,13	0,00	5,00	1,00	2,00	4,00	5,00
Verrijking	8	0,77	4,53	0,45	2,25	5,00	3,71	4,00	5,00	5,00
Isolatie	4	0,82	1,91	1,03	0,00	5,00	0,25	0,75	3,00	3,75

Verschillen de opvoedingspercepties van ouders wanneer hun kind 2 maanden oud is en wanneer hun kind 12 maanden oud is?

Voor deze analyse maken we enkel gebruik van gegevens waarbij de respondent dezelfde persoon was op T1 als op T2. Om de samenhang tussen meetmoment 1 en meetmoment 2 te beoordelen, zijn (1) correlaties berekend op item- en subschaalniveau, die zicht geven op de stabiliteit van de relatieve positie van

respondenten in de groep en (2) gepaarde *t*-toetsen uitgevoerd op de subschalen, wat toelaat na te gaan of de gemiddelden op de twee tijdstippen al dan niet significant van elkaar verschillen.

Op schaalniveau (zie Tabel 7) zijn er sterke associaties tussen de variabelen op meetmoment 1 en 2: voor Steun is $r = 0,56$ ($p < 0,001$), voor Verrijking is $r = 0,49$ ($p < 0,001$) en voor Isolatie is $r = 0,56$ ($p < 0,001$). Dit wijst er op dat de beleving van de opvoeding bij ouders wanneer hun kind 2 maanden is, sterk samenhangt met de opvoedingsbeleving wanneer hun kind 1 jaar is.

Gepaarde *t*-toetsen tonen aan dat er significante verschillen zijn tussen de gemiddelde schaalscores op T1 en T2: op tijdstip 2 wordt er gemiddeld meer steun bij de opvoeding door personen buiten het gezin gerapporteerd, en meer verrijking, maar ook meer isolatie, in de zin van weinig tijd kunnen doorbrengen met vrienden of partner, gerapporteerd.

Tabel 7 Vergelijking schaalscores opvoedingsbeleving T1 en T2

	N	r	M T1	M T2	t
Steun	1007	0,56***	3,23	4,16	-28,72***
Verrijking	1015	0,49***	4,35	5,53	-76,48***
Isolatie	1013	0,56***	1,93	2,91	-34,27***

*** $p < 0,001$

3 Draagkracht in de opvoeding

In de literatuur wordt opvoeding als kwaliteitsvol gezien als er een balans is tussen de draaglast en draagkracht van ouders. Draaglast verwijst naar het geheel van taken dat ouders te vervullen hebben, zowel op vlak van opvoeding als daarbuiten. De draaglast van ouders kan vergroot worden door bepaalde gebeurtenissen in het gezin of door risicofactoren. Draagkracht verwijst naar de mogelijkheden die ouders hebben om met (opvoedings)taken en eventuele moeilijkheden om te gaan. Men gaat ervan uit dat wanneer de balans tussen draaglast en draagkracht verstoord is, er opvoedingsvragen of -problemen kunnen ontstaan (Bakker, Bakker, van Dijke, & Terpstra, 1998).

Draagkracht wordt in JOnG! gemeten met een Nederlandse vertaling van de Parenting Task Checklist (PTC; Sanders & Wooley, 2001) door van den Berg, Vanderfaellie en Grietens (2009). Aan de ouders wordt gevraagd aan te geven hoe goed zij denken met moeilijke opvoedingssituaties of gedrag van hun 1-jarig kind om te kunnen gaan. De antwoordcategorieën zijn 'Helemaal niet', 'Niet zo goed', 'Redelijk goed' en 'Goed'. Zes vragen peilen naar de mate waarin ouders denken doeltreffend te kunnen omgaan met moeilijk gedrag van hun kind, terwijl negen vragen peilen naar de mate waarin ouders denken doeltreffend te kunnen optreden in bepaalde situaties. Deze taakspecifieke draagkracht voorspelt de kwaliteit van de opvoeding beter dan een globale of generale meting (Bandura, 1997).

Tabel 8 toont dat bijna een vierde van de ouders 'helemaal niet' of 'niet zo goed' weet op welke manier zij doeltreffend kunnen omgaan met een kind dat weigert te eten (26,0%) of constant aandacht vraagt (24,8%). Bijna een vijfde van de ouders (18,8%) weet niet goed hoe om te gaan met een driftbui van een kind of met een kind dat roept en schreeuwt (18,5%). Het huishouden doen met het kind erbij is voor 23,6% van de ouders een moeilijke situatie waarmee zij (helemaal) niet goed weten om te gaan.

Tabel 8 Kencijfers draagkracht opvoeding (PTC) op itemniveau (T2)

	Helemaal niet	Niet zo goed	Redelijk goed	Goed
	%	%	%	%
Doeltreffendheid met probleemgedrag				
Uw kind is overstuurd wanneer het zijn/haar zin niet krijgt	1,7	7,3	64,4	26,7
Uw kind krijgt een driftbui	3,1	15,7	62,0	19,2
Uw kind roept, schreeuwt	3,2	15,3	61,8	19,7
Uw kind zeurt en jammert	1,8	14,8	59,2	24,1
Uw kind weigert te eten	4,2	21,8	53,4	20,7
Uw kind vraagt constant aandacht	2,2	22,6	60,4	14,8
Doeltreffendheid in situaties				
Uw kind een badje geven	1,0	0,7	9,8	88,5
Met uw kind naar de dokter gaan	0,7	1,9	19,5	77,9
Uw kind aankleden	0,9	2,5	24,6	71,9
Boodschappen doen met uw kind	0,8	3,0	24,3	71,8
Uw kind in de opvang laten	5,5	7,3	27,6	59,6
Met uw kind op bezoek gaan bij familie of vrienden	0,5	1,6	22,5	75,4
Thuis bezoek krijgen met uw kind erbij	0,5	1,2	19,2	79,1
In gesprek met een andere volwassene terwijl uw kind erbij is	0,6	5,4	43,7	50,3
U doet uw huishouden met uw kind erbij	2,2	21,4	49,2	27,1

Noot. Voor 'Uw kind in de opvang laten' is het aantal niet ingevulde items 108 (8,8%), omdat niet alle gezinnen gebruik maken van kinderopvang. Over alle PTC items (uitgezonderd het item 'Uw kind in opvang laten') is het gemiddeld aantal blanco gelaten antwoorden 17,8 (1,6%), berekend op de totale steekproef, met een minimum van 7 en een maximum van 40 niet-ingevulde antwoorden.

De psychometrische eigenschappen van de PTC zijn goed, zowel wat de factorstructuur als wat de interne consistentie van de subschalen betreft. We behouden de subschalen:

- **'Doeltreffendheid met probleemgedrag'** met zes items: (1) Uw kind is overstuurd wanneer het zijn/haar zin niet krijgt; (2) krijgt een driftbui; (3) roept, schreeuwt; (4) zeurt en jammert; (5) weigert te eten; (6) vraagt constant aandacht.

- **'Doeltreffendheid met situaties'** met negen items: (1) Uw kind een badje geven; (2) Met uw kind naar de dokter gaan; (3) Uw kind aankleden; (4) Boodschappen doen met uw kind; (5) Uw kind in de opvang laten; (6) Met uw kind op bezoek gaan bij familie of vrienden; (7) Thuis bezoek krijgen met uw kind erbij; (8) In gesprek met een andere volwassene terwijl uw kind erbij is; (9) Uw huishouden doen met uw kind erbij.

De gemiddelde score voor het doeltreffend omgaan met probleemgedrag van het kind (2,99) is lager dan voor het doeltreffend omgaan met bepaalde opvoedingssituaties (3,59) (Zie Tabel 9).

Tabel 9 Kencijfers draagkracht opvoeding (PTC) op schaalniveau (T2)

Subschaal PTC	n items	α	<i>M</i>	<i>SD</i> error	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
Doeltreffendheid met probleemgedrag	6	0,83	2,99	0,01	1,00	4,00	2,17	2,67	3,50	3,94
Doeltreffendheid met situaties	9	0,70	3,59	0,01	1,00	4,00	2,89	3,22	3,89	4,00

4 Opvoedingsbelasting

Om opvoedingsbelasting te meten is een gedeelte van de Nijmeegse vragenlijst voor de Opvoedingssituatie (NVOS; Wels & Robbroeckx, 1996) afgenomen. In de internationale literatuur spreekt men over 'family stress' (gezinsbelasting), dit is de verhouding tussen enerzijds de draaglast die een opvoedingsinteractiesysteem ondervindt en anderzijds de draagkracht van dit systeem. Gezinsbelasting kan door vele factoren veroorzaakt worden die bij ouder, kind of de omgeving liggen of in combinatie voorkomen. Opvoedingsbelasting is eigenlijk een betere term, omdat de NVOS zich beperkt tot opvoeding, (Wels & Robbroeckx, 1996).

Omdat het niet haalbaar was om de volledige vragenlijst af te nemen, zijn 15 vragen weerhouden die inhoudelijk het beste bij dit concept aansluiten. Aan de ouders wordt gevraagd bij verschillende vragen aan te geven hoe zij de opvoeding beleven en beoordelen, aan de hand van een vijf-punten schaal. Bij elke vraag houden de ouders hetzelfde kind in gedachten, het gaat niet om eventuele andere kinderen in het gezin.

In Tabel 10 wordt het valide percentage antwoorden per antwoordcategorie weergegeven. Het merendeel van de ouders meent de opvoeding van hun kind goed aan te kunnen (95,4%), ook al zijn er wel eens wrijvingen (97,7%). Ook 97,3% van de ouders meent dat alles bij elkaar genomen, de opvoeding van hun kind wel meevalt. Vier vijfden (80,9%) meent dat hun kind een gemakkelijk op te voeden kind is.

Slechts een beperkt percentage van de ouders (3,7%) ziet het opvoeden van dit kind als een hele belasting (10,1% twijfelt bij deze uitspraak). Toch meent 31,6% van de ouders dat dit kind opvoeden veel van hun krachten vergt (42,4% is het daar niet mee eens), 12,9% vindt dat de opvoeding van dit kind zoveel energie kost dat anderen

(vb. partner of kinderen) wel eens te kort komen (23% twijfelt), en 5,2% vindt dat de opvoeding van dit kind te hoge eisen stelt aan zichzelf als ouder (7,8% twijfelt).

Met de uitspraak 'Ook als ouder voel je wel eens: Nu kan ik dit kind geen moment meer uitstaan' gaat 80,1% van de ouders niet akkoord. Een klein percentage (4,2%) geeft aan het kind niet te kunnen hanteren (1,3% twijfelt), vindt dat hij/zij de greep op het kind geleidelijk aan verliest (1,4%) of voelt dat de situatie hem/haar boven het hoofd groeit (0,3%). Geen van de ouders onderschrijft dat het kind maar in een tehuis zou moeten geplaatst worden, al twijfelt 0,1%.

Tabel 10 Kencijfers opvoedingsbelasting (NVOS) op itemniveau (T2)

Ik heb het gevoel dat ik de opvoeding van X goed aankan	dat is absoluut niet zo	dat is niet zo	ik aarzel of dat zo is	dat is zo	dat is absoluut zo
%	0,1	0,3	4,2	54,1	41,3
Natuurlijk zijn er wel eens wrijvingen met X, maar over het algemeen kan ik de opvoeding van X best aan	beslist	ja	misschien	nee	beslist niet
%	51,5	46,2	2,1	0,2	0,1
De opvoeding van X vergt veel van mijn krachten	dat geldt voor mij heel sterk	dat geldt voor mij wel	ik aarzel of dat wel voor mij geldt	dat geldt niet voor mij	dat geldt helemaal niet voor mij
%	3,1	28,5	26,0	34,1	8,3
Ik vind dat ik de greep op X geleidelijk aan verlies	dat moet ik beslist toegeven	dat moet ik toegeven	ik aarzel of dat zo is	dat moet ik ontkennen	dat moet ik beslist ontkennen
%	0,2	1,2	3,9	39,9	54,9
Ik kan dit kind niet hanteren, met de beste wil van de wereld niet	dat slaat helemaal niet op mij	dat slaat niet op mij	ik aarzel of dat wel op mij slaat	dat slaat op mij	dat slaat helemaal op mij
%	76,5	17,9	1,3	1,0	3,2
De situatie met X groeit me volledig boven het hoofd, het loopt uit de hand	dat is absoluut niet zo	dat is niet zo	ik aarzel of dat zo is	dat is zo	dat is absoluut zo
%	84,8	14,0	0,8	0,0	0,3
Ook als ouder voel je wel eens: "Nu kan ik dit kind geen moment meer uitstaan"	dat moet ik beslist toegeven	dat moet ik toegeven	ik aarzel of dat zo is	dat moet ik ontkennen	dat moet ik beslist ontkennen
%	0,8	9,4	9,6	29,3	50,8
Ze moesten X maar in een tehuis plaatsen of zoiets	beslist niet	nee	misschien	ja	beslist
%	96,5	3,4	0,1	0,0	0,0
X is geen eenvoudig kind om op te voeden	helemaal mee eens	mee eens	aarzel tussen eens en oneens	mee oneens	helemaal mee oneens
%	1,7	4,3	5,7	24,2	64,1
Het opvoeden van X is voor mij een hele belasting	absoluut onjuist	onjuist	min of meer onjuist	juist	absoluut juist
%	52,3	33,9	10,1	3,5	0,2
X zorgt voor problemen in de opvoeding	moet ik beslist ontkennen	moet ik ontkennen	ik aarzel of dat zo is	moet ik toegeven	moet ik beslist toegeven
%	71,3	24,0	2,9	0,5	1,3
X is een gemakkelijk op te voeden kind	helemaal mee oneens	mee oneens	aarzel ts. mee eens en oneens	mee eens	helemaal mee eens
%	4,6	5,8	8,7	38,5	42,4

Alles bij elkaar genomen, valt de opvoeding van X wel mee	dat is absoluut niet zo	dat is niet zo	ik aarzel of dat zo is	dat is zo	dat is absoluut zo
%	0,4	0,5	1,8	33,9	63,4
In de opvoeding van X worden te hoge eisen aan mij gesteld	helemaal mee oneens	mee oneens	aarzel ts. mee eens en oneens	mee eens	helemaal mee eens
%	49,1	37,9	7,8	4,7	0,5
De opvoeding van X kost mij zoveel energie, dat anderen (bijv. partner of kinderen) wel eens te kort komen	slaat helemaal niet op mij	slaat niet op mij	ik aarzel of dat wel op mij slaat	slaat op mij	slaat helemaal op mij
%	24,6	39,4	23,0	11,5	1,4

Noot. Over alle NVOS items is het gemiddeld aantal blanco gelaten antwoorden 14,3 (1,3%), berekend op de totale steekproef, met een minimum van 9 en een maximum van 22 niet-ingevulde antwoorden.

Indien ouders consequent op de items van de NVOS antwoorden dat het een belasting is om hun kind op te voeden, is dit een indicatie van opvoedingsstress. Een gemiddelde score is berekend op de 15 items van de NVOS, waarbij een hogere score op minder opvoedingsbelasting wijst. De gemiddelde score is 3,84 wat erop wijst dat ouders gemiddeld genomen het opvoeden van hun kind eerder als niet belastend beschouwen (zie Tabel 11).

Tabel 11 Kencijfers opvoedingsbelasting (NVOS) op schaalniveau (T2)

	n items	α	M	SD	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
NVOS	15	0,78	3,84	0,39	2,47	4,71	3,13	3,43	4,27	4,40

5 Opvoedingsgedrag

In de interactie met hun jonge kind vertonen ouders vroege opvoedingsgedragingen of -praktijken. Vroege opvoedingspraktijken kunnen gedefinieerd worden als de gedragsmatige gewoonten of verzorgingsrituelen waartoe ouders zich binnen de thuiscontext engageren en die de groei en ontwikkeling (bv. voeding), gezondheid, veiligheid, welzijn en socialisering (bv. disciplineren) van jonge kinderen kunnen bevorderen, of in gevaar brengen (Walker & Kirby, 2010). Opvoedingspraktijken betreffen de objectieve component of observeerbaar opvoedingsgedrag van de ouder ten aanzien van het kind.

In JOnG! wordt gefocust op opvoedingsgedragingen die in de literatuur onder de ruimere opvoedingsdimensies 'warmte/ondersteuning' en 'controle' vallen. Warmte/ondersteuning verwijst naar de sterk samenhangende responsieve en sensitieve gedragingen van de ouder tegenover het kind, waardoor het kind zich geaccepteerd en ondersteund voelt. Voorbeelden zijn bemoedigen, helpen, samenwerken, affectie tonen, en prompt en adequaat reageren op de signalen van het

kind (Groenendaal & Dekovic, 2000). De controledimensie refereert naar de manier waarop een ouder probeert invloed uit te oefenen op het gedrag van het kind (Colpin & Grietens, 2000). We beperken ons tot gedragsmatige controle, waarbij het ouderlijk gedrag er op gericht is kinderen te leren dat sociale interacties bepaald zijn door regels die het samenleven met anderen vergemakkelijken (Barber, Olsen, & Shagle, 1994).

Om opvoedingsgedrag bij ouders van jonge kinderen in kaart te brengen, is een leeftijdsaangepaste versie van de Schaal voor Ouderlijk Gedrag (SOG; Van Leeuwen, 1999, 2000; Van Leeuwen & Vermulst, 2004) ontwikkeld. De SOG is gebaseerd op de sociale interactietheorie die aanneemt dat zowel gewenste als ongewenste gedragingen bij kinderen door dezelfde leerprocessen worden verworven en in stand worden gehouden. Het leermodel kan gebruikt worden om gedrag te verklaren, en om procedures te ontwikkelen voor het beïnvloeden van gedrag. Primair is de SOG gestoeld op de jarenlange onderzoeks- en klinische ervaringen van Gerald Patterson en collega's, die vijf ouderlijke vaardigheden identificeerden als cruciaal voor een positieve kindontwikkeling: (a) ouderlijke betrokkenheid (interesse tonen in het kind); (b) monitoring (supervisie); (c) disciplineren (regels bepalen, bestraffen van ongewenst gedrag); (d) positieve bekrachtiging (belonen van gewenst gedrag) en (e) probleem oplossen (identificeren en oplossen van problemen) (Capaldi & Patterson, 1989; Patterson, Reid, & Dishion; 1992). Voor meer informatie over de ontwikkeling en psychometrische evaluatie van de SOG verwijzen we naar Van Leeuwen en Vermulst (2004).

De SOG is in het kader van JOnG! aangepast voor peuters door een werkgroep bestaande uit experts op het domein opvoeding. Naar analogie met eerdere versies zijn items (45) bedacht die ouderlijk gedrag weerspiegelen op vlak van positief ouderlijk gedrag, zelfstandigheid aanmoedigen, supervisie en/of veiligheid bieden, disciplineren of corrigeren van gedrag, regels stellen en/of structuur aanbieden, en belonen. Ouders geven op een vijf-punten schaal (gaande van nooit tot altijd) aan in welke mate zij bepaalde opvoedingsgedragingen stellen ten aanzien van het kind dat deelneemt aan JOnG!. Zij beoordelen dus hun eigen opvoedingsgedrag.

Het gebruik van vragenlijsten om opvoeding te meten, werpt de vraag naar sociale wenselijkheid op. Men kan niet uitsluiten dat ouders in zekere mate op een sociaal wenselijke manier de vragen beantwoorden en dat hun antwoorden mogelijk reflecteren wat ze willen doen in plaats van wat ze werkelijk doen. Onderzoek van Meunier en Roskam (2007) met een Franstalige versie van de SOG toont echter aan dat correlaties tussen de subschalen van de SOG en een maat voor sociale wenselijkheid laag en niet significant zijn.

Tabel 12 geeft het percentage respondenten per antwoordcategorie weer voor de items van de SOG.

Warm en ondersteunend gedrag wordt frequent door ouders gerapporteerd, met voor meerdere items percentages van 90% voor de categorieën vaak en altijd. Enkel op de items 'Ik leg mijn kind uit hoe dingen in elkaar zitten' en 'Ik kijk samen met mijn kind in boekjes' tonen meer variatie in het antwoordpatroon. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat deze gedragingen nog niet helemaal passend zijn voor de leeftijd van het kind.

Er wordt zeer veel **sociaal beloond** door ouders. Maar liefst 98,1% van de ouders antwoordt vaak tot altijd te belonen bij gewenst gedrag van hun kind. Voor de andere twee items loopt dit op tot meer dan 99%.

Ouders rapporteren ook frequent gedragingen die **zelfstandigheid** van hun kind aanmoedigen. Ongeveer 99% van de ouders rapporteert soms tot zeer veel opvoedingsgedrag dat betrekking heeft op items die peilen naar waakzaamheid of het zorgen voor **veiligheid** van het kind. Er wordt ook veel **structuur of regelmaat** aangebracht in het leven van kinderen van 12 maanden oud. Meer dan 90% van de ouders zegt vaak tot zeer vaak te zorgen voor een vaste routine in de dagindeling van hun kind, en voor vaste tijdstippen voor eten of slapen. Meer dan 85% van de ouders zegt door te zetten wanneer het kind iets niet wil doen dat van hem/haar wordt verwacht (zoals in autostoel zitten of gaan slapen). Structuur of regelmaat hangen ook sterk samen met bepaalde regels in het gezin of over het gedrag van het kind. Meer dan 99% van de ouders zegt duidelijk te maken aan het kind dat bepaalde gedragingen van het kind niet gewenst zijn.

Wat doen ouders als zij vinden dat hun kind van ongeveer 1 jaar ongewenst gedrag stelt, met andere woorden, hoe gaan ze **gedrag corrigeren** ? Het duidelijk maken van ouders aan het kind dat het ongewenst gedrag stelt door het aan te kijken en nee te zeggen, komt bij 93,5% van de ouders voor, terwijl 61,3% toont boos te zijn.

Iets aangenaams van het kind afnemen wanneer het ongewenst gedrag stelt, gebeurt slechts door 11,7% van de ouders soms en rond de 3% doet dit vaak tot altijd. Een kind de gevolgen van ongewenst gedrag laten merken, gebeurt door een vijfde van de ouders soms, en door 12,7% vaak tot altijd. Een groot deel van de ouders ($n = 402$; 35,7%) geeft aan dit niet te doen, omdat het kind dit ongewenst gedrag niet stelt. Het kind apart zetten (time-out) gebeurt door een vijfde van de ouders soms en bij 10% vaak tot altijd, maar ook hier geven redelijk veel ouders ($n = 233$; 20,7%) aan dat hun kind dit ongewenst gedrag niet stelt.

Wat betreft de 'hardere vormen van straffen' geeft ongeveer de helft van de ouders *geen* tik wanneer een kind ongewenst gedrag stelt, een kwart van de ouders doet dit weinig en 16,5% soms. Rond de 8% doet dit vaak tot altijd. Een kind van één jaar oud een tik geven, is dus geen ongewoon gedrag. Je kind ruwer vasthouden komt nooit voor bij 51.2% van de ouders, 35.5% weinig, 12.1% soms, 1.2 vaak en 0.3% altijd. Opvallend is dat bij deze items slechts weinig ouders aangeven dat ongewenst gedrag niet voorkomt, wat zou kunnen liggen aan de omschrijving van 'ongewenst gedrag' die per vraag wat kan verschillen.

Bijna twee derden (58,3%) geeft aan de stem te verheffen wanneer het kind iets doet dat de ouder niet leuk vindt, een derde (33,5%) geeft aan dit soms te doen, en 8% doet dit weinig tot nooit.

Tabel 12 Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op itemniveau (T2)

	N.v.t.	Nooit	Weinig	Soms	Vaak	Altijd
Warmte/Ondersteuning	<i>n</i>	%	%	%	%	%
Ik speel met mijn kind	1	0,0	0,7	11,3	71,1	16,9
Ik neem mijn kind op de schoot	12	0,1	0,5	13,7	73,1	12,7
Wanneer mijn kind weent, ga ik na waarom het weent	1	0,1	0,1	2,1	21,7	76,0
Wanneer mijn kind weent, troost ik het	0	0,2	0,0	3,5	35,3	61,1
Terwijl ik mijn kind verzorg, praat ik er tegen	0	0,1	0,0	2,0	21,2	76,7
Ik doe de geluidjes na die mijn kind maakt	0	0,2	1,0	14,8	54,1	29,9
Ik knuffel mijn kind	0	0,1	0,1	0,7	53,5	45,6
Ik zing liedjes of melodietjes (neuriën) voor mijn kind	2	0,1	3,0	17,3	55,7	24,0
Ik wijs mijn kind dingen aan en benoem ze	1	0,5	2,1	13,5	58,1	25,8
Ik leg mijn kind uit hoe dingen in elkaar zitten	39	1,8	12,3	35,3	37,6	13,1
Bij nieuwe dingen (bijv. speelgoed) doe ik mijn kind voor hoe het moet	3	0,7	1,3	10,4	40,6	47,0
Wanneer mijn kind zich anders gedraagt dan gewoonlijk, ga ik na wat er aan de hand is	14	0,1	0,0	3,7	28,3	67,9
Ik doe mijn kind lachen (bijv. door het te kriebelen, gekke gezichten te trekken, ...)	8	0,1	0,3	5,0	64,1	30,5
Ik kijk samen met mijn kind in boekjes	8	0,8	7,1	28,1	48,6	15,4
Wanneer mijn kind onrustig is, zorg ik voor afleiding (er mee rondwandelen, naar muziek luisteren, ...)	14	0,2	0,7	15,1	51,7	32,3
Zelfstandigheid aanmoedigen						
Ik moedig mijn kind aan om iets zelf te doen of te proberen	4	0,1	0,7	8,0	61,3	29,9
Ik laat mijn kind de wereld rondom hem of haar zelf ontdekken proberen	6	0,3	0,3	11,0	67,1	21,2
Ik geef mijn kind de kans om iets nieuws te proberen	3	0,1	0,2	7,1	63,3	29,2
Ik moedig mijn kind aan om zelf keuzes te maken (bijv. om met iets te spelen)	26	0,4	0,6	11,0	57,0	31,0
Ik help mijn kind wanneer iets niet lukt (bijv. bij het eten, spelen, ...)	4	0,1	0,5	8,8	53,6	37,0
Ik geef mijn kind opdrachtjes die het gemakkelijk alleen kan	221	3,3	9,8	38,2	40,1	8,6
Wanneer iets niet onmiddellijk lukt bij mijn kind, neem ik het van hem of haar over	38	3,1	21,2	60,3	12,6	2,9

Tabel 12 (vervolg): Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op itemniveau (T2)

	N.v.t.	Nooit	Weinig	Soms	Vaak	Altijd
Supervisie en/of veiligheid bieden						
Ik houd mijn kind in de gaten om te voorkomen dat er iets met hem of haar zou gebeuren	3	0,2	0,7	8,1	35,6	55,5
Wanneer mijn kind een verhoogde temperatuur heeft, ben ik extra waakzaam	16	0,1	0,1	2,6	13,6	83,6
Ik zorg voor een veilige omgeving voor mijn kind	2	0,1	0,3	1,5	24,0	74,1
Terwijl mijn kind aan het spelen is, houd ik een oogje in het zeil	6	0,2	0,3	2,5	24,0	73,0
Disciplineren						
Wanneer mijn kind iets doet dat ik niet leuk vind, verhef ik mijn stem	6	1,2	7,1	33,5	39,7	18,6
Ik geef mijn kind een tik wanneer het iets doet dat niet mag (knoeien met eten, aarde uit de plantenbak halen, aan het haar trekken, wild zijn)	24	50,0	25,7	16,5	4,8	3,1
Wanneer mijn kind lastig is of zeurt, ga ik er ruwer mee om dan gewoonlijk (bijv. harder vasthouden)	17	51,2	35,3	12,1	1,2	0,3
Ik neem iets plezierigs van mijn kind af (knuffel, fopspeen, speelgoed, ...) wanneer het stout is	87	65,2	20,0	11,7	1,9	1,2
Ik zet mijn kind tijdelijk apart wanneer het ongewenst gedrag vertoont (bijv. in de hoek, in een andere kamer, ...)	233	50,1	18,0	21,9	7,8	2,2
Wanneer mijn kind iets doet dat niet mag, laat ik dit duidelijk merken door mijn kind aan te kijken en 'nee' te zeggen	5	0,3	0,7	5,4	30,0	63,5
Ik toon dat ik boos ben op mijn kind wanneer het vervelend gedrag vertoont	43	4,3	8,3	26,2	38,5	22,8
Wanneer mijn kind gedrag toont dat ik niet wil, laat ik iets onprettigs volgen op zijn of haar gedrag (bijv. wanneer het rommel maakt, die rommel zelf laten opruimen)	402	37,0	28,7	21,7	10,3	2,4
Wanneer mijn kind iets wil, geef ik toe opdat het niet zou huilen of boos worden	30	21,6	49,9	25,4	2,2	0,8
Wanneer mijn kind dingen doet die niet mogen, neger ik dit	23	47,4	35,3	14,1	2,4	0,8

Tabel 12 (vervolg): Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op itemniveau (T2)

	N.v.t.	Nooit	Weinig	Soms	Vaak	Altijd
Regels stellen en/of structuur aanbieden						
Ik zorg voor een vaste routine in de dagindeling van mijn kind	3	0,7	1,7	6,0	53,7	37,9
Ik geef mijn kind op vaste tijdstippen te eten	2	0,4	1,5	5,5	45,3	47,3
Ik stop mijn kind elke avond rond hetzelfde tijdstip in bed	3	0,5	1,2	4,0	42,2	52,2
Ik zeg duidelijk tegen mijn kind wat niet mag (bijv. aarde uit plantenbak halen, aan iemands haar trekken)	30	0,2	0,5	3,0	35,0	61,4
Ik geef snel toe wanneer mijn kind iets wil of eist (bijv. eten, fopspeen, ...)	15	7,1	38,9	38,6	13,2	2,2
Ik vermijd dat mijn kind te veel prikkels krijgt (bijv. net voor het slapen nog wilde spelletjes spelen)	37	2,5	7,7	23,3	46,9	19,6
Wanneer mijn kind iets niet wil (bijv. in de autostoel zitten, gaan slapen), zet ik toch door	26	0,8	1,6	11,2	55,0	31,5
Belonen						
Wanneer mijn kind iets nieuws kan, applaudiseer ik, of zeg ik bijvoorbeeld 'flink' of 'bravo'	1	0,1	0,0	0,7	14,9	84,4
Wanneer mijn kind iets doet wat ik fijn vind (bijv. bordje leegeten), laat ik dat duidelijk merken aan mijn kind (knuffel, kusje, een complimentje geven, ...)	5	0,1	0,1	1,7	22,2	75,9
Wanneer mijn kind iets positiefs doet, laat ik zien dat ik daar blij mee ben	5	0,1	0,0	0,3	22,3	77,3

Noot. Aantal ontbrekende gegevens varieert van 5 (0,4%) tot 18 (1,5%). N.v.t. = Niet van toepassing (wanneer ouders bijvoorbeeld vinden dat een bepaald gedrag niet bij hun kind voorkomt.)

Via factoranalyses konden volgende subschalen in de SOG geïdentificeerd worden:

- **'Warmte/ondersteuning'** met achttien items: (1) Ik speel met mijn kind; (2) Ik neem mijn kind op de schoot; (3) Terwijl ik mijn kind verzorg, praat ik er tegen; (4) Ik doe de geluidjes na die mijn kind maakt; (5) Ik knuffel mijn kind; (6) Ik zing liedjes of melodietjes (neuriën) voor mijn kind; (7) Ik wijs mijn kind dingen aan en benoem ze; (8) Bij nieuwe dingen (bijv. speelgoed) doe ik mijn kind voor hoe het moet; (9) Ik kijk samen met mijn kind in boekjes; (10) Wanneer mijn kind onrustig is, zorg ik voor afleiding (er mee rondwandelen, naar muziek luisteren, ...); (11) Ik doe mijn kind lachen (bijv. door het te kriebelen, gekke gezichten te trekken, ...); (12) Ik leg mijn kind uit hoe dingen in elkaar zitten; (13) Ik moedig mijn kind aan om iets zelf te doen of te proberen; (14) Ik laat mijn kind de wereld rondom hem of haar zelf ontdekken proberen; (15) Ik geef mijn kind de kans om iets nieuws te proberen; (16) Ik moedig mijn kind aan om zelf keuzes te maken (bijv. om met iets te spelen); (17) Ik help mijn kind wanneer iets niet lukt (bijv. bij het eten, spelen, ...); (18) Ik geef mijn kind opdrachten die het gemakkelijk alleen kan.

- **'Supervisie'** met zeven items: (1) Wanneer mijn kind een verhoogde temperatuur heeft, ben ik extra waakzaam; (2) Wanneer mijn kind weent, ga ik na waarom het weent; (3) Wanneer mijn kind zich anders gedraagt dan gewoonlijk, ga ik na wat er aan de hand is; (4) Ik houd mijn kind in de gaten om te voorkomen dat er iets met hem of haar zou gebeuren; (5) Terwijl mijn kind aan het spelen is, houd ik een oogje in het zeil; (6) Ik zorg voor een veilige omgeving voor mijn kind; (7) Wanneer mijn kind weent, troost ik het.
- **'Regelmaat'** met vier items: (1) Ik geef mijn kind op vaste tijdstippen te eten; (2) Ik stop mijn kind elke avond rond hetzelfde tijdstip in bed; (3) Ik zorg voor een vaste routine in de dagindeling van mijn kind; (4) Ik vermijd dat mijn kind te veel prikkels krijgt (bijv. net voor het slapen nog wilde spelletjes spelen).
- **'Sociaal belonen'** met drie items: (1) Wanneer mijn kind iets nieuws kan, applaudiseer ik, of zeg ik bijvoorbeeld 'flink' of 'bravo' (2) Wanneer mijn kind iets doet wat ik fijn vind (bijv. bordje leegeten), laat ik dat duidelijk merken aan mijn kind (knuffel, kusje, een complimentje geven, ...) (3) Wanneer mijn kind iets positiefs doet, laat ik zien dat ik daar blij mee ben.
- **'Toegeeflijk of permissief gedrag'** met vijf items (1) Wanneer mijn kind iets wil, geef ik toe opdat het niet zou huilen of boos worden; (2) Ik geef snel toe wanneer mijn kind iets wil of eist (bijv. eten, fopspeen, ...); (3) Wanneer mijn kind dingen doet die niet mogen, neger ik dit; (4) Wanneer iets niet onmiddellijk lukt bij mijn kind, neem ik het van hem of haar over; (5) Wanneer mijn kind iets niet wil (bijv. in de autostoel zitten, gaan slapen), zet ik toch door (omgekeerde scoring).
- **'Corrigeren van gedrag'** onafhankelijk van de adequaatheid van dit gedrag is deze schaal een combinatie van 7 items die te maken hebben met het disciplineren van gedrag: (1) Wanneer mijn kind gedrag toont dat ik niet wil, laat ik iets onprettigs volgen op zijn of haar gedrag (bijv. wanneer het rommel maakt, die rommel zelf laten opruimen); (2) Ik toon dat ik boos ben op mijn kind wanneer het vervelend gedrag vertoont; (3) Ik geef mijn kind een tik wanneer het iets doet dat niet mag (knoeien met eten, aarde uit de plantenbak halen, aan het haar trekken, wild zijn); (4) Ik neem iets plezierigs van mijn kind af (knuffel, fopspeen, speelgoed, ...) wanneer het stout is; (5) Ik zet mijn kind tijdelijk apart wanneer het ongewenst gedrag vertoont (bijv. in de hoek, in een andere kamer, ...); (6) Wanneer mijn kind lastig is of zeurt, ga ik er ruwer mee om dan gewoonlijk (bijv. harder vasthouden); (7) Wanneer mijn kind iets doet dat ik niet leuk vind, verhef ik mijn stem.
- **'Negatieve consequentie laten volgen op ongewenst gedrag'** met drie items: (1) Ik neem iets plezierigs van mijn kind af (knuffel, fopspeen, speelgoed, ...) wanneer het stout is; (2) Ik zet mijn kind tijdelijk apart wanneer het ongewenst gedrag vertoont (bijv. in de hoek, in een andere kamer, ...); (3) Wanneer mijn kind gedrag toont dat ik niet wil, laat ik iets onprettigs volgen op zijn of haar gedrag (bijv. wanneer het rommel maakt, die rommel zelf laten opruimen).
- **'Harder straffen'** met drie items: (1) Wanneer mijn kind iets doet dat ik niet leuk vind, verhef ik mijn stem; (2) Ik geef mijn kind een tik wanneer het iets doet dat

niet mag (knoeien met eten, aarde uit de plantenbak halen, aan het haar trekken, wild zijn); (3) Wanneer mijn kind lastig is of zeurt, ga ik er ruwer mee om dan gewoonlijk (bijv. harder vasthouden). Het verheffen van de stem is op zich geen 'harde' straf maar blijkt wel samen te hangen met de meer fysieke vormen van straffen ('corrected item-total' correlatie van 0,33). Ook in de SOG voor oudere kinderen is dit het geval. We wensen te benadrukken dat deze subschaal geen indicatie voor mishandeling vormt.

- **'Ongenoegen uiten'** met twee items: (1) Wanneer mijn kind iets doet dat niet mag, laat ik dit duidelijk merken door mijn kind aan te kijken en 'nee' te zeggen; (2) Ik toon dat ik boos ben op mijn kind wanneer het vervelend gedrag vertoont.
- **'Inconsequent gedrag'** met twee items (1) Wanneer mijn kind iets wil, geef ik toe opdat het niet zou huilen of boos worden; (2) Wanneer mijn kind dingen doet die niet mogen, neger ik dit.

De subschalen 'Permissief gedrag' en 'Harder straffen' tonen eerder lage interne consistenties (< 0,60), wat het gevolg kan zijn van een heterogene betekenis van de items in deze schalen (zie Tabel 13).

Ouders rapporteren gemiddeld veel warmte en ondersteuning. Op een totaal van 18 vragen is de gemiddelde score 4,10 (maximumscore = 5,00). Er is ook veel Supervisie (gemiddelde score is 4,36), wat verwijst naar het waakzaam zijn voor gedrag van het kind, toezicht houden, en een veilige omgeving bieden. Regelmaat refereert naar het zorgen voor een zekere routine, met vaste tijdstippen voor eten en gaan slapen. Ouders hebben op deze subschaal een gemiddelde score van 4,36. Sociaal belonen impliceert het bekrachtigen van gewenst gedrag (complimentjes geven enz.) en heeft in deze steekproef een gemiddelde van 4,70. Permissief of toegeeflijk gedrag (toegeven omdat het kind niet zou wenen of boos worden; dingen overnemen van het kind) wordt gemiddeld weinig gerapporteerd (gemiddelde score is 2,25).

Corrigeren van gedrag algemeen verwijst naar een combinatie van vormen van corrigeren van gedrag. Een hogere score betekent algemeen meer corrigeren van gedrag, of dit nu een adequate vorm is of niet. We zien dat ouders gemiddeld genomen weinig disciplineren wanneer hun kind 12 maanden is. Dit geldt ook voor ongeveer alle specifiekere vormen van straffen, behalve voor het uiten van ongenoegen bij ongewenst gedrag van het kind. Dit betreft het duidelijk laten merken aan het kind dat ongewenst gedrag niet kan (gemiddelde score is 4,12).

Tabel 13 Kencijfers opvoedingsgedrag (SOG) op schaalniveau (T2)

Subschaal SOG	n items	α of r	M	SD	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
Ondersteuning/ warmte	18	0,88	4,10	0,39	1,00	5,00	3,50	3,72	4,50	4,83
Supervisie	9	0,70	4,66	0,35	1,00	5,00	4,00	4,29	5,00	5,00
Regelmaat	4	0,63	4,36	0,58	1,00	5,00	3,33	4,00	5,00	5,00
Sociaal belonen	3	0,82	4,78	0,38	1,00	5,00	4,00	4,33	5,00	5,00
Permissief gedrag	5	0,54	2,25	0,49	1,00	5,00	1,50	1,80	2,80	3,00
Corrigeren gedrag (algemeen)	7	0,68	2,38	0,57	1,00	5,00	1,50	1,75	3,00	3,33
Negatieve consequentie	3	0,63	1,79	0,80	1,00	5,00	1,00	1,00	2,67	3,32
Harder straffen	3	0,53	2,40	0,66	1,00	5,00	1,33	1,67	3,00	3,67
Ongenoegen uiten	2	0,30	4,12	0,72	1,00	5,00	3,00	3,50	5,00	5,00
Inconsequent gedrag	2	0,27	1,92	0,66	1,00	5,00	1,00	1,00	2,50	3,00

Noot: bij een subschaal met twee items is de Pearson correlatie (r) gerapporteerd, bij een subschaal vanaf drie items de Cronbach's alpha (α).

Deel 3

GEZINS- EN OUDERFUNCTIONEREN

Ontwikkeling van kinderen en de daaraan gekoppelde opvoedingsrelatie vindt plaats binnen een ruimere context. Indien we de complexiteit van gezinsrelaties wensen te vatten, moeten we zowel een beeld geven van de ouder-kindrelatie, als van de impact van de context op de opvoedingsrelatie (Lerner, Rothbaum, Boulos, & Castellino, 2002). Het procesmodel van Belsky (1984) beschrijft als determinanten van het opvoedkundig handelen kenmerken van de ouder, van de partnerrelatie, en van de sociale omgeving. In JOnG! is met verschillende mogelijke determinanten van de opvoeding rekening gehouden. Er is gepeild naar het psychisch welbevinden van de ouder, door de aanwezigheid van emotionele problemen te screenen. Verder is er gevraagd naar gebeurtenissen waar het gezin recent mee geconfronteerd is en die als belastend kunnen ervaren worden. Ten slotte is ook het gezinsfunctioneren onderzocht, met aspecten zoals aanwezigheid van steun en communicatie, betrokkenheid, geborgenheid, en problemen in de partnerrelatie. Tabel 14 geeft een overzicht van de variabelen die in JOnG! onderzocht zijn en met welke meetinstrumenten dit gebeurt is.

Tabel 14 Overzicht variabelen gezins- en ouderfunctioneren in de basissteekproef op meetmomenten 1 en 2

Variabelen	Meetinstrument	T1	T2
Gezinsfunctioneren	Vragenlijst Gezinsproblemen (VGP; Koot, 1997)	X	X
Emotionele problemen ouder	General Health Questionnaire (GHQ-12; Koeter en Ormel, 1991)	X	X
Meegemaakte gebeurtenissen	Vragenlijst Meegemaakte Gebeurtenissen (VMG; Veerman, ten Brink, van der Horst, & Koedoot, 1993)	X	X

1 Gezinsfunctioneren

De Vragenlijst Gezinsproblemen (VGP; Koot, 1997) peilt naar het functioneren van het gezin en is gebaseerd op het procesmodel van gezinsfunctioneren (Steinhauer, Santa-Barbara, & Skinner, 1984). Vier subschalen zijn bevraagd: 'steun en communicatie', 'gebrek aan betrokkenheid', 'problemen in de partnerrelatie, en de mate van 'geborgenheid' in het gezin. Andere subschalen zijn weggelaten omdat ze inhoudelijk overlappen met variabelen die binnen JOnG! met andere vragenlijsten worden gemeten.

De frequenties op itemniveau voor meetmomenten 1 en 2 worden gerapporteerd in Tabel 15. Wat de gegevens op meetmoment 1 betreft, wordt voor de items met betrekking tot steun en communicatie door 4,3% tot 14,4% van de ouders vaak

problemen gerapporteerd, afhankelijk van het item. Een redelijke proportie ouders (van een kleine 10 tot bijna 40%) geeft aan soms problemen te ervaren met steun en communicatie binnen het gezin. Het ervaren van een gebrek aan betrokkenheid komt bij een kleiner percentage voor: niet meer dan 4% van de ouders bevestigt bij deze items vaak problemen, en tussen de 4 en 15% geeft soms problemen op dit domein aan. Een 2 tot 4% van de ouders rapporteert op basis van verschillende items duidelijke problemen in de partnerrelatie, terwijl 12 tot 23% soms problemen aangeeft. Wat geborgenheid in het gezin betreft, geeft 65 tot 80% aan bij verschillende items dat die aanwezig is in het gezin, 12 tot 26% meent dat die er soms is, en bij 7 tot 9% van de ouders is er indicatie van weinig geborgenheid.

Tabel 15 Kencijfers gezinsfunctioneren (VGP) op itemniveau op T1 & T2

Subschaal: Gebrek aan steun en communicatie	T1: Kind 2 maanden			T2: Kind 12 maanden		
	Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing	Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing
De volgende dingen vormen een probleem in ons gezin:	%	%	%	%	%	%
Afspraken maken over dingen die we samen gaan doen	58,5	32,9	8,6	52,5	35,0	12,5
Elkaar belangrijke dingen vertellen	71,9	16,7	11,4	63,5	20,5	16,0
Elkaar begrijpen of aanvoelen	56,8	30,9	12,3	52,2	31,9	15,9
Weten hoe de andere gezinsleden zich voelen	55,6	33,8	10,7	52,4	32,7	14,9
Aandacht voor elkaar hebben	51,0	34,8	14,2	41,6	41,5	16,9
Hulp of steun van elkaar krijgen	64,8	20,8	14,4	niet op meetmoment 2 bevroegd		
Elkaar vertrouwen	77,8	8,2	14,1	71,4	9,8	18,8
Ruimte krijgen om te doen wat je zelf wilt	59,2	30,1	10,7	46,8	39,3	14,0
Wie de baas in huis is	85,9	9,8	4,3	78,5	13,8	7,7
Het eens worden over de regels in huis	66,2	25,2	8,6	62,9	24,0	13,1
Elkaar kritiek geven en/of kritiek krijgen; zeggen wat je dwars zit	49,5	39,9	10,6	46,1	41,3	12,6
De manier waarop problemen opgelost worden	63,9	27,3	8,7	57,3	30,4	12,4
Ons leven aanpassen als de omstandigheden dat nodig maken	62,5	28,5	9,0	60,4	26,7	12,9

Noot. Meetmoment 1: Gemiddeld aantal missings over items = 51,09; min./max. = 38-67. Meetmoment 2: Gemiddeld aantal missings over items = 31,61; min./max. = 17-46.

Tabel 15 (vervolg): Kencijfers gezinsfunctioneren (VGP) op itemniveau op T1 & T2

Subschaal: Gebrek aan betrokkenheid Sommigen in ons gezin...	Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing	Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing
Willen niets met de andere gezinsleden te maken hebben	94,3	3,6	2,1	94,2	3,7	2,1
Laten niet genoeg merken dat ze van anderen in ons gezin houden	80,8	15,2	4,0	80,3	15,6	4,1
Bemoeien zich te weinig met de andere gezinsleden	85,0	13,1	2,0	85,1	13,0	1,9
Staan onverschillig tegenover de anderen in ons gezin	91,4	6,8	1,7	92,7	6,4	0,9
Gaan andere gezinsleden uit de weg	94,5	4,1	1,4	95,3	3,9	0,8
Lijken nooit blij als ze de anderen weer zien	93,1	5,7	1,2	94,3	4,8	0,9
Hebben liever niet dat de anderen hen aanraken of knuffelen	90,1	8,4	1,5	90,8	7,4	1,8
Leven te weinig met de andere gezinsleden mee	86,9	10,9	2,2	88,2	10,6	1,2
Subschaal: Problemen in de partnerrelatie						
Ik maak mij zorgen over mijn relatie met mijn partner	79,0	18,1	2,9	74,7	22,3	3,0
Wij zijn het oneens over hoe de kinderen opgevoed moeten worden	75,4	22,5	2,1	77,5	21,0	1,5
Mijn partner vindt dat ik hem/haar te weinig help of steun	84,2	13,7	2,1	81,4	17,5	1,1
Mijn partner steunt mij te weinig	73,2	22,6	4,2	69,6	26,6	3,8
Mijn partner is te streng voor de kinderen	86,6	11,9	1,5	84,3	14,7	1,0
Subschaal: Mate van geborgenheid in het gezin						
Zorgen ervoor dat het thuis gezellig is	8,7	24,1	67,2	6,1	22,8	71,1
Geven hulp en steun als dat nodig is	7,3	18,6	74,1	5,0	20,7	74,3
Luisteren naar persoonlijke problemen van andere gezinsleden	8,9	22,0	69,2	6,8	23,1	70,2
Doen veel samen	9,2	25,7	65,1	6,8	26,2	67,0
Geven andere gezinsleden een veilig gevoel	8,6	15,3	76,1	6,2	14,4	79,4
Kunnen goed met elkaar opschieten	7,7	12,2	80,1	5,2	13,1	81,6

Tabel 16 rapporteert de bevindingen op schaalniveau. De Cronbach alpha's tonen aan dat de subschalen een goede interne consistentie hebben. Zowel voor de subschalen gebrek aan steun en communicatie, gebrek aan betrokkenheid, en problemen in de partnerrelatie ligt het gemiddelde in de steekproef tussen 0 en 1. Dit toont aan dat gezinsproblemen eerder niet of slechts een beetje voorkomen. De gemiddelde mate van geborgenheid in het gezin ligt dichtbij de maximumwaarde van 2. Dit wijst op een vrij grote mate van betrokkenheid in het gezin.

Tabel 16 Kencijfers gezinsfunctioneren (VGP) op schaalniveau (T1 & T2)

Subschaal	<i>n</i> items	α	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
T1: kind 2 maanden										
Gebrek aan steun en communicatie	13	0,95	0,47	0,52	0,00	2,00	0,00	0,00	1,08	1,62
Gebrek betrokkenheid aan	8	0,86	0,13	0,28	0,00	2,00	0,00	0,00	0,25	0,63
Problemen in de partnerrelatie	5	0,73	0,23	0,33	0,00	2,00	0,00	0,00	0,60	0,80
Geborgenheid in het gezin	6	0,91	1,64	0,52	0,00	2,00	0,33	1,00	2,00	2,00
T1: kind 12 maanden										
Gebrek aan steun en communicatie	12	0,95	0,57	0,58	0,00	2,00	0,00	0,00	1,33	1,83
Gebrek betrokkenheid aan	8	0,86	0,12	0,26	0,00	2,00	0,00	0,00	0,25	0,63
Problemen in de partnerrelatie	5	0,74	0,25	0,34	0,00	2,00	0,00	0,00	0,60	1,00
Geborgenheid in het gezin	6	0,90	1,68	0,48	0,00	2,00	0,67	1,17	2,00	2,00

Verschilt het gezinsfunctioneren van ouders wanneer hun kind 2 maanden oud is en wanneer hun kind 12 maanden oud is?

Voor deze analyse maken we enkel gebruik van gegevens van respondenten die zowel op T1 als T2 de vragenlijst hebben ingevuld: de respondenten zijn op beide momenten moeder of vader van het kind. De Pearson correlaties tussen beoordelingen op T1 en T2 zijn voor alle subschalen positief en significant, wat wijst op een relatieve stabiliteit van een individu ten opzichte van de groep.

Er zijn significante verschillen in gemiddelde scores op T1 en T2 voor de subschalen 'steun en communicatie' en 'problemen in de partnerrelatie', met een groter gebrek aan steun en communicatie en meer problemen in de partnerrelatie op T2.

Tabel 17 Vergelijking schaalscores gezinsfunctioneren op T1 en T2

	N	r	M T1	M T2	T
Gebrek aan steun & communicatie	1011	0,29***	0,39	0,56	-8,30***
Geborgenheid	994	0,39***	1,68	1,68	-0,50
Gebrek aan betrokkenheid	991	0,36***	0,09	0,10	-1,20
Problemen in partnerrelatie	1002	0,50***	0,20	0,24	-4,38***

*** $p < 0,001$

2 Emotionele problemen bij de ouder

Bij de ouders zijn 6 items van de Nederlandse vertaling van de General Health Questionnaire afgenomen (GHQ-12; Koeter en Ormel, 1991). Deze vragen screenen naar emotionele problemen bij de ouder die de vragenlijst invult. De vragen gaan over hoe de ouder zich voelt en over de klachten die hij/zij op dit moment heeft of gedurende de voorbije twee weken had. Bij de bimodale scoringsvorm worden de antwoordcategorieën 'helemaal niet' en 'niet meer dan gewoonlijk' als 0 gecodeerd en de categorieën 'wat meer dan gewoonlijk' en 'veel meer dan gewoonlijk' als 1. Hoe vaker een respondent 1 scoort, hoe meer dit een reële kans indiceert op een psychische aandoening.

Tabel 18 geeft de frequenties per antwoordcategorie voor elke vraag weer voor meetmomenten 1 en 2. Na hercodering wordt 1 gescoord ('wat meer dan gewoonlijk' samen met 'veel meer dan gewoonlijk') door 40,5% van de ouders op het item 'slaaptekort door zorgen'. Voor het item 'onder druk staan' is dit 36,9%, voor 'de eigen moeilijkheden niet de baas kunnen' 18,5%, voor 'zich de laatste tijd ongelukkig en neerslachtig voelen' 19,9%, voor 'de laatste tijd het vertrouwen in uzelf kwijtgeraakt' 12,3%, en voor 'zich de laatste tijd als een waardeloos iemand beschouwen' 7,2%. Op meetmoment 2 liggen de percentages iets lager met respectievelijk 26,2%, 31%, 11,8%, 14,5%, 9% en 6,6%.

Tabel 18 Kencijfers emotionele problemen ouder (GHQ) op itemniveau (T1 & T2)

	T1: Kind 2 maanden				T1: Kind 12 maanden			
	Helemaal niet	Niet meer dan gewoonlijk	Wat meer dan gewoonlijk	Veel meer dan gewoonlijk	Helemaal niet	Niet meer dan gewoonlijk	Wat meer dan gewoonlijk	Veel meer dan gewoonlijk
GHQ	%	%	%	%	%	%	%	%
Bent U de laatste tijd door zorgen veel slaap tekort gekomen?	28,2	31,3	27,4	13,1	30,6	43,2	21,6	4,6
Heeft u de laatste tijd het gevoel gehad dat u voortdurend onder druk stond?	25,4	37,7	30,2	6,7	22,4	46,6	26,2	4,8
Heeft u de laatste tijd het gevoel gehad dat u uw moeilijkheden niet de baas kon?	34,4	47,0	16,4	2,1	34,5	53,7	10,1	1,7
Heeft u zich de laatste tijd ongelukkig en neerslachtig gevoeld?	49,1	31,0	17,2	2,7	47,6	37,9	12,5	2,0
Bent u de laatste tijd het vertrouwen in uzelf kwijtgeraakt?	62,4	25,3	10,9	1,4	61,3	29,6	7,8	1,2
Heeft u zich de laatste tijd als een waardeloos iemand beschouwd?	77,6	15,1	5,6	1,6	73,3	20,0	5,2	1,4

Noot. Het aantal niet ingevulde items is minimum 22 en maximum 39 op meetmoment 1 en 16 tot 22 op meetmoment 2.

Om met de GHQ het niveau van psychische klachten te meten, raadt men aan om de Likert-scoring methode toe te passen met als scores 0, 1, 2, en 3. De Cronbach's alpha voor de 6 items die naar emotionele problemen refereren, wijst op een goede interne consistentie. De gemiddelde score op meetmoment 1 is 0,81, op meetmoment 2 0,74, wat eerder wijst op het niet voorkomen van emotionele problemen.

Tabel 19 Kencijfers emotionele problemen ouder (GQH) op schaalniveau (T1 & T2)

GHQ	n items	α	M	SD	Min.	Max.	Pc5	Pc15	Pc85	Pc95
Emotionele problemen T1 (kind 2 maanden)	6	0,80	0,81	0,58	0,00	3,00	0,00	0,17	1,50	2,00
Emotionele problemen T2 (kind 12 maanden)	6	0,85	0,74	0,56	0,00	3,00	0,00	0,17	1,33	1,83

Verschilt de mate waarin ouders emotionele problemen rapporteren wanneer hun kind 2 maanden oud is en wanneer hun kind 12 maanden oud is?

Uit een *t*-toets voor gepaarde groepen met enkel respondenten die zowel op T1 als T2 de vragenlijst hebben ingevuld, blijkt dat er geen verschil is in rapportering ($t(1127) = 1,72$; $p > 0,05$). De correlatie tussen beide meetmomenten is significant en matig groot ($r = 0,38$).

3 Levensgebeurtenissen

Uit de Vragenlijst Meegemaakte Gebeurtenissen (VMG; Veerman, ten Brink, van der Horst, & Koedoot, 1993) is een selectie gemaakt van 19 gebeurtenissen die in het leven van het gezin plaats kunnen hebben gevonden in de periode van de zwangerschap of sinds de geboorte (op T1) of gedurende de voorbije 12 maanden (op T2). Bij deze selectie is rekening gehouden met de leeftijd van het kind, en overlap met andere vragen in de vragenlijst.

Zowel op meetmoment 1 als meetmoment 2 komt het overlijden van een naast familielid of een goede bekende het meest frequent voor als negatieve, ingrijpende gebeurtenis, met percentages van respectievelijk 10,9 en 8,4%. Andere negatieve gebeurtenissen komen maximaal rond de 3% voor, zowel op T1 als T2.

Tabel 20 Kencijfers meegemaakte gebeurtenissen (VMG) op itemniveau op T1 & T2

VMG	T1: Kind 2 maanden					T2: Kind 12 maanden				
	Niet mee-gemaakt	Een negatieve en ingrijpende gebeurtenis	Een negatieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve en ingrijpende gebeurtenis	Niet mee-gemaakt	Een negatieve en ingrijpende gebeurtenis	Een negatieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve en ingrijpende gebeurtenis
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ik ben gescheiden/ik heb gebroken met mijn partner.	97,7	1,1	0,3	0,4	0,4	97,4	0,7	0,5	0,5	0,9
Ik heb mij verzoend/herenigd met mijn partner na ernstige conflicten.	96,7	1,1	0,8	0,5	0,8	96,5	0,9	0,9	0,7	1,1
Mijn partner is overleden.	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0
Een zoon of dochter is overleden.	99,5	0,5	0,0	0,0	0,0	99,4	0,4	0,0	0,0	0,2
Een naast familielid of een goede bekende is overleden.	81,7	10,9	6,7	0,2	0,5	82,3	8,4	8,3	0,2	0,9
Ik ben getrouwd of gaan samenwonen met een nieuwe partner.	95,9	0,1	0,0	1,5	2,4	96,9	0,1	0,0	0,7	2,2
Ik heb kinderen van een nieuwe partner in huis opgenomen.	98,6	0,2	0,1	0,3	0,7	99,6	0,2	0,0	0,1	0,2
Ons gezinsinkomen is fors toegenomen (met 20% of meer).	95,0	0,1	0,1	3,2	1,5	95,6	0,1	0,1	2,8	1,4

Deel 3

Ons gezinsinkomen is fors gedaald (met 20% of meer).	90,6	2,8	5,9	0,2	0,4	92,4	2,7	4,4	0,3	0,2
Ons gezin heeft financiële problemen gekregen.	92,8	3,2	3,4	0,2	0,2	92,5	3,2	3,8	0,2	0,2

Tabel 20 (vervolg): Kencijfers Meegemaakte gebeurtenissen (VMG) op Itemniveau (T1)

	Niet meegemaakt	Een negatieve en ingrijpende gebeurtenis	Een negatieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve en ingrijpende gebeurtenis	Niet meegemaakt	Een negatieve en ingrijpende gebeurtenis	Een negatieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve, maar niet ingrijpende gebeurtenis	Een positieve en ingrijpende gebeurtenis
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Er is een langdurige of levensbedreigende ziekte bij mij geconstateerd.	99,0	0,6	0,3	0,0	0,0	99,1	0,6	0,2	0,0	0,2
Er is een langdurige of levensbedreigende ziekte bij mijn partner geconstateerd.	99,4	0,4	0,2	0,0	0,0	99,3	0,3	0,3	0,0	0,0
Er is een langdurige of levensbedreigende ziekte bij een ander gezinslid geconstateerd.	97,7	1,5	0,6	0,0	0,1	98,2	1,4	0,2	0,0	0,2
Er is een kind van mij in het ziekenhuis opgenomen.	92,7	2,9	3,8	0,3	0,3	87,9	3,0	7,9	0,7	0,5
Ik ben in het ziekenhuis opgenomen.	90,1	2,3	5,0	0,8	1,8	94,7	1,8	2,6	0,7	0,2

Deel 3

Mijn partner is in het ziekenhuis opgenomen.	97,2	0,8	1,8	0,0	0,1	97,4	0,6	2,0	0,1	0,0
Eén van mijn kinderen is van school gestuurd.	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	99,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Ikzelf, mijn partner of een ander gezinslid is in aanraking geweest met politie of justitie.	97,2	1,4	1,1	0,1	0,1	97,7	1,1	0,9	0,2	0,0
Ikzelf, mijn partner of een ander gezinslid is slachtoffer geworden van een ernstig misdrijf.	98,9	0,7	0,4	0,0	0,0	99,3	0,5	0,2	0,0	0,0

Om meegemaakte gebeurtenissen als variabele mee op te nemen in analyses, is het aantal gebeurtenissen dat als negatief wordt ervaren gesommeerd tot één score, met een minimumscore van 0. Twee outliers zijn verwijderd: op T1 vinkte 1 respondent alle 19 gebeurtenissen aan als negatief en 1 respondent 17 gebeurtenissen.

Op meetmoment 1 heeft 78% van de respondenten geen enkele als negatief beleefde gebeurtenis meegemaakt, 16% maakte één negatieve gebeurtenis mee, 4,2% maakte er twee mee, en 1,6% 3 tot 10 negatieve gebeurtenissen.

Op meetmoment 2 heeft 82,7% van de respondenten geen enkele negatieve gebeurtenis meegemaakt, 12,7% 1 negatieve gebeurtenis, 2,9% 2 negatieve gebeurtenissen, en 1,7% 3 tot 6 negatieve gebeurtenissen.

Het gemiddelde aantal negatieve meegemaakte gebeurtenissen is 0,31 ($SD = 0,74$) op T1 en 0,25 ($SD = 0,66$) op T2.

Deel 4

ASSOCIATIES TUSSEN OPVOEDINGS- EN ANDERE VARIABELEN

1 Voorspellen opvoedingsattitudes op T1 het opvoedingsgedrag op T2?

Bij deze analyses is een filter ingebouwd: enkel ouders die zowel hun eigen attitudes over opvoeding (via de AAPI) als opvoedingsgedrag (via de SOG) hebben beoordeeld. Het betreft hier een groep van maximum 1014 ouders. Er is gecorrigeerd voor veelvuldig testen (30 Pearson correlaties) via een Bonferroni correctie⁵.

Uit onderzoek (o.a. Dekovic, Gerris, & Janssens, 1991; Dekovic & Gerris, 1992) blijkt dat pedagogisch besef een significante voorspeller is van opvoedingsgedrag. Dit wordt hier bevestigd (zie Tabel 21). Hoe meer men gelooft in lichamelijke straf, hoe minder warmte en ondersteuning, minder supervisie, minder sociale beloningen en hoe meer hardere straffen men rapporteert.

Meer onrealistische verwachtingen gaan samen met meer corrigeren van gedrag en hardere straffen. Hetzelfde geldt voor een gebrek aan inlevingsvermogen in de noden van een kind.

Tabel 21 Pearson correlaties tussen opvoedingsattitudes T1 en opvoedingsgedrag T2

		Geloof in lichamelijke straf		Onrealistische verwachtingen		Gebrek aan empathie
Ondersteuning/Warmte	-	0,15***	-	0,01	-	0,00
Supervisie	-	0,13***	-	0,02	-	0,07
Regelmaat	-	0,04		0,03	-	0,02
Sociaal belonen	-	0,11***		0,06	-	0,07
Permissief gedrag		0,05	-	0,05		0,06
Corrigeren gedrag		0,21***		0,21***		0,18***
Negatieve consequentie		0,11*		0,10		0,09
Harder straffen		0,26***		0,22***		0,16***
Ongenoegen uiten		0,03		0,10*	-	0,02
Inconsequent gedrag		0,08	-	0,03		0,05

*** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

⁵ Bij 30 toetsen moet na Bonferroni correctie voor (a) $p < 0,05$ verlaagd worden naar 0,0014 (b) $p < 0,01$ naar 0.0002778, en (c) $p < 0,001$ naar 0,0000278.

2 Is er een verband tussen het opvoedingsgedrag en de opvoedingsbeleving bij ouders van kinderen van 12 maanden?

Tabel 22 geeft een overzicht van de correlaties in het JOnG!-onderzoek. Opvallend is het relatief grote aantal significante correlaties, die echter bescheiden zijn in grootte (kleine effectgrootte: $< 0,30$; Cohen, 1992). Ouders die zich competent voelen in het omgaan met (probleem)gedrag van hun kind, rapporteren minder permissief gedrag, minder hardere straffen, en minder inconsequent gedrag en meer ondersteuning/warmte en sociaal belonen. Het zich competent voelen in het omgaan met bepaalde situaties hangt samen met meer regelmaat, meer sociaal belonen en minder permissief en inconsequent gedrag. Het ervaren van de opvoeding als een verrijking houdt verband met meer ondersteuning/warmte, supervisie en sociaal belonen, en met minder permissief gedrag en hardere straffen. Zich geïsoleerd voelen door het zorgen voor het kind hangt samen met minder ondersteuning/warmte, supervisie en sociaal belonen, maar met meer permissief en inconsequent gedrag, en hardere straffen. Het ervaren van de opvoeding van het kind als een belasting hangt samen met minder ondersteuning/warmte, supervisie, regelmaat, sociaal belonen, en met meer straffen, in verschillende vormen.

Tabel 22 Pearson correlaties tussen opvoedingsgedrag T2 en opvoedingsbeleving T2

	PTC Gedrag	PTC Situaties	POPI Steun	POPI Verrijking	POPI Isolatie	NVOS Geen belasting
Ondersteuning/Warmte	0,16***	0,09*	0,03	0,25***	- 0,14***	0,12***
Supervisie	0,15*	0,10*	0,04	0,22***	- 0,12***	0,16***
Regelmaat	0,10*	0,16***	0,10*	0,09*	- 0,04	0,14***
Sociaal belonen	0,12***	0,14***	0,00	0,21***	- 0,13***	0,15***
Permissief gedrag	- 0,21***	- 0,24***	0,00	- 0,11***	0,19***	- 0,25***
Corrigeren algemeen	- 0,12***	- 0,07	0,07	- 0,09*	0,13***	- 0,20***
Neg. consequentie	- 0,08	- 0,08	0,01	- 0,05	0,04	- 0,14***
Harder straffen	- 0,18***	- 0,08	0,08	- 0,13***	0,14***	- 0,21***
Ongenoegen uiten	0,05	0,03	0,07	0,03	0,08	- 0,06
Inconsequent gedrag	- 0,18***	- 0,24***	0,02	- 0,09*	0,20***	- 0,24***

Noot. Een Bonferroni correctie voor veelvuldig toetsen is toegepast. *** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

3 Is er een verband tussen temperament van het kind op T1 en opvoedingsgedrag- en beleving op T2?

Op meetmoment 1 hebben ouders het temperament van hun kind beoordeeld met een verkorte versie van de Revised Infant Behavior Questionnaire (IBQ-R Gartstein & Rothbart, 2003). Worobey (1986) heeft aangetoond dat de IBQ zelfs bij kinderen van twee weken oud een geschikt instrument is om temperament te meten. In onderling overleg is een deel van de subschalen niet opgenomen omdat deze gedragingen op jonge leeftijd minder goed te beoordelen zijn. Voor een uitgebreide beschrijving van het concept temperament en de IBQ-R verwijzen we naar het SWVG rapport van Van Cauwenberge, Wiersema, Hoppenbrouwers, Van Leeuwen en Desoete (2011).

Ouders geven op een 7-punten Likertschaal (van 'nooit' tot altijd') aan in welke mate gedragsbeschrijvingen bij hun jonge kind voorgekomen zijn de laatste week of laatste twee weken. Drie tweede-orde factoren of temperamentsdimensies zijn samengesteld op basis van verschillende subschalen:

- 'Activiteit' verwijst naar de tendens bij het kind om actief toenaderingsgedrag te tonen en bestaat uit de subschalen 'Activiteitsniveau' (Grove motorische activiteit, zoals arm- en beenbewegingen; Voorbeelditem: Bij het aankleden en uitkleden gedurende de afgelopen week, hoe vaak maakte uw kind kronkelende bewegingen en probeerde hij/zij weg te rollen) en 'Plezier door sterke prikkels' (Mate van plezier of vreugde bij een intense, complexe, snelle, nieuwe of incongruente stimuli; Voorbeelditem: Tijdens een kiekeboe spelletje, hoe vaak lachte uw kind).
- 'Negatief affect' of de tendens om angstig of geremd te reageren, is gebaseerd op de subschalen 'Ongenoegen bij begrenzing' (Huilen, protesteren wanneer het kind zich in/op een benauwde positie of plaats bevindt, tijdens verzorgende activiteiten of wanneer het kind er niet in slaagt een activiteit te volbrengen; Voorbeelditem: Hoe vaak, in de afgelopen week, protesteerde uw kind wanneer hij/zij in een begrensde omgeving gezet werd, bijvoorbeeld een kinderstoel, de box, een autozitje), 'Herstel na woede/verdriet' (Hoe snel kalmeert het kind na hevige distress, opwinding of prikkels; hoe snel valt het kind in slaap; Voorbeelditem: Wanneer uw kind gefrustreerd was over iets, hoe vaak kalmeerde uw kind binnen 5 minuten) en 'Verdriet' (Verminderde stemming en activiteit geassocieerd met persoonlijk lijden, fysieke toestand, het verlies van een object of er niet in slagen een gewenste actie uit te voeren; Voorbeelditem: Hoe vaak leek uw kind verdrietig wanneer een van de personen die vaak voor hem/ haar zorgt voor een ongebruikelijke lange periode weg was).
- 'Oriëntatie/regulatie' of de tendens tot zelf-regulatie omvat de subschalen Combinatie van 'Knuffelbaarheid' (Uitdrukking van plezier en poging tot knuffelen wanneer het kind gedragen wordt door een ouder; Voorbeelditem: Tijdens het schommelen of knuffelen van uw kind, hoe vaak in de afgelopen week leek uw kind hiervan te genieten), 'Plezier door matige prikkels' (Mate van plezier of vreugde bij een minder intense, trage, eenvoudige, gekende of congruente stimuli; Voorbeelditem: Tijdens het stilletjes spelen met een van zijn/ haar favoriete speeltjes, hoe vaak liet uw kind zien plezier te hebben) en 'Troostbaarheid' (vermindere van huilen of protest wanneer de ouder het kind

probeert te troosten; Voorbeelditem: Wanneer u klopte of zachtjes over een deel van het lichaam van uw kind wreef, hoe vaak was hij/zij meteen getroost).

Pearson correlaties zijn berekend tussen de drie temperamentsdimensies en de subschalen voor opvoedingsgedrag en -beleving (zie Tabel 23). De neiging van het kind tot actief toenaderingsgedrag hangt samen met meer warmte en ondersteuningsgedrag van de ouder maar ook met het meer corrigeren van gedrag. Er zijn geen significante verbanden tussen actief toenaderingsgedrag en de opvoedingsbeleving van de ouder.

Wanneer een kind meer negatief affect wordt toegeschreven, of de tendens om angstig of geremd te reageren, rapporteren ouders meer permissief en inconsequent opvoedingsgedrag. Bij meer negatief affect rapporteren zij daarenboven meer opvoedingsbelasting, het minder goed kunnen omgaan met de opvoeding in bepaalde situaties, zien zij de opvoeding minder als verrijking en is er een groter gevoel van isolatie. Bij kinderen met een grotere tendens tot zelfregulatie rapporteren ouders meer ondersteuning en warmte, supervisie, regelmaat en sociaal belonen en minder permissief en inconsequent gedrag. In tegenstelling tot negatief affect bij het kind, wordt bij kinderen met grotere zelfregulatie juist meer 'goed kunnen omgaan met de opvoeding in bepaalde situaties' gerapporteerd, wordt de opvoeding meer als verrijking gezien en is er een minder groot gevoel van isolatie.

Er dient opgemerkt worden dat de significante verbanden eerder klein zijn ($< 0,03$; Cohen, 1992), wat er op wijst dat slechts een beperkt deel van de variantie in opvoedingsgedrag en -beleving toegeschreven kan worden aan het temperament van het kind. Kleine effectgroottes zouden kunnen verklaard worden door het feit dat de temperamentsbeoordelingen op het eerste meetmoment hebben plaatsgevonden en de beoordelingen van de opvoeding op het tweede meetmoment. Aangezien temperament relatief stabiel is, is het wel te verantwoorden dat temperamentsbeoordelingen van het eerste meetmoment gebruikt worden. Worobey en Bladja (1989) stelden in hun onderzoek vast dat temperament, gemeten met de IBQ op de leeftijd van 2 weken, 2 maanden en 1 jaar relatief stabiel is, wat betekent dat de rangorde of positie van kinderen in een groep gelijk blijft over de tijd. Het belang van onze resultaten ligt in het feit dat verschillende temperamentseigenschappen bij een jong kind samenhangen met andere opvoedingsvariabelen, zowel op het vlak van gedrag als beleving. Een groot negatief affect bij een zuigeling lijkt een mogelijke risicofactor voor minder adequaat opvoedingsgedrag en een minder positieve opvoedingsbeleving, hoewel verder onderzoek bij deze groep hierover uitsluitsel kan geven.

Tabel 23 Pearson correlaties tussen temperamentsschalen (T1) en opvoedingsvariabelen (T2)

		Activiteit/ Extraversie		Negatief affect		Oriëntatie/ Regulatie
SOG						
Ondersteuning/Warmte		0,11***	-	0,04		0,16***
Supervisie		0,02	-	0,04		0,12***
Regelmaat	-	0,04	-	0,06		0,11***
Sociaal belonen		0,08	-	0,04		0,12***
Permissief gedrag		0,04		0,15***	-	0,16***
Corrigeren gedrag		0,11***		0,05	-	0,06
Negatieve consequentie		0,07		0,04	-	0,09
Harder straffen		0,08		0,03	-	0,06
Ongenoegen uiten		0,08		0,07		0,07
Inconsequent gedrag		0,04		0,12***	-	0,14***
NVOS						
Geen opvoedingsbelasting	-	0,07	-	0,27***		0,21***
PTC						
Gedrag		0,01	-	0,07		0,09
Situaties	-	0,03	-	0,13***		0,16***
POPI						
Steun		0,06	-	0,02		0,07
Verrijking		0,06	-	0,13***		0,19***
Isolatie		0,01		0,21***	-	0,12***

Noot. Een Bonferroni correctie voor veelvuldig toetsen is toegepast. *** $p < 0,001$

4 Welke variabelen voorspellen het opvoedingsgedrag van ouders?

4.1 Opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedrag

In welke mate voorspellen opvoedingsattitudes en opvoedingsbeleving bij ouders, gemeten wanneer hun kind 0-3 maanden oud is, het opvoedingshandelen van deze ouders wanneer hun kind 12 maanden oud is?

Om deze vraag te beantwoorden zijn Hiërarchische Multiple Regressie-Analyses (HMRA) uitgevoerd (zie Tabellen 24 en 25). In een eerste blok zijn de controlevariabelen 'herkomst van de moeder'⁶ en 'opleiding moeder'⁷ opgenomen. In een tweede blok zijn drie subschalen van de AAPI opgenomen, gemeten op T1, die verwijzen naar attitudes van ouders over opvoeding: de mate waarin ouders geloven in fysieke straf, ongepaste verwachtingen van kinderen, en een tekort aan empathie. Daarnaast zijn ook drie subschalen van de POPI opgenomen, gemeten op T1, die percepties nagaan bij ouders over de mate waarin zij de opvoeding van het kind beschouwen als een verrijking, en zij zich door de opvoeding geïsoleerd of juist gesteund voelen. Ten slotte zijn ook de variabelen opgenomen die aangeven of ouders zich competent voelen met betrekking tot bepaalde opvoedingssituaties of (probleem)gedrag bij het kind, en op T2 zijn bevestigd.

Het *geloof in fysiek straffen* op T1 verklaart significant variatie in ondersteuning en warmte, in supervisie en sociaal belonen op T2: hoe minder ouders geloven in het nut van fysiek straffen, hoe meer deze opvoedingsgedragingen voorkomen, zoals aangegeven door de negatieve regressiecoëfficiënten. Het omgekeerde geldt voor de opvoedingsgedragingen harder straffen, en het corrigeren van gedrag als algemene variabele: hoe meer geloof in fysiek straffen, hoe vaker dit soort straffen ook gerapporteerd wordt door ouders op T2.

Onrealistische verwachtingen ten aanzien van het kind, hangen vooral significant samen met (alle) variabelen die verwijzen naar corrigeren van gedrag, maar in het bijzonder met harder straffen en het uiten van ongenoegen over het gedrag van het kind.

Gebrek aan empathie voorspelt in mindere mate het opvoedingsgedrag van ouders.

Het ervaren van de opvoeding als een *verrijking* voorspelt meer ondersteuning/warmte, supervisie, regelmaat en sociaal belonen. *Zich geïsoleerd voelen* door het opvoeden voorspelt meer disciplineren in het algemeen, harder en

---

⁶ België: de moeder heeft momenteel de Belgische nationaliteit en is geboren in België; WHO A-Regio: de moeder heeft de nationaliteit van een land uit de WHO A- regio en/of is geboren in een land uit de WHO A- regio (eventueel in combinatie met België); WHO B-D-Regio: de moeder heeft de nationaliteit van een land uit de WHO B-D- regio en/of is geboren in een land uit de WHO B-D-regio (eventueel in combinatie met België of een land uit de WHO A-regio). WHO-A: landen met een zeer lage mortaliteit bij zowel kind en volwassene; WHO-B/D: landen met minder dan zeer lage mortaliteit bij kind en/of volwassene (WHO, 2011).

⁷ Een opdeling in 6 categorieën, oplopend van laag naar hoog opleidingsniveau.

inconsequent gedrag en het uiten van ongenoegen over ongewenst gedrag van het kind. Het *al dan niet ervaren van steun* in de opvoeding van het kind (door personen buiten het gezin) op meetmoment 1 hangt in deze analyses niet samen met het opvoedingsgedrag op meetmoment 2.

Het zich niet bekwaam voelen in het *omgaan met (probleem)gedrag* van het kind hangt samen met meer permissief gedrag, een hogere frequentie van hardere straffen en meer inconsequent gedrag. Het zich niet bekwaam voelen in het *aankunnen van bepaalde opvoedingssituaties*, hangt samen met minder regelmaat en sociaal belonen, en met meer permissief opvoeden en inconsequent gedrag.

Tabel 24 Regressie-analyses met opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedragingen (1)

Predictoren	Afhankelijke variabelen: SOG-schalen (T2)														
	Ondersteuning/warmte			Supervisie			Regelmaat			Sociaal belonen			Permissief gedrag		
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β
<i>Blok 1</i>	10,55 ^a (2,1099)	0,02		3,67 ^c (2,1101)	0,01		26,31 ^a (2,1101)	0,05		2,91 (2,1100)	0,01		16,60 ^a (2,1101)	0,03	
Herkomst moeder			0,09 ^b			0,01			- 0,12 ^a			0,04			0,12 ^a
Opleiding moeder			- 0,10 ^b			- 0,06 ^c			0,14 ^a			- 0,05			- 0,06
<i>Blok 2</i>	9,52 ^a (8,1091)	0,06		9,25 ^a (8,1093)	0,06		3,77 ^a (8,1093)	0,03		7,44 ^a (8,1092)	0,05		13,63 ^a (8,1093)	0,09	
T1 AAPI Geloof straf			- 0,13 ^a			- 0,11 ^a			- 0,02			- 0,08 ^c			0,01
T1 AAPI Verwachtingen			- 0,02			0,03			0,04			0,07 ^c			- 0,09 ^b
T1 AAPI Empathie			0,09 ^b			- 0,04			0,04			- 0,03			0,05
T1 POPI Steun			0,02			0,01			0,01			- 0,01			0,03
T1 POPI Verrijking			0,12 ^a			0,13 ^a			0,09 ^b			0,10 ^b			- 0,02
T1 POPI Isolatie			- 0,07			- 0,03			- 0,02			- 0,05			0,05
T2 PTC Gedrag			0,10 ^b			0,08 ^b			0,02			0,04			- 0,17 ^a
T2 PTC Situaties			0,06			0,05			0,10 ^b			0,12 ^a			- 0,16 ^a

Noot: ^a $p < .001$; ^b $p < .01$; ^c $p < .05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

Tabel 25 Regressie-analyses met opvoedingsattitudes en -beleving als predictoren van opvoedingsgedragingen (2)

	Afhankelijke variabelen: SOG-schalen (T2)														
	Corrigeren gedrag (algem)			Negatieve consequentie			Harder straffen			Ongenoegen uiten			Inconsequent gedrag		
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β
<i>Blok 1</i>	1,46	0,00		5,35 ^b	0,01		1,15	0,00		6,34 ^b	0,01		8,59	0,02 ^a	
	(2,1077)			(2,1048)			(2,1100)			(2,1101)			(2,1096)		
Herkomst moeder			- 0,09 ^b			- 0,04			- 0,11 ^a			0,00			0,07 ^c
Opleiding moeder			- 0,02			- 0,09 ^b			- 0,02			0,10 ^a			- 0,06
<i>Blok 2</i>	15,51 ^a	0,10	0,10 ^a	4,69 ^a	0,03		20,18 ^a	0,13		4,21 ^a	0,03		12,82	0,09 ^a	
	(8,1069)			(8,1040)			(8,1092)			(8,1093)			(8,1088)		
T1 AAPI Geloof straf			0,11 ^a			0,05			0,17 ^a			- 0,00			0,03
T1 AAPI Verwachtingen			0,17 ^a			0,07 ^c			0,16 ^a			0,14 ^a			- 0,07 ^c
T1 AAPI Empathie			0,07 ^c			0,07 ^c			0,06			- 0,02			0,05
T1 POPI Steun			0,03			0,05			0,00			0,01			0,04
T1 POPI Verrijking			0,03			- 0,01			- 0,04			0,02			- 0,03
T1 POPI Isolatie			0,11 ^a			0,03			0,09 ^b			0,11 ^a			0,07 ^c
T2 PTC Gedrag			- 0,06 ^c			- 0,03			- 0,11 ^a			0,04			- 0,11 ^a
T2 PTC Situaties			- 0,06 ^c			- 0,08 ^c			- 0,05			0,02			- 0,19 ^a

Noot: ^a $p < 0,001$; ^b $p < 0,01$; ^c $p < 0,05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

4.2 Gezinskenmerken en temperament als predictoren van opvoedingsgedrag

In welke mate voorspellen het temperament van het kind, beoordeeld op meetmoment 1, en de psychische gezondheid van de ouder en het gezinsfunctioneren, beoordeeld op meetmoment 2, het opvoedingsgedrag wanneer het kind 12 maanden oud is?

Hierarchische Multiple Regressie-Analyses zijn uitgevoerd (zie Tabel 26 en 27) met in een eerste blok de controlevariabelen 'herkomst van de moeder' en 'opleiding moeder'. In een tweede blok zijn drie temperamentsdimensies opgenomen, gemeten op T1 (IBQ: Activiteit/Extraversie, Negatief affect, en Oriëntatie/Regulatie). In een derde blok is een variabele opgenomen die refereert naar het aantal gebeurtenissen met een negatieve impact (VMG), naast een variabele die het emotioneel functioneren meet, en de subschalen van de VGP (Gebrek aan steun en communicatie, geborgenheid in het gezin, gebrek aan betrokkenheid en Problemen in de partnerrelatie). De variabelen in het derde blok zijn gemeten op T2.

De controlevariabelen herkomst en opleiding moeder dragen significant bij tot de variantie in verschillende vormen van opvoedingsgedrag. Verschillen worden verder besproken.

Wat het temperament betreft, valt op dat meer activiteit meer corrigeren van gedrag voorspelt, terwijl meer oriëntatie/regulatie meer warmte/ondersteuning en supervisie. Negatief affect voorspelt vooral de mate van permissief en inconsequent ouderlijk gedrag.

Op vlak van gezinskenmerken blijkt dat het aantal negatieve gebeurtenissen nauwelijks impact heeft op het opvoedingsgedrag: meer negatieve gebeurtenissen hangen enkel significant samen met meer warmte/ondersteuning en sociaal belonen. Het emotioneel functioneren van de ouder hangt met geen enkele subschaal van de SOG samen. De variabelen met betrekking tot het gezinsfunctioneren hangen in beperkte mate samen met het opvoedingsgedrag. Meer gebrek aan steun en communicatie in het gezin hangen samen met meer warmte/ondersteuning en regelmaat in de opvoeding van het kind, maar ook met meer harder straffen, al zijn deze effecten klein. Meer geborgenheid in het gezin hangt samen met meer warmte/ondersteuning en supervisie. Gebrek aan betrokkenheid in het gezin, hangt samen met meer warmte en ondersteuning ten aanzien van het kind. Ten slotte hangen problemen in de partnerrelatie significant samen met meer permissief en inconsequent opvoedingsgedrag.

Tabel 26 Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament kind als predictoren van opvoedingsgedragingen (1)

Predictoren	Afhankelijke variabelen: SOG-schalen (T2)														
	Ondersteuning/Warmte			Supervisie			Regelmaat			Sociaal belonen			Permissief gedrag		
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β
<i>Blok 1</i>	9,03 ^a (2,1054)	0,02		2,86 (2,1056)	0,01		21,33 ^a (2,1053)	0,04		1,99 (2,1053)	0,00		15,84 ^a (2,1055)	0,03	
Herkomst moeder			0,06			- 0,04			- 0,12 ^a			0,01			0,11 ^a
Opleiding moeder			- 0,08 ^c			- 0,08 ^c			0,13 ^a			- 0,06			- 0,06
<i>Blok 2</i>	14,29 ^a (3,1051)	0,04		4,48 ^b (3,1053)	0,01		2,11 (3,1050)	0,01		4,90 ^b (3,1050)	0,01		9,58 ^a (3,1052)	0,03	
T1 IBQ Activiteit			0,08 ^b			- 0,01			- 0,01			0,05			0,01
T1 IBQ Negatief affect			0,01			0,03			- 0,03			- 0,00			0,10 ^b
T1 IBQ Oriëntatie/regulatie			0,17 ^a			0,12 ^a			0,06			0,09 ^b			- 0,08 ^c
<i>Blok 3</i>	6,67 ^a (6,1045)	0,04		2,26 ^c (6,1047)	0,01		1,61 (6,1044)	0,01		2,14 ^c (6,1044)	0,01		4,53 ^a (6,1046)	0,02	
T2 VMG Neg. gebeurtenissen			0,14 ^a			0,02			0,00			0,08 ^c			0,05
T2 GHQ Emotionele problemen			- 0,03			- 0,04			0,02			- 0,05			0,03
T2 VGP Gebrek steun/com.			0,08 ^c			- 0,03			0,08 ^c			0,01			- 0,01
T2 VGP Geborgenheid			0,06			0,09 ^b			0,03			0,05			0,00
T2 VGP Gebrek betrokkenheid			0,09 ^b			0,05			- 0,02			0,00			0,03
T2 VGP Problemen Relatie			- 0,06			- 0,03			- 0,06			- 0,03			0,12 ^b

Noot: ^a $p < 0,001$; ^b $p < 0,01$; ^c $p < 0,05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

Tabel 27 Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament kind als predictoren van opvoedingsgedragingen (2)

Afhankelijke variabelen: SOG-schalen (T2)															
Predictoren	Corrigeren gedrag (algem)			Negatieve consequentie			Hard straffen			Ongenoegen uiten			Inconsequent gedrag		
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β
<i>Blok 1</i>	1,73 (2,1034)	0,00		6,60 ^a (2,1005)	0,01		1,42 (2,1054)	0,00		2,80 (2,1056)	0,01		8,61 ^a (2,1050)	0,02	
Herkomst moeder			- 0,07 ^c			- 0,03			- 0,08 ^b			0,02			0,08 ^b
Opleiding moeder			- 0,03			- 0,10 ^b			0,00			0,06			- 0,03
<i>Blok 2</i>	4,85 ^b (3,1031)	0,01		3,16 ^c (3,1002)	0,01		2,83 ^c (3,1051)	0,01		5,66 ^a (3,1053)	0,02		6,32 ^a (3,1047)	0,02	
T1 IBQ Activiteit			0,11 ^a			0,07 ^c			0,09 ^b			0,05			0,01
T1 IBQ Negatief affect			0,00			- 0,01			- 0,03			0,09 ^b			0,06
T1 IBQ Oriëntatie/regulatie			- 0,04			- 0,07 ^c			- 0,04			0,09 ^b			- 0,08 ^c
<i>Blok 3</i>	1,67 (6,1025)	0,01		0,60 (6,996)	0,00		4,81 ^a (6,1045)	0,02		0,45 (6,1047)	0,00		4,71 ^a (6,1041)	0,03	
T2 VMG Neg. gebeurtenissen			- 0,03			0,03			- 0,05			0,01			0,02
T2 GHQ Emotionele problemen			0,04			0,03			0,05			0,03			0,03
T2 VGP Gebrek steun/com.			0,04			0,00			0,10 ^b			- 0,03			0,01
T2 VGP Geborgenheid			- 0,04			- 0,04			- 0,01			- 0,02			- 0,02
T2 VGP Gebrek betrokkenheid			0,01			0,03			0,05			- 0,02			0,01
T2 VGP Problemen Relatie			0,03			- 0,01			0,05			- 0,01			0,13 ^a

Noot: ^a $p < 0,001$; ^b $p < 0,01$; ^c $p < 0,05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

4.3 Gezinskenmerken en temperament als predictoren van opvoedingsbeleving

We onderzoeken in welke mate kenmerken van het gezin (SES, herkomst moeder, aantal kinderen in het gezin), het functioneren van het gezin, emotionele problemen van de ouder, negatieve gebeurtenissen en het temperament van het kind bijdragen tot de opvoedingsbeleving van ouders op meetmoment 2.

Hiërarchische Multiple Regressie-Analyses zijn uitgevoerd met in een eerste blok de controlevariabelen 'herkomst van de moeder' en 'opleiding moeder'. Eveneens is een variabele toegevoegd die betrekking heeft op het aantal kinderen in het gezin op het tweede meetmoment: een dummy-gecodeerde variabele met 0 = meer dan 1 kind, en 1 = 1 kind. Uit vorige analyses kon immers afgeleid worden dat het aantal kinderen samenhangt met de beleving van ouders over de opvoeding (Van Leeuwen et al., 2010). In een tweede blok zijn drie temperamentsdimensies opgenomen (IQB: Activiteit/Extraversie, Negatief affect, en Oriëntatie/Regulatie) gemeten op T1. In een derde blok is een variabele opgenomen die refereert naar het aantal gebeurtenissen met een negatieve impact (VMG), naast een variabele die het emotioneel functioneren meet (GQH 6 items), en de subschalen van de VGP (Gebrek aan steun en communicatie, geborgenheid in het gezin, gebrek aan betrokkenheid en Problemen in de partnerrelatie). De variabelen in het derde blok zijn gemeten op T2.

Resultaten van de HMRA met de subschalen van de POPI zijn gerapporteerd in Tabel 28. Herkomst van moeder draagt significant bij tot de variantie in POPI Steun en Verrijking. Zowel opleiding van moeder als de variabele 'één versus meerdere kinderen in het gezin' verklaren significant variantie in POPI Steun, Verrijking en Isolatie.

Wat het temperament betreft van het kind op T1, blijkt meer Oriëntatie/regulatie samen te hangen met een groter gevoel van verrijking en een geringer gevoel van isolatie, al is het laatste effect eerder klein. Meer gerapporteerd negatief affect bij het kind op T1 draagt bij tot een groter gevoel van isolatie op T2.

Meer emotionele problemen bij de ouder zijn geassocieerd met een groter gevoel van isolatie in de opvoeding en een geringer gevoel dat de opvoeding van het kind verrijkend is. Meer geborgenheid in het gezin hangt samen met een groter gevoel van steun en een groter gevoel van verrijking. Een gebrek aan betrokkenheid in het gezin hangt bescheiden samen met meer ervaren van steun vanuit de omgeving en met een groter gevoel van verrijking. Het zou kunnen dat het hebben van een kind een moeilijk gezinsfunctioneren compenseert, en een verrijking betekent voor de ouder. Meer problemen in de partnerrelatie hangen echter samen met een geringer gevoel dat het opvoeden een verrijking is.

Resultaten van de HMRA met opvoedingsstress (NVOS) en ervaren draagkracht in de opvoeding (PTC) zijn gerapporteerd in Tabel 29.

Opvoedingsstress wordt in beperkte mate voorspeld door herkomst van de moeder. De temperamentskenmerken Negatief affect en Oriëntatie/regulatie voorspellen de mate van opvoedingsstress: meer negatief affect hangt samen met meer stress, en

meer Oriëntatie/regulatie hangt samen met minder stress. Meer emotionele problemen bij de ouder hangen eveneens samen met meer stress in de opvoeding. Wat het gezinsfunctioneren betreft, blijken minder steun en communicatie, minder geborgenheid en meer problemen in de relatie, samen te hangen met meer opvoedingsstress.

De draagkracht van ouders met betrekking tot het hanteren van (probleem)gedrag van hun kind wordt vooral voorspeld door emotionele problemen bij de ouder (meer emotionele problemen hangen samen met minder ervaren draagkracht) en steun en communicatie in het gezin (minder steun/communicatie hangen samen met minder draagkracht). De draagkracht om met bepaalde situaties om te kunnen gaan hangt samen met herkomst van de moeder en het al dan niet ervaring hebben met meerdere kinderen in het gezin. Een kind dat beoordeeld wordt als gekenmerkt door een grote mate aan oriëntatie/regulatie vergroot de ervaring dat ouders kunnen omgaan met bepaalde opvoedingssituaties. Meer geborgenheid in het gezin draagt daar ook toe bij, evenals minder persoonlijke emotionele problemen en meer steun of communicatie in het gezin.

Tabel 28 Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament Kind als predictoren van opvoedingspercepties

Afhankelijke variabelen: Opvoedingspercepties (T2)									
Predictoren	POPI Steun			POPI Verrijking			POPI Isolatie		
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β
<i>Blok 1</i>	32,71 ^a	0,09		9,20 ^a	0,03		14,45 ^a	0,04	
	(3,1050)			(3,1052)			(3,1052)		
Herkomst moeder		-	0,15 ^a		-	0,07 ^c		-	0,00
Opleiding moeder			0,17 ^a		-	0,11 ^a			0,18 ^a
Eén vs. meer kinderen			0,14 ^a			0,10 ^a		-	0,06 ^c
<i>Blok 2</i>	2,50	0,01		12,34 ^a	0,03		16,94 ^a	0,04	
	(3,1047)			(3,1049)			(3,1049)		
T1 IBQ Activiteit			0,06			0,04			0,01
T1 IBQ Negatief affect		-	0,06		-	0,03			0,11 ^a
T1 IBQ Oriëntatie/regulatie			0,02			0,15 ^a		-	0,07 ^c
<i>Blok 3</i>	4,74 ^a	0,02		10,45 ^a	0,05		34,25 ^a	0,15	
	(6,1041)			(6,1043)			(6,1043)		
T2 VMG Neg. gebeurtenissen		-	0,04			0,05		-	0,12 ^a
T2 GHQ Emotionele problemen			0,00		-	0,11 ^a			0,22 ^a
T2 VGP Gebrek steun/com.			0,00		-	0,01			0,05
T2 VGP Geborgenheid			0,15 ^a			0,07 ^c		-	0,02
T2 VGP Gebrek betrokkenheid			0,07 ^c			0,08 ^c		-	0,02
T2 VGP Problemen Relatie			0,06		-	0,16 ^a			0,25 ^a

Noot: ^a $p < 0,001$; ^b $p < 0,01$; ^c $p < 0,05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

Tabel 29 Regressie-analyses met gezinsfunctioneren & temperament Kind als predictoren van opvoedingsstress en draagkracht

Afhankelijke variabelen: Opvoedingsstress en draagkracht (T2)									
Predictoren	Opvoedingsstress (-)			PTC gedrag		PTC situaties			β
	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	β	$\Delta F(df)$	ΔR^2	
<i>Blok 1</i>	6,52 ^a (3,1052)	0,02		0,58 (3,1043)	0,00		12,66 ^a (3,1052)	0,04	
Herkomst moeder			- 0,08 ^b			- 0,02			- 0,13 ^a
Opleiding moeder			- 0,03			0,01			- 0,05
Eén vs. meer kinderen			- 0,01			0,01			0,08 ^b
<i>Blok 2</i>	29,24 ^a (3,1049)	0,08		3,38 ^c (3,1040)	0,01		8,32 ^a (3,1049)	0,02	
T1 IBQ Activiteit			- 0,03			0,02			- 0,02
T1 IBQ Negatief affect			- 0,14 ^a			- 0,02			- 0,04
T1 IBQ Oriëntatie/regulatie			0,11 ^a			0,06			0,11 ^a
<i>Blok 3</i>	42,25 ^a (6,1043)	0,18		6,48 ^a (6,1034)	0,04		8,42 ^a (6,1043)	0,04	
T2 VMG Neg. gebeurtenissen			0,02			0,07			- 0,04
T2 GHQ Emotionele problemen			- 0,28 ^a			- 0,15 ^a			- 0,08 ^b
T2 VGP Gebrek steun/com.			- 0,07 ^b			- 0,10 ^b			- 0,09 ^b
T2 VGP Geborgenheid			0,08 ^b			0,07 ^c			0,11 ^a
T2 VGP Gebrek betrokkenheid			0,04			0,03			- 0,06
T2 VGP Problemen Relatie			- 0,19 ^a			0,03			0,00

Noot: ^a $p < 0,001$; ^b $p < 0,01$; ^c $p < 0,05$; Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor het volledige regressiemodel

(-) een hogere score betekent minder opvoedingsstress

5 Verschillen opvoedingsvariabelen naargelang opleiding en herkomst moeder en pariteit?

5.1 Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens opleiding moeder

Met variantie-analyses⁸ is nagegaan of de opvoedingsvariabelen verschillen volgens het opleidingsniveau van de moeder. De gemiddelden, standaarddeviaties en *F*-waarden zijn beschreven in Tabel 30. Voor deze analyse is het opleidingsniveau van de moeder opgedeeld in drie categorieën: laaggeschoold, dit is hoogste diploma lager secundair onderwijs (5,9% op T2), hoger secundair (29,3% op T2) en hooggeschoold, dit is diploma hoger onderwijs (64,7% op T2).

Voor wat betreft de **opvoedingsgedragingen** zijn er duidelijke verschillen naar opleidingsniveau voor Warmte/ondersteuning, Regelmaat, Permissief gedrag, en Inconsequent gedrag. Post-hoc tests tonen aan dat hoger opgeleiden een significant lagere score hebben voor de subschaal Warmte/Ondersteuning dan de andere categorieën. Voor Regelmaat verschillen de lager opgeleiden significant van de hoger opgeleiden, met meer regelmaat voor deze laatste categorie. Op de subschaal Permissief gedrag hebben de lager opgeleiden een significant hogere score dan de twee andere groepen. Het communiceren over ongewenst gedrag van een kind wordt significant meer gerapporteerd door de hoog opgeleiden, terwijl inconsequent gedrag significant meer voorkomt bij de laag opgeleiden.

Op het domein van de **opvoedingsbeleving** is er een significant effect van opleiding moeder voor de ervaren steun en isolatie. Wat betreft Steun verschillen de hooggeschoolden significant van de andere categorieën: zij ervaren meer steun vanuit de

omgeving bij de opvoeding van hun kind. De hooggeschoolden rapporteren echter significant meer isolatie (minder tijd kunnen doorbrengen met vrienden of partner) dan de twee andere groepen.

---

⁸ Bij de keuze van post-hoc testen voor alle variantie-analyses in dit rapport is rekening gehouden met (on)gelijkheid van varianties van de groepen. Bonferroni en Tamhane zijn als post-hoc testen gebruikt bij homogeniteit van varianties, Dunnett T3 en Games-Howell zijn gebruikt wanneer varianties binnen de subgroepen niet homogeen waren.

Tabel 30 Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens opleiding moeder

	laag	hoger SO	hoog	
Opvoedingsgedrag (SOG)	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>F</i>
	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	
Warmte/Ondersteuning	4,25 (0,47)	4,13 (0,38)	4,06 (0,37)	10,25***
Supervisie	4,72 (0,30)	4,67 (0,34)	4,65 (0,32)	2,10
Regelmaat	4,17 (0,87)	4,35 (0,56)	4,40 (0,52)	6,66***
Sociaal belonen	4,84 (0,33)	4,80 (0,36)	4,77 (0,37)	1,97
Permissief gedrag	2,49 (0,80)	2,22 (0,43)	2,22 (0,43)	11,47***
Corrigeren gedrag algemeen	2,36 (0,54)	2,41 (0,58)	2,36 (0,54)	0,67
Corrigeren neg. Consequentie	1,95 (0,98)	1,88 (0,81)	1,74 (0,77)	5,04**
Harder straffen	2,36 (0,87)	2,45 (0,69)	2,37 (0,60)	2,03
Ongenoegen uiten	3,92 (0,92)	4,05 (0,70)	4,17 (0,67)	6,71***
Inconsequent gedrag	2,18 (0,97)	1,87 (0,64)	1,91 (0,60)	8,00***
Opvoedingsbeleving	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>F</i>
	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	
POPI Steun	2,47 (1,41)	2,86 (1,12)	3,35 (1,02)	39,81***
POPI Verrijking	4,66 (0,36)	4,53 (0,47)	4,52 (0,45)	3,80*
POPI Isolatie	1,39 (1,01)	1,67 (1,05)	2,06 (0,97)	28,17***
NVOS Opvoedingsstress (-)	3,85 (0,40)	3,85 (0,40)	3,85 (0,38)	0,01
PTC Gedrag	2,97 (0,65)	2,97 (0,49)	3,01 (0,47)	0,60
PTC Situaties	3,56 (0,40)	3,56 (0,41)	3,62 (0,34)	3,28*

Noot. Na toepassing van een Bonferroni-correctie voor veelvuldig toetsen, blijft enkel *** over als significant.

*** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

(-) een hogere score betekent minder opvoedingsstress

Maximum aantal per groep: Laag opgeleid $n = 713$; Hoger secundair $n = 328$; Hoog opgeleid $n = 84$

5.2 Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens herkomst moeder

De variabele herkomst van de moeder is gebaseerd op gegevens met betrekking tot het geboorteland, de huidige nationaliteit en nationaliteit bij de geboorte. Op meetmoment 2 is de herkomst van de moeder bij 92,7% van de gezinnen België, bij 2,5% een WHO-A land en bij 4,8% een WHO-B/D land.

Variantie-analyses (zie Tabel 31) tonen een significant effect van herkomst moeder voor de **opvoedingsgedragingen** inconsequent gedrag, regelmaat, en permissief gedrag. Post-hoc testen tonen aan dat Belgische ouders significant minder 'inconsequent reageren op ongewenst kindgedrag' rapporteren dan ouders uit WHOB/D landen en significant meer regelmaat rapporteren. Ouders uit WHOB/D landen rapporteren significant meer permissief gedrag dan ouders uit beide andere categorieën.

Wat **opvoedingsbeleving** betreft, zijn er significante verschillen tussen groepen naar gelang herkomst voor de variabelen steun, opvoedingsstress, en draagkracht met betrekking tot het gedrag van kinderen en opvoedingssituaties. Belgische ouders rapporteren significant meer steun dan ouders uit WHOB/D landen. Ouders uit WHOB/D landen rapporteren significant meer opvoedingsstress dan Belgische ouders en minder draagkracht om met (probleem)gedrag van hun kind op te gaan. Ten slotte rapporteren ouders uit WHOB/D landen ook significant minder draagkracht om met bepaalde opvoedingssituaties om te gaan in vergelijking met ouders uit beide andere categorieën.

Tabel 31 Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens herkomst moeder

	België	WHO-A	WHO-B/D	
Opvoedingsgedrag (SOG)	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>F</i>
	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	
Warmte/Ondersteuning	4,09 (0,38)	4,20 (0,35)	4,13 (0,56)	1,64
Supervisie	4,67 (0,32)	4,62 (0,31)	4,58 (0,56)	2,92
Regelmaat	4,39 (0,54)	4,25 (0,54)	3,97 (0,85)	23,30***
Sociaal belonen	4,78 (0,36)	4,78 (0,38)	4,72 (0,56)	1,21
Permissief gedrag	2,22 (0,46)	2,30 (0,39)	2,58 (0,76)	21,44***
Corrigeren gedrag algemeen	2,38 (0,56)	2,27 (0,55)	2,34 (0,73)	0,78
Corrigeren neg. Consequentie	1,79 (0,80)	1,51 (0,60)	1,88 (0,94)	2,49
Harder straffen	2,40 (0,65)	2,40 (0,61)	2,38 (0,83)	0,06
Ongenoegen uiten	4,13 (0,70)	4,15 (0,71)	3,99 (0,94)	1,57
Inconsequent gedrag	1,89 (0,63)	2,04 (0,63)	2,21 (0,96)	9,94***
Opvoedingsbeleving	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>M</i>	<i>F</i>
	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	(<i>SD</i>)	
POPI Steun	3,20 (1,08)	2,90 (1,37)	2,30 (1,27)	26,83***
POPI Verrijking	4,54 (0,44)	4,34 (0,58)	4,48 (0,52)	4,30*
POPI Isolatie	1,90 (1,01)	1,98 (1,10)	1,97 (1,29)	0,24
NVOS Opvoedingsstress (-)	3,86 (0,38)	3,70 (0,41)	3,65 (0,45)	13,66***
PTC Gedrag	3,01 (0,47)	2,97 (0,61)	2,79 (0,69)	7,42***
PTC Situaties	3,61 (0,36)	3,61 (0,28)	3,35 (0,53)	20,00***

Noot. Na toepassing van een Bonferroni-correctie voor veelvuldig toetsen, blijft enkel *** over als significant.

*** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

(-) een hogere score betekent minder opvoedingsstress

Maximum aantal per groep: België $n = 1102$; WHOA $n = 34$; WHOB/D $n = 86$

5.3 Vergelijking opvoedingsvariabelen volgens pariteit

Variantie-analyses zijn uitgevoerd met pariteit als factor (twee categorieën: gezinnen met 1 kind en gezinnen met meerdere kinderen) en de variabelen die peilen naar opvoedingsbeleving als afhankelijke variabelen. Op meetmoment 2 zijn er 47,3% ouders met één kind, en 52,7% ouders met twee kinderen. Uit de variantie-analyses (Zie Tabel 32) blijkt dat primiparae significant meer steun vanuit de omgeving rapporteren en ook meer verrijking met betrekking tot het opvoeden van hun kind ervaren.

Tabel 32 Vergelijking opvoedingsbeleving volgens pariteit

Opvoedingsbeleving	Eén kind	Meerdere kinderen	F
	M (SD)	M (SD)	
POPI Steun	4,30 (1,06)	3,98 (1,17)	22,92***
POPI Verrijking	5,57 (0,41)	5,49 (0,48)	11,06***
POPI Isolatie	2,82 (0,97)	2,96 (1,06)	5,14*
NVOS Opvoedingsstress (-)	3,85 (0,38)	3,85 (0,40)	0,10
PTC Gedrag	3,00 (0,45)	2,99 (0,53)	0,08
PTC Situaties	3,62 (0,31)	3,57 (0,41)	5,91*

Noot. Na toepassing van een Bonferroni-correctie voor veelvuldig toetsen, blijft enkel *** over als significant.

*** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

(-) een hogere score betekent minder opvoedingsstress

Maximum aantal per groep: Eén kind $n = 563$; Meerdere kinderen $n = 567$.

In welke mate beleven ouders van kinderen van 12 maanden zorgen over de opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning?

Zoals bij de eerste bevraging (zie rapportering in Van Leeuwen et al., 2010) is ook op het tweede meetmoment gevraagd aan de ouders of zij zich zorgen maken over de gezondheid, ontwikkeling, gedrag of opvoeding van hun kind. We focussen in dit rapport op de gegevens over opvoeding bij de ouders van kinderen van 12 maanden.

Op een 5-puntenschaal (van (helemaal) niet tot heel veel) konden ouders aanduiden in welke mate zij zich zorgen maakten over de opvoeding, zowel voor de voorbije twee weken als sinds de vorige bevraging. Er werd gespecificeerd dat met 'zorgen' bedoeld werd '**bezorgd, ongerust zijn of vragen hebben over de opvoeding** van uw kind'.

Tabel 33 toont aan dat meer dan drie vierden van de ouders zich helemaal geen zorgen maakt over de opvoeding van hun kind. Iets meer dan een vijfde van de ouders maakt zich een beetje of nogal zorgen over de opvoeding van hun kind. Iets meer dan 1% maakt zich veel tot heel veel zorgen. Er is een sterk verband tussen de antwoorden op de vraag over de laatste twee weken en het voorbije jaar ($r = 0,90$; $p < 0,001$), wat erop wijst dat als er zorgen waren de laatste twee weken, deze al langer duurden.

Aan de ouders is verder ook gevraagd op een 5-puntenschaal (van (helemaal) niet tot heel veel) aan te geven in welke mate ze **behoefte** hadden **aan hulp, advies of steun van deskundigen** omwille van zorgen, vragen of problemen over de opvoeding van hun kind. Er werd in de vraagstelling gespecificeerd dat behoefte hebben aan hulp, advies of steun niet noodzakelijk betekent dat de ouder er ook gebruik van maakt of gemaakt heeft. Er is een sterk verband tussen de antwoorden op de vraag over de laatste twee weken en het voorbije jaar ($r = 0,85$; $p < 0,001$), wat erop wijst dat als er behoefte was de laatste twee weken, deze ook al voordien aanwezig was.

Ook al rapporteert ongeveer een vierde van de ouders zorgen over de opvoeding, toch heeft slechts een kleiner percentage echt behoefte aan professionele hulp, advies of steun in verband met de opvoeding. Het verband tussen zorgen en behoefte aan opvoedingsondersteuning is nochtans sterk: voor de periode van de laatste twee weken is de correlatie 0,61 ($p < 0,001$) en voor de vraagstelling over het laatste jaar is de correlatie 0,58 ($p < 0,001$).

Tabel 33 Kencijfers zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning (T2)

	helemaal niet	een beetje	nogal	veel	heel veel
Zorgen over de opvoeding van mijn kind de voorbije twee weken	78,2	16,6	3,6	1,1	0,5
Zorgen over de opvoeding van mijn kind sinds de vorige bevraging	76,2	18,9	3,7	0,9	0,4
Behoefte aan hulp, advies of steun i.v.m. de opvoeding van mijn kind de voorbije twee weken	89,0	8,5	1,8	0,4	0,3
Behoefte aan hulp, advies of steun i.v.m. de opvoeding van mijn kind sinds de vorige bevraging	86,3	10,9	2,0	0,6	0,2

Noot. 1% heeft niet geantwoord op de twee vragen die refereren naar de voorbije twee weken; 3,8% heeft de vraag opengelaten over zorgen over opvoeding sinds de vorige bevraging en 4,8% liet de vraag open over behoefte aan ondersteuning sinds de vorige bevraging.

Wanneer we zorgen over opvoeding en nood aan opvoedingsondersteuning vergelijken over de twee meetmomenten, valt op dat de correlaties wel significant en positief zijn, maar eerder klein zijn (zie Tabel 34). Ouders behouden met andere woorden niet allemaal hun relatieve plaats in de groep op de twee meetmomenten, dus er is variatie over de tijd in de mate waarin ouders zorgen en behoeften rapporteren. Deze variatie

kan liggen aan de tijdelijkheid van zorgen en behoeften – mogelijk gaan zorgen en behoefte aan ondersteuning vanzelf voorbij – of aan het feit dat ouders ondersteuning hebben gekregen, professioneel of via hun sociaal netwerk. Bovendien is de mate van zorgen en behoefte aan ondersteuning significant groter op tijdstip 1 dan op tijdstip 2.

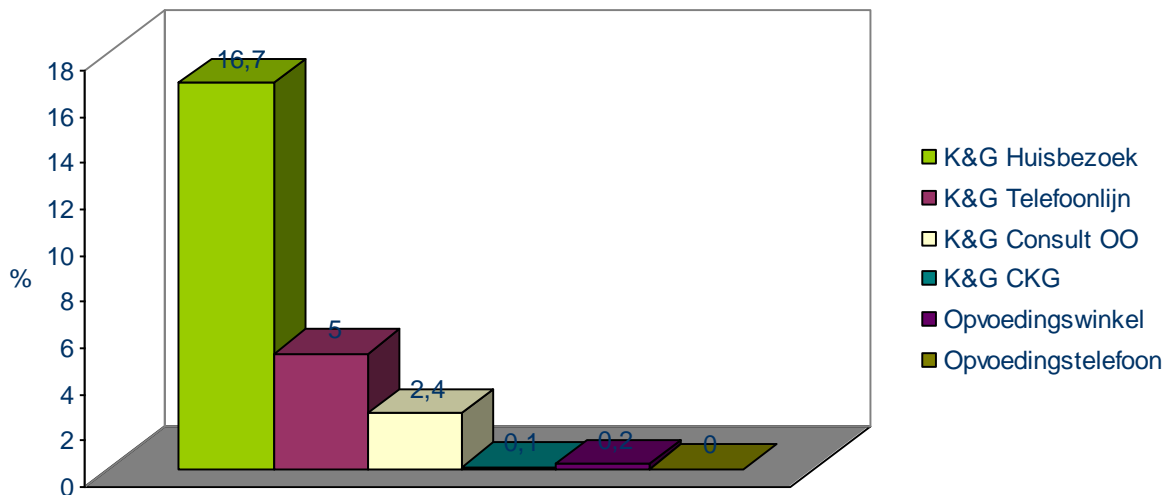
Tabel 34 Vergelijking zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning op T1 en T2

	<i>r</i>	<i>M T1</i>	<i>M T2</i>	<i>T</i>	<i>df</i>
Zorg T1 - T2 (laatste 2 weken)	0,27***	0,77	0,28	15,99***	1118
Zorg T1 - T2 (laatste jaar)	0,30***	0,77	0,29	15,19***	1034
Behoefte T1 - T2 (laatste 2 weken)	0,23***	0,69	0,14	17,77***	1098
Behoefte T1 - T2 (laatste jaar)	0,27***	0,70	0,18	16,47***	999

*** $p < 0,001$

Aan de ouders is tijdens het tweede meetmoment de vraag gesteld "Bij wie of bij welke dienst(en) heeft u hulp gezocht voor uw kind gedurende de voorbije 2 weken en/of de afgelopen maanden?" Ook wanneer ouders hulp gezocht hebben en momenteel nog op een wachtlijst staan, mochten zij het betreffende vakje aankruisen. Ouders konden meerdere vakjes aankruisen.

We rapporteren hier de diensten die ouders kunnen raadplegen voor vragen of zorgen met betrekking tot de opvoeding, al is het niet voor elk kanaal duidelijk of ouders dit effectief raadplegen voor vragen over de opvoeding (zie Figuur 2). Een huisbezoek van Kind en Gezin kan ook omwille van andere redenen dan een opvoedingsvraag plaatsvinden. Hetzelfde geldt voor de telefoonlijn van Kind en Gezin, waar men ook terecht kan voor vragen over kinderopvang. Een huisbezoek van Kind en Gezin wordt door 205 ouders (16,7%) gerapporteerd, 61 ouders (5%) deden beroep op de telefoonlijn van Kind en Gezin, 30 ouders hebben een consult Opvoedingsondersteuning bij Kind en Gezin gevraagd (2,4%), 1 ouder meldt het CKG, 3 ouders de Opvoedingswinkel en geen enkele ouder de Opvoedingstelefoon.

Figuur 2 Percentage ouders dat beroep doet op zorg

Door de gegevens over behoefte aan opvoedingsondersteuning te kruisen met het gebruik van professionele hulp verkrijgen we meer gedetailleerde informatie.

Van de 205 ouders die een huisbezoek van Kind en Gezin wensten, hebben er 185 geantwoord op de vraag naar zorgbehoefte. Daarvan rapporteert 73,5% ($n = 136$) geen behoefte aan opvoedingsondersteuning. Zij raadplegen Kind en Gezin vermoedelijk omwille van andere redenen. Van de overige ouders rapporteert 20,5% ($n = 38$) een beetje behoefte aan zorg, 3,8% ($n = 7$) nogal, 1,1% ($n = 2$) veel en 1,1% ($n = 2$) zeer veel behoefte aan zorg.

Van de 61 ouders die naar de telefoonlijn van Kind en Gezin belden, hebben er 57 geantwoord op de behoefte-vraag: 68,4% ($n = 39$) heeft geen behoefte aan opvoedingsondersteuning, 17,5% ($n = 10$) een beetje, 8,8% ($n = 5$) nogal, 5,3% ($n = 3$) veel en niemand zeer veel.

Dertig ouders hebben een consult Opvoedingsondersteuning bij Kind en Gezin gevraagd. Van de 27 ouders die over hun behoefte aan opvoedingsondersteuning hebben gerapporteerd, antwoordt 77,8% ($n = 21$) daar geen behoefte aan te hebben en 22,8% ($n = 6$) een beetje. De ouder die het CKG rapporteert, rapporteert een redelijke behoefte te hebben aan opvoedingsondersteuning. Van de drie ouders die de Opvoedingswinkel opgeven rapporteren twee ouders geen behoefte en 1 ouder een beetje behoefte aan opvoedingsondersteuning.

Tabel 35 toont de resultaten van een vergelijking tussen gezinnen met 1 kind en gezinnen met meerdere kinderen en de beleving van zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning. Hoewel de gemiddelden laag zijn voor alle groepen en dus wijzen op een beperkte mate aan zorgen of behoefte aan ondersteuning, verschillen ze significant voor gezinnen met een eerste kind, en gezinnen met meerdere kinderen. Gezinnen waar nog maar één kind is, rapporteren gemiddeld meer zorgen over de opvoeding van hun kind en meer nood aan opvoedingsondersteuning.

Tabel 35 Zorgen over opvoeding en ondersteuningsbehoefte volgens pariteit

	Eén kind	Meerdere kinderen	
Opvoedingsbeleving	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>F</i>
Zorgen opvoeding (laatste 2 weken)	0,35 (0,67)	0,20 (0,56)	15,91***
Zorgen opvoeding (laatste jaar)	0,38 (0,67)	0,21 (0,52)	21,47***
Nood aan opvoedingsondersteuning (laatste 2 weken)	0,19 (0,52)	0,09 (0,41)	14,03***
Nood aan opvoedingsondersteuning (laatste jaar)	0,24 (0,55)	0,11 (0,43)	17,76***

Noot. *** $p < 0,001$

Maximum aantal per groep: Eén kind $n = 558$; Meerdere kinderen $n = 562$.

Minimum score = 0, maximum score = 4

Tabel 36 rapporteert gemiddelden en standaarddeviaties voor groepen volgens herkomst van moeder voor zorgen met betrekking tot de opvoeding en ondersteuningsbehoeften. Ouders hebben gemiddeld weinig zorgen en weinig behoefte aan steun, maar er is een significant verschil volgens herkomst. Post hoc toetsen, waarbij rekening is gehouden met ongelijkheid van varianties in de groepen, tonen aan dat indien moeders afkomstig zijn uit WHO-B/D landen, ouders significant meer zorgen rapporteren over de opvoeding van hun kind (de laatste twee weken). Post-hoc toetsen bij de overige twee variabelen waarvoor de *F*-toets een significant verband aangeven (nood aan opvoedingsondersteuning laatste twee weken en voorbije jaar), tonen echter geen significante verschillen tussen groepen wanneer er rekening wordt gehouden met de ongelijkheid van varianties.

Tabel 36 Zorgen over opvoeding en ondersteuningsbehoefte volgens herkomst moeder

	België	WHO-A	WHO-B/D	
Opvoedingsgedrag (SOG)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>F</i>
Zorgen opvoeding (laatste 2 weken)	0,28 (0,61)	0,18 (0,46)	0,54 (0,96)	7,32***
Zorgen opvoeding (laatste jaar)	0,30 (0,60)	0,23 (0,43)	0,43 (0,90)	1,63
Nood aan opvoedingsondersteuning (laatste 2 weken)	0,13 (0,44)	0,15 (0,36)	0,30 (0,76)	4,62**
Nood aan opvoedingsondersteuning (laatste jaar)	0,16 (0,47)	0,19 (0,40)	0,37 (0,74)	5,99**

Noot. *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Maximum aantal per groep: België $n = 1112$; WHOA $n = 34$; WHOB/D $n = 81$

Minimum score = 0, maximum score = 4

Deel 5

CONCLUSIES

1 Reflectie over de onderzoeksresultaten

In deze reflectie gaan we dieper in op enkele specifieke bevindingen uit het onderzoeksrapport. Waar mogelijk wordt dit gekoppeld aan bevindingen uit ander onderzoek.

▪ Positief opvoedingsgedrag

Bij de vragen naar opvoedingsgedrag, waarbij ouders zelf rapporteren over hun eigen opvoedingsgedrag, zien we frequente melding van opvoedingsgedrag gericht op ondersteuning en warmte, supervisie en regelmaat. Ook sociale beloningen worden zeer frequent aangegeven. Deze bevindingen sluiten aan bij de resultaten van een onderzoek in 2010 bij bijna 2700 Nederlandse ouders met kinderen van 0 tot 18 jaar (Bucx & de Roos, 2011). In dit onderzoek, met weliswaar een groter leeftijdsbereik, gaf ook meer dan 90 procent van de ouders aan veel genegenheid aan hun kind te laten zien en goed te weten wat er in hun kind omgaat en wat het nodig heeft. Meer dan 90 procent van deze ouders gaf aan veel aandacht te besteden aan regelmaat en een ordelijke omgeving.

▪ De pedagogische tik

Uit de JOnG! studie kwam naar voor dat een pedagogische tik bij een kind van 12 maanden oud geen ongewoon gedrag is bij ouders. Rond de 8% zegt dit vaak tot altijd te doen, 16,5% soms, 25,7% weinig en 50% nooit. Nochtans gelooft slechts 5% van de Vlaamse ouders in het gebruik van lichamelijke straf, al vindt iets meer dan 10% een pak slaag OK als laatste redmiddel.

Een Nederlands onderzoek (Cuyvers, 2010) bevroeg algemene opvattingen over opvoeding en opvoedingspraktijken bij 1131 'doorsnee'-ouders (96% moeders), die via websites van twee Nederlandse tijdschriften een vragenlijst invulden (leeftijd van de kinderen is niet gespecificeerd). Meer dan de helft van de moeders (53%) sloeg hun kinderen echt helemaal nooit, nog eens 35% deed dat 'zelden' en 9% 'af en toe'. Dit leek aan te sluiten bij de attitudes van de ouders: slechts 10% gaf aan 'niet te kunnen opvoeden zonder een tik', en 10% antwoordde neutraal. Toch was ook 40% het eens met de stelling dat 'af en toe een tik geen kwaad kan'. Gevraagd naar de beleving van ouders 'ik heb spijt als ik een tik heb gegeven', antwoordde 60% van de ouders bevestigend, en nog eens 20% antwoordde eveneens op die vraag, dus in totaal meer dan de 53% die zegde af en toe hun kind te slaan. De onderzoekers besloten hieruit dat fysieke straffen in de praktijk waarschijnlijk veel vaker voorkomen dan ouders zelf rapporteren.

In het onderzoek van Bucx en de Roos (2011) zei slechts 15% van de ouders weleens een fysieke straf (pedagogische tik) uit te delen.

- **Andere methoden van ouders in het omgaan met ongewenst gedrag van hun kind.**

In het onderzoek op 12 maanden zijn twee vormen bevroegd van omgaan met ongewenst gedrag met als doel dat ongewenste gedrag te doen ophouden of verminderen: (1) het toedienen van iets onaangenaams (positieve bestraffing) of (2) het wegnemen van iets aangenaams (negatieve bestraffing). Positieve bestraffing zit vervat in het item 'Wanneer mijn kind gedrag toont dat ik niet wil, laat ik iets onprettigs volgen op zijn of haar gedrag (bijv. wanneer het rommel maakt, die rommel zelf laten opruimen)'. Opvallend is dat 35,7% van de ouders aangeeft dit niet te doen, omdat het kind dit ongewenst gedrag niet stelt, maar een vijfde van de ouders doet dit soms, en 12,7% vaak tot altijd. Negatieve bestraffing is nagevraagd via het item 'Ik neem iets plezierigs van mijn kind af (knuffel, fopspeen, speelgoed, ...) wanneer het stout is'. De meerderheid van de ouders geeft aan dit nooit te doen (65,2%), een vijfde doet dit zelden, en 11,7% soms. Het kind tijdelijk apart zetten (time-out) gebeurt niet door twee derden van de ouders (68,1%), 'soms' door een vijfde van de ouders en 'vaak tot altijd' door 10%. Ook hier geeft ongeveer een vijfde van de ouders aan dat hun kind dit ongewenst gedrag niet stelt. Het time-out gedrag van ouders sluit aan bij de attitude daarover, gemeten wanneer het kind 2 maanden oud is: 68,1% denkt dat deze methode (helemaal) niet geschikt is als vorm van straffen, terwijl 21,9% hieraan twijfelt, en 10% time-out wel een geschikte methode vindt.

Ouders zullen vaker op een verbale manier laten merken dat ze gedrag van hun kind ongepast vinden. Uit dit onderzoek komt duidelijk naar voor dat Vlaamse ouders van één-jarige kinderen meer positieve vormen gebruiken om gewenst gedrag bij hun één-jarige kinderen aan te moedigen, dan 'corrigerende' gedragingen bij ongewenst gedrag.

Ook uit het Nederlands onderzoek van Bucx en de Roos (2011) blijkt dat controlestrategieën zoals straffen weinig worden gebruikt. Ongeveer 63 procent van de ouders zondert het kind af. Wel gaf ongeveer een derde van de ouders aan niet zo consistent te zijn in het volhouden van regels.

- **Opvoedingsbeleving**

Voor de meeste ouders betekent de opvoeding van hun kind een verrijking en ze voeden op vanuit een grote toewijding en verantwoordelijkheidszin. Toch blijkt ook dat opvoeden een zekere kost met zich meebrengt, in de vorm van financiële inspanningen, lichamelijke en soms emotionele uitputting. Bijna een derde van de ouders voelt zich door het opvoeden van hun kind in zekere mate geïsoleerd van de eigen partner of vrienden. Ongeveer 15% van de ouders meent dat het opvoeden voor spanning in de relatie met de partner zorgt. Anderzijds ervaren drie vierden van de ouders wel steun van familie en vrienden, en in iets mindere mate (65%) van de gemeenschap waartoe ze behoren. Over het algemeen menen ouders wel goed te

kunnen omgaan met het gedrag van hun kind van 12 maanden of met bepaalde opvoedingssituaties. Minder dan 5% van de ouders ervaart de opvoeding van hun kind van 12 maanden als belastend. Verbanden tussen opvoedingsgedrag en opvoedingsbeleving op 12 maanden zijn matig, maar in lijn met andere onderzoeksbevindingen. Hoe meer men meent over voldoende draagkracht te beschikken in de opvoeding, de opvoeding als een verrijking ervaart en niet als een belasting, hoe meer positieve opvoedingsgedragingen er gerapporteerd worden, en hoe minder permissief gedrag en gebruik van (hardere) straffen.

Het onderzoek van Bucx en de Roos (2011) geeft aan dat meer dan 95 procent van de ouders tevreden was met het verloop van de opvoeding en zich competent voelde als opvoeder. Toch had meer dan 15 tot 20 procent soms twijfels over de mate waarin zij de opvoeding van hun kinderen aankunnen. Nederlandse ouders met een positiever beeld van de opvoeding hadden minder last hebben van opvoedingsstress, vertoonden meer ondersteunend opvoedgedrag en hanteerden vaker een opvoedstrategie waarin controle gepaard ging met overleg en uitleg. Ouders maakten dan minder gebruik van belonen, straffen en negeren. Hun opvoedgedrag werd meer gekenmerkt door regelmaat en voorspelbaarheid.

- **Verschillen in de opvoeding naargelang specifieke gezinskenmerken**

Opvoedingsbeleving van ouders met een eerste kind

Ouders met een eerste kind (primiparae) verschillen voor sommige variabelen met betrekking tot opvoedingsbeleving van ouders die al meer dan één kind hebben (multiparae). Enerzijds stellen we vast dat primiparae de opvoeding van hun kind significant als meer verrijkend ervaren en meer steun uit hun omgeving krijgen. Anderzijds zien we dat zij zich significant meer zorgen maken over de opvoeding van hun kind (zowel de laatste twee weken als het laatste jaar) en significant meer behoefte aan opvoedingsondersteuning rapporteren (zowel de laatste twee weken als het laatste jaar).

Allochtone gezinnen

Hoewel de groep van gezinnen waarbij moeder niet van Belgische origine is vrij klein is, valt op dat deze groep significant meer opvoedingsstress en zorgen over de opvoeding gedurende de laatste 2 weken rapporteert dan gezinnen met Belgische moeders. Het gaat hierbij vooral om moeders waarbij het land van herkomst een WHO-B/D land is. Bovendien rapporteren deze ouders minder opvoedingsdraagkracht met betrekking tot het gedrag van kinderen en opvoedingssituaties, en ervaren ze minder steun bij de opvoeding.

Gelijkaardige bevindingen over opvoedingsstress vinden we terug in een onderzoek naar behoefte aan opvoedingsondersteuning bij ouders met kinderen tussen 0 en 18 jaar uit Maasmechelen (Snyers, Colpin, & Coenen, 2001). Ook daar rapporteerden niet-westerse gezinnen significant meer opvoedingsstress. Wat de aanwezigheid van een steunend sociaal netwerk betreft, vond het onderzoek van Snyers et al. (2001)

geen verschillen tussen allochtone en autochtone gezinnen. Dit zou kunnen liggen aan het feit dat de leeftijdsgroepen die bestudeerd zijn niet volledig gelijk zijn. Bertrand, Hermanns, en Leseman (1998) stelden immers wel vast dat het aantal genoemde bronnen van sociale steun bij Marokkaanse en Turkse ouders geringer was dan bij Nederlandse ouders met kinderen tussen 0 en 6 jaar. Men wijst erop dat in veel gevallen familieleden – die in deze culturen vaak bij de opvoeding van de kinderen betrokken zijn – en vrienden in het land van herkomst zijn gebleven, waardoor op hen geen beroep kan worden gedaan voor ondersteuning bij de opvoeding.

Daarnaast kan ook een verschil in attituden en waarden met betrekking tot de opvoeding aanleiding geven tot een grotere onzekerheid. Allochtone ouders worden immers met opvoedingswaarden uit verschillende culturen geconfronteerd.

- **Opvoedingsgedrag en –beleving worden door een veelheid aan factoren beïnvloed.**

Zowel kenmerken van het gezin, de ouders als de kinderen hangen samen met verschillende opvoedingsvariabelen. Factoren die een bepaalde opvoedingsvariabele significant voorspellen, zijn daarom geen betekenisvolle predictoren van een andere opvoedingsvariabele. Dit maakt dat men niet één factor kan isoleren als risico- of protectieve factor.

Opvoedingsattituden van ouders wanneer hun kind pas 2 maanden is, voorspellen hun opvoedingsgedrag wanneer hun kind 12 maanden is. Dit geldt zeker voor het geloof in fysiek straffen. Ook Vittrup, Holden, en Buck (2006) zien in hun studie dat een houding pro fysiek straffen het effectief fysiek straffen bij kinderen van 12 maanden voorspelt.

Temperament van het kind is eveneens een voorspellende factor van opvoedingsgedrag en –beleving op 12 maanden, zelfs wanneer het temperament al gemeten is wanneer de baby nog maar 2 maanden oud was.

Emotionele problemen en gezinsfunctioneren lijken vooral een impact te hebben op de opvoedingsbeleving van ouders en minder op het opvoedingsgedrag, al zijn relatieproblemen wel vaker geassocieerd met meer permissief en inconsequent gedrag tegenover het kind. Ouders met emotionele en gezinsproblemen hebben minder positieve gevoelens tegenover het opvoeden en minder draagkracht om het opvoeden aan te kunnen.

- **Zorgen over de opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning**

Bijna 17% van de ouders van kinderen van 12 maanden maakt zich een beetje zorgen over de opvoeding van hun kind en ongeveer 5% nogal tot heel veel zorgen. Een groep van 15% zegt een beetje tot heel veel behoefte te hebben aan opvoedingsondersteuning. Ten opzichte van het eerste meetmoment, toen de baby's pas 2 maanden waren, zijn er significant minder zorgen en behoefte aan ondersteuning op het moment dat de baby's 12 maanden zijn. Dit kan erop wijzen dat zorgen tijdelijk zijn en vanzelf voorbij gaan, wat aansluit bij de idee van opvoeding als een zichzelf sturend proces, dat dankzij de aanwezigheid van beschermende factoren

onder zeer uiteenlopende omstandigheden blijft functioneren (Hermanns, 1995). Anderzijds kan deze variatie te wijten zijn aan gekregen ondersteuning vanwege het eigen sociaal of professioneel netwerk of een combinatie daarvan.

2 Beperkingen in huidig onderzoek en aanbevelingen voor verder onderzoek

- De onderzochte steekproef is voldoende groot om conclusies te trekken. De groep van respondenten is niet strikt representatief. De proportie niet-Belgen en niet-Nederlandstaligen ligt ongeveer 10% lager dan in de volledige Vlaamse geboortecohorte en de proportie kinderen uit kansarme gezinnen van JOnG!-respondenten ligt 3% lager (voor een gedetailleerd profiel, zie Guérin, Roelants, Van Leeuwen, Desoete, & Hoppenbrouwers, 2011). Er werd geen wegingscoëfficiënt toegepast omdat we in de meeste analyses rekening houden met socio-demografische variabelen zoals het opleidingsniveau en de herkomst van de moeder.
- Per gezin heeft slechts één respondent meegewerkt aan het onderzoek, meestal de moeder. Dit laat niet toe om opvoedingsgedrag en -beleving van beide ouders te bestuderen, terwijl literatuur toch wijst op de bijdrage van zowel moeders als vaders in het ontwikkelingsproces van kinderen.
- Hoewel we de rijkdom van het opvoeden hebben proberen vatten door zowel het opvoedingsgedrag als de beleving van opvoeding te bevragen bij ouders, blijft het conatieve aspect van de opvoeding in dit onderzoek onderbelicht. Er is met andere woorden weinig aandacht besteed aan de opvoedingsdoelen of wat ouders met hun opvoeding willen bereiken bij hun kinderen. Voorbeelden van opvoedingsdoelen zijn: verantwoordelijkheidsgevoel, assertiviteit, rekening houden met anderen en respect hebben voor anderen, zich goed weten te gedragen, iets bereiken ...
Ook andere aspecten van de ouder-kindrelatie zouden nog meer aandacht kunnen krijgen, zoals het hechtingspatroon van kinderen. Het multidisciplinaire karakter van de JOnG! studie leidt echter tot beperkingen in de ruimte om ouders te bevragen.
- De gerapporteerde gegevens zijn bekomen via zelf-rapportering van de ouders. Omdat opvoeding voor sommige ouders een beladen of gevoelig onderwerp is, kan niet worden uitgesloten dat er een zekere tendens tot sociaal wenselijk antwoorden aanwezig is voor sommige vragen. Daarom zal de verwerking van de gegevens uit het observatie-onderzoek bij de verdiepingsonderzoek extra informatie kunnen geven over het opvoedingsgedrag van ouders. Gegevens uit het vragenlijstonderzoek kunnen hier in toekomstig onderzoek aan gekoppeld worden.
- Het design van de JOnG! studie, met zijn herhaalde metingen, heeft tot doel de evolutie van opvoedingsbeleving en -gedrag in kaart te brengen, evenals het gebruik van zorg. Verdere analyse van longitudinale data op extra meetmomenten (24 maanden, 36 maanden) zullen dit in de nabije toekomst mogelijk maken.

- Verder onderzoek kan opvoedingsgedrag en -beleving aan zorggebruik koppelen. Meer gedetailleerde analyses van de zorgtrajecten die ouders volgen, kunnen toelaten om na te gaan in welke mate een daling in zorgen over opvoeding en behoefte aan opvoedingsondersteuning (in zekere mate) te wijten is aan het raadplegen van zorginitiatieven. Het kan ook zicht geven op het feit of zorg en behoefte aan ondersteuning eerder tijdelijk zijn, en iets waarvoor ouders zelf een oplossing vinden. Daarnaast kan ook nagegaan worden of ouders met een grote nood aan opvoedingsondersteuning ook werkelijk de toegang vinden naar initiatieven voor opvoedingsondersteuning. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van beschikbare informatie uit face-to-face interviews en vragenlijsten over de nood aan zorg, de aard van de gevraagde zorg, en het doorlopen zorgtraject.

3 Aanbevelingen voor het beleid

▪ Legitimering van een beleid rond opvoedingsondersteuning

Ook al voelen de meeste ouders zich competent in de opvoeding van hun kind, en ervaren ze het opvoeden als een verrijking, de kencijfers met betrekking tot beleving van de opvoeding en de indicaties van bezorgdheid en behoefte aan ondersteuning vormen een verantwoording voor het verderzetten van een beleid rond opvoedingsondersteuning. De JOnG! studie toont echter duidelijk aan dat opvoeden niet in een vacuüm gebeurt, maar nauw verbonden is met andere domeinen van functioneren. Ouders die zich geïsoleerd voelen, emotionele problemen rapporteren, of moeilijkheden hebben met de partner, ervaren de opvoeding van hun kind daarom nog niet als een 'ernstig probleem', maar er is wel een duidelijk effect op hun subjectieve beleving van het opvoeden. De opvoedingsrelatie moet dus steeds in een ruimere context worden bekeken. Daarom is het blijven volgen van een meersporenbeleid met betrekking tot opvoedingsondersteuning aangewezen, waarbij op specifieke noden van ouders kan worden ingegaan.

▪ Opvoedingsondersteuning aan specifieke doelgroepen?

Aandacht voor gezinnen met een moeder van allochtone afkomst lijkt aangewezen vanwege enerzijds een rapportering van meer opvoedingsstress en minder draagkracht dan Belgische ouders, en anderzijds een geringer steunend sociaal netwerk dat hen hierbij kan helpen. Daarbij kunnen we aannemen dat deze ouders geconfronteerd worden met opvoedingswaarden van verschillende culturen, wat hun opvoedingsonzekerheid kan doen toenemen. Een open dialoog over opvoeding, met respect voor verschillende opvoedingsattituden, kan ondersteunend werken voor deze ouders. Door het aanbieden van laagdrempelige mogelijkheden waar ouders met kinderen elkaar kunnen ontmoeten, kunnen ouders geconfronteerd worden met verschillende opvoedingswaarden en -stijlen en van elkaar leren. Op die manier kan ook een sociaal netwerk gecreëerd worden waardoor ouders zich minder geïsoleerd voelen met betrekking tot de opvoeding van hun kind. Ontmoetingsplaatsen voor ouders, de Inloopteams van Kind en Gezin, en 'inclusieve' kinderopvang voor ouders en kinderen met specifieke zorgbehoeften zijn voorbeelden van initiatieven waar hier al aandacht wordt aan geschonken.

Extra aandacht voor ouders met een eerste kind (primiparae) lijkt ook een optie. Hoewel deze ouders de opvoeding als meer verrijkend ervaren en meer steun uit hun omgeving krijgen dan ouders met meerdere kinderen, maken ze zich meer zorgen en rapporteren ze meer nood aan opvoedingsondersteuning.

▪ Blijven inzetten op het thema positief opvoeden

Ouders in het JOnG! bieden veel warmte en ondersteuning, gaan frequent in op gewenst gedrag van hun kind met sociale beloningen, bieden veel veiligheid en regelmaat. De brochure 'Het ABC van baby tot kleuter' van Kind & Gezin (2010), die elk gezin gratis ontvangt tijdens het kennismakingsbezoek of het eerste huisbezoek,

gaat in op positief ouderschap en biedt jonge ouders tips over een positieve interactie met hun kind, zoals het aandacht geven aan positief gedrag van kinderen. Ook de website van Kind en Gezin beschrijft positief opvoeden (www.kindengezin.be/opvoeding/opvoeden/positief-opvoeden). We kunnen door de methode van dit onderzoek niet uitmaken of deze brochure het positief opvoeden van ouders mee beïnvloedt, maar het is alleszins een nuttig instrument om het belang van positief opvoeden in de verf te zetten. Door de klemtoon te leggen op positief opvoeden kunnen ook opvoedingssituaties of gedragingen van kinderen besproken worden op een niet problematiserende manier.

▪ **Mogelijke thema's waar extra aandacht naar zou kunnen gaan**

Uit de onderzoeksresultaten komen enkele thema's naar voor die eventueel bijzondere aandacht kunnen krijgen in verdere initiatieven voor opvoedingsondersteuning.

Kind en Gezin neemt expliciet standpunt in tegen de **pedagogische tik**. Toch is dit geen ongewoon gedrag bij ouders met een kind van een jaar oud. Is dit een thema waarrond een communicatiestrategie dient te worden uitgewerkt?

Het is alleszins nodig om rekening te houden met het feit dat sommige ouders het geven van een fysieke straf als een nuttig middel zien om gedrag van kinderen te reguleren. Ouders die overtuigd zijn van fysiek straffen als belangrijk middel om gedrag van kinderen te reguleren, worden best op een andere manier benaderd dan ouders die fysiek straffen uit onmacht gebruiken (en zich daar ook niet goed bij voelen). Het wegnemen van een opvoedingsmethode waarvan ouders overtuigd zijn, bijvoorbeeld op basis van culturele traditie, of omdat ze er zelf mee zijn opgegroeid, zal slechts zinvol zijn als ouders over voldoende alternatieven beschikken waarvan ze ook de efficiëntie inzien.

Het lijkt ook nuttig om ervoor te zorgen dat de pedagogische tik geen taboe-onderwerp wordt, door het negatief te gaan benaderen. In die zin is de invalshoek van positief opvoeden een niet schuld-inducerende aanpak.

Een ander mogelijk thema is het **temperament van kinderen**.

Bepaalde temperamentseigenschappen hangen samen met sommige opvoedingsgedragingen, maar ook met de beleving van de opvoeding. Temperament betreft individuele verschillen tussen kinderen die vastgesteld kunnen worden aan de hand van gedragingen bij kinderen. Deze gedragingen zijn op zich niet problematisch, maar situeren zich op een continuüm van niet tot vaak voorkomend. Ouders bewust maken van individuele verschillen tussen kinderen, kan helpen om gedrag bij hun kind te de-problematiseren. Het bieden van informatie over temperament kan ouders zekerder doen voelen over hoe ze met hun kind kunnen omgaan en een eventuele negatieve opvoedingsbeleving of verminderde draagkracht doen afnemen.

REFERENTIES

- Bakker, I., Bakker, K., van Dijke, A., & Terpstra, L. (1998). O&O in perspectief. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: the Exercise of Control*. Freeman: New York.
- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development, 65*, 1120-1136.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: a process model. *Child Development, 55*, 83-96.
- Bertrand, R. M., Hermanns, J. M. A., & Leseman, P. P. M. (1998). Behoeftte aan opvoedingsondersteuning in Nederlandse, Marokkaanse en Turkse gezinnen met kinderen van 0-6 jaar. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs, 14*, 50-71.
- Bucx, F., & de Roos, S. (2011). Opvoeden in Nederland. In: F. Bucx (red.). Gezinsrapport 2011. Een portret van het gezinsleven in Nederland (p. 152-179). Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Capaldi, D., & Patterson, G. R. (1989). Psychometric properties of fourteen latent constructs from the Oregon Youth Study. New York: Springer-Verlag.
- Cohen, J. (1992). "A power primer". *Psychological Bulletin, 112*, 155-159.
- Colpin, H., & Grietens, H. (2000). De gezinsopvoeding: Concepten en instrumenten. Ongepubliceerd werkdokument. Katholieke Universiteit Leuven.
- Connors, N.A., Whiteside-Mansell, L., Deere, D., Ledet, T., & Edwards, M.C. (2006). Measuring the potential for child maltreatment: the reliability and validity of the adult adolescent parenting inventory-2. *Child Abuse and Neglect, 30*, 39-53.
- Cuyvers, P. (2010). Wie zoet is... Ouders over straffen en belonen. Een onderzoek onder lezers van Mijn Geheim en bezoekers van Ouders Online.
- Dekovic, M., & Gerris, J. R. M. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and childrearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 675- 685.
- Dekovic, M., Gerris, J. R. M., & Janssens, J. M. A. M. (1991). Parental cognitions, parental behavior, and the child's understanding of the parent-child relationship. *Merrill Palmer Quarterly, 37*, 523-541.
- Gartstein, M. A., & Rothbart, M. K. (2003). Studying infant temperament via the Revised Infant Behavior Questionnaire. *Infant Behavior & Development, 26*, 64-86.
- Grietens, H., Hoppenbrouwers, K., Desoete, A., Wiersema, R. & Van Leeuwen, K. (2010). JOnG! Theoretische achtergronden, onderzoeksopzet en verloop van het eerste meetmoment (SWVG-rapport 11, 2010-02). Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Groenendaal, H. & Dekovic, M. (2000). Risicofactoren voor kwaliteit van de opvoeding. *Pedagogiek, 20*, 3-22.

- Guérin, C., Roelants, M., Van Leeuwen, K., Desoete, A., & Hoppenbrouwers, K. (2011). Sociaal-demografisch profiel, perinatale gezondheid en gezondheid tijdens de eerste levensweken van de Vlaamse geboortecohorte JOnG! (SWVG-rapport 17, 2011/06). Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Hermanns, J.M.A. (1995). Opvoedingsondersteuning: een poging tot wetenschappelijke en maatschappelijke legitimering. In: H. Haerden, & D. Janssen (Eds.), *Pedagogische preventie: een antwoord op kansarmoede?* (pp. 17-33). Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Koeter, M. W. J., & Ormel, J. (1991). *General Health Questionnaire. Nederlandse bewerking*. Lisse: Swets and Zeitlinger.
- Koot, H. M. (1997). *Handleiding bij de vragenlijst voor gezinsproblemen*. Rotterdam: Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Sophia Kinderziekenhuis / Academisch Ziekenhuis Rotterdam / Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Lawson, K. L. (2004). Development and psychometric properties of the Perceptions of Parenting Inventory. *The Journal of Psychology, 138*, 433-455.
- Lerner, R. M., Rothbaum, F., Boulos, S., & Castellino, D. R. (2002). Developmental systems perspective on parenting. In M. H. Bornstein (Ed.). *Handbook of parenting: Vol. 2, Biology and ecology of parenting*.
- Meunier, J.-C., & Roskam, I. (2007). Psychometric properties of a parental childrearing behavior scale for French-speaking parents, children, and adolescents. *European Journal of Psychological Assessment, 23*, 113-124.
- Patterson, G.R., Reid, J., & Dishion, T. (1992). *Antisocial Boys. A social interactional approach*. Volume 4. Eugene: Castalia Publishing Company.
- Rousseau, S., Van Leeuwen, K., Hoppenbrouwers, K., Desoete, A., Wiersema, J.R., & Grietens, H. (2011). Hoe beleven ouders het ouderschap en welke zijn hun eerste vragen? Feiten en cijfers (2011-11): Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Sanders, M. R., & Woolley, M. L. (2001) *Parenting Tasks Checklist*. PFSC, Brisbane.
- Steinhauer, P.D., Santa-Barbara J., & Skinner, H. (1984). The process model of family functioning. *Canadian Journal of Psychiatry, 29*, 7788.
- Snyers, K., Colpin, H., & Coenen, M. (2001). Behoeftte aan opvoedingsondersteuning. Een onderzoek bij ouders in Maasmechelen. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- Van Cauwenberge, V., Wiersema, J. R., Hoppenbrouwers, K., Van Leeuwen, K., & Desoete, A. (2011). Evolutie in temperament tijdens het eerste levensjaar en het verschil bij jongens en meisjes. SWVG-rapport. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Van Den Berg, M., Vanderfaellie, J., & Grietens, H. (2009). *Effectevaluatie spreekuur volgens de methodiek van Triple P en de vergelijking met het huidige Spreekuur Opvoedingsondersteuning*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Van Leeuwen, K. (1999). Het meten van opvoeding met de Schaal voor Ouderlijk Gedrag. *Diagnostiek-wijzer, 3*, 151-168.
- Van Leeuwen, K. (2000). Handleiding Meetinstrumenten bij "Deficieten in opvoedingsvaardigheden van ouders als indicatoren voor probleemgedrag bij

jongeren. Een screeningsstudie voor Vlaanderen (Impulsprogramma Humane Wetenschappen Vlaamse Gemeenschap, Beleidsgericht onderzoek bel96/32)". Universiteit Gent.

Van Leeuwen, K., Rousseau, S., Hoppenbrouwers, K., Desoete, A., Wiersema, J.R., & Dierckx, H. (2010). Kleine kinderen, kleine zorgen? Ondersteuningsbehoeften van ouders met zuigelingen in relatie tot ouder-, kind- en gezinskenmerken. Feiten en cijfers (2010-5): Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Van Leeuwen, K. G., & Vermulst, A. A. (2004). Some psychometric properties of the Ghent Parental Behavior Scale. *European Journal of Psychological Assessment, 20*, 283-298.

Veerman, J. W., ten Brink, L. T., van der Horst, H., & Koedoot, P. (1993). Vragenlijst meegemaakte gebeurtenissen. Herziene handleiding. Amsterdam: Paedologisch instituut, afdeling evaluatief-epidemiologisch onderzoek.

Visienota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2009-2014 (2010). Iedereen Wij. Weliswaar (p. 2-15).

Vittrup, B., Holden, G. W., & Buck, J. (2006). Attitudes predict the use of physical punishment: A prospective study of the emergence of disciplinary practices. *Pediatrics, 117*, 2055-2064.

Walker, L. O., & Kirby, R. S. (2010). Conceptual and measurement issues in early parenting practices research: an epidemiologic perspective. *Maternal and Child Health Journal, 14*, 958-970.

Wels, P.M.A., & Robbroeckx, L.M.H. (1996). *NVOS, Nijmeegse Vragenlijst voor de Opvoedingssituatie*. Handleiding. Lisse: Swets & Zeitlinger.

WHO (2011). The Global Burden of Disease 2000 project: aims, methods and data sources. Global Programme on Evidence for Health Policy Discussion Paper No. 36. World Health Organization. November 2001 (revised).

Worobey, J. (1986). Convergence among assessments of temperament in the first month. *Child Development, 57*, 47-55.

Worobey, J., & Blajda, V. M. (1989). Temperament ratings at 2 weeks, 2 months, and 1 year: Differential stability of activity and emotionality. *Developmental Psychology, 25*, 257-263.

Publicaties van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Feiten & Cijfers

(te downloaden van <http://www.steunpuntwvg.be/swvg/nl/Publicaties.html>)

SWVG Feiten & Cijfers 25	Alcohol voor, tijdens en na de zwangerschap en in de periode van de borstvoeding
SWVG Feiten & Cijfers 24	MP3-spelers, een bedreiging voor het gehoor van jongeren?
SWVG Feiten & Cijfers 23	De door adolescenten met een handicap en hun ouders gerapporteerde ondersteuningsnoden en de relatie met situationele factoren
SWVG Feiten & Cijfers 22	Lokale kenmerken kunnen een invloed hebben op het effect van een interventie op voeding en beweging voor 3 tot 9-jarigen
SWVG Feiten & Cijfers 21	Psychosociaal functioneren van 12-jarige jongens en meisjes met rekenproblemen in Vlaanderen
SWVG Feiten & Cijfers 20	Op zoek naar het unieke in elk kind. Temperament bij jongens en meisjes van 6 en 12 jaar met en zonder psychopathologie
SWVG Feiten & Cijfers 19	Mantelzorg, vanzelfsprekend !? Over zorgervaringen en noden van mantelzorgers van kwetsbare ouderen
SWVG Feiten & Cijfers 18	Hoeveel kosten rapporteren ouders in verband met de ondersteuning van hun adolescent met een handicap?

SWVG Feiten & Cijfers 17	Met de mantel der liefde? Over de kwaliteit van de relatie tussen kwetsbare ouderen en mantelzorgers
SWVG Feiten & Cijfers 16	Opzettelijke zelfverwonding bij adolescenten in een ecologisch perspectief
SWVG Feiten & Cijfers 15	Zorggebruik, -behoefte en -tevredenheid bij kwetsbare ouderen
SWVG Feiten & Cijfers 14	Een goede oude dag?
SWVG Feiten & Cijfers 13	Een educatieve interventie op voeding en beweging in kinderdagverblijven kan de ontwikkeling van overgewicht voorkomen
SWVG Feiten & Cijfers 12	Determinanten van levenskwaliteit van adolescenten met een handicap en hun ouders
SWVG Feiten & Cijfers 11	Hoe beleven ouders het ouderschap en wat zijn hun eerste vragen?
SWVG Feiten & Cijfers 10	Kwaliteit van leven van adolescenten met een handicap en hun familieleden
SWVG Feiten & Cijfers 9	Menstruatiepatroon en menstruele klachten bij 12-jarigen in Vlaanderen
SWVG Feiten & Cijfers 8	Beschrijving van de KANS steekproef: representativiteit, demografische en socio-economische kenmerken, gezondheidstoestand en zorggebruik
SWVG Feiten & Cijfers 7	Als mama rookt, rookt de baby mee
SWVG Feiten & Cijfers 6	Een wereld van verschil. Zien baby's aantallen?
SWVG Feiten & Cijfers 5	Kleine kinderen, kleine zorgen? Ondersteuningsbehoeften van ouders met zuigelingen in relatie tot ouder-, kind- en gezinskenmerken
SWVG Feiten & Cijfers 4	Depressieve klachten bij kwetsbare ouderen die thuiszorg gebruiken

SWVG Feiten & Cijfers 3	Preventie van spina bifida en andere neuralebuisdefecten door foliumzuursuppletie tijdens de zwangerschap
SWVG Feiten & Cijfers 2	Het hulpaanbod voor mensen met depressieve klachten in (I)CAW en OCMW: beantwoordt het aanbod aan de vraag?
SWVG Feiten & Cijfers 1	Depressieve klachten en suïcidaliteit in de (I)CAW en OCMW: onderzoek naar de ernst en de relatie tot armoede

Rapporten

(te downloaden van <http://www.steunpuntwvg.be/swvg/nl/Publicaties.html>)

Rapport 24 2011/15	JOnG! - Opvoedings- en gezinsvariabelen bij de Vlaamse geboortecohorte 0-jarigen
Rapport 23 2011/14	Samenwerking in ketens en netwerken: praktijkervaringen uit de zorg- en welzijnssector
Rapport 22 2011/12	Overheidsinstrumentarium in de zorgsector
Rapport 21 2011/11	VRAAG. Theoretische achtergronden en onderzoeksopzet
Rapport 20 2011/09	Blauwdruk voor geharmoniseerde begrippen en procedures in de zorg
Rapport 19 2011/08	Ontwikkeling van indicatoren in het kader van doelstelling 12 'Zorg' van het Pact 2020
Rapport 18 2011/07	Zorgintensiteit-/zorgzwaartebepaling bij minderjarigen in de intersectorale toegangspoort NRTJ: zoektocht naar een instrumentarium
Rapport 17 2011/06	Sociaal-demografisch profiel, perinatale gezondheid en gezondheid tijdens de eerste levensweken van de Vlaamse geboortecohorte JOnG!
Rapport 16 2011/05	KANS - Theoretische achtergronden en onderzoeksopzet
Rapport 15 2011/04	De Vlaamse Ouderen Zorg Studie: methodologisch rapport

Rapport 14	2011/03	De dienstencheque in Vlaanderen. Tot uw dienst of ten dienste van de zorg?
Rapport 13	2011/02	Evaluatie van de huidige screening van adoptieouders uitgevoerd door Diensten voor maatschappelijk onderzoek van de CAW's in het kader van de geschiktheidprocedure voor interlandelijke adoptie gevoerd voor de jeugdrechtbank
Rapport 12	2011/01	EFeKT - Evalueren van eEffecten en Kernprocessen van preventieve meThodieken, ontwikkeld binnen de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen
Rapport 11	2010/02	JOnG! Theoretische achtergronden, onderzoeksopzet en verloop van het eerste meetmoment
Rapport 09	2009/06	Onderzoek naar verklarende factoren voor de verschillen in suïcidecijfers in Vlaanderen in vergelijking met Europese landen
Rapport 08	2009/05	Indicatoren als basis voor een zelfevaluatie- en auditinstrument van CGG
Rapport 07	2009/04	Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse gewest
Rapport 06	2009/03	Vraagverheldering in de preventieve gezinsondersteuning van Kind & Gezin: Een onderzoek naar de validering van de IJsbrekermethodiek
Rapport 05	2009/02	Effectevaluatie Spreekuur volgens de methodiek van Triple P en vergelijking met het huidige Spreekuur Opvoedingsondersteuning
Rapport 04	2009/01	Personen met een verstandelijke handicap onderhevig aan een interneringsmaatregel
Rapport 03	2008/08	Evaluatie Time-outprojecten - Bijzondere jeugdbijstand
Rapport 02	2008/06	De prioriteiten op het vlak van welzijn en gezondheid: visies van betrokkenen in 8 regio's
Rapport 01	2008/03	Toekomstig ziekenhuislandschap in Vlaanderen

Werknota's

(te downloaden van <http://www.steunpuntwvg.be/swvg/nl/Publicaties.html>)

Werknota 12	2011/13	De netwerken hulp- en dienstverlening aan gedetineerden vanuit een netwerkmanagement-perspectief
Werknota 11	2011/10	POP – Instrumentarium voor het uitwerken van een proces evaluatie binnen het POP-project
Werknota 10	2010/04	De netwerken van Integrale Jeugdhulp geanalyseerd vanuit een keten- en netwerkmanagementperspectief - Een casestudie
Werknota 09	2010/11	Private zorgvoorzieningen voor residentiële ouderenzorg in Europees perspectief
Werknota 08	2009/11	Zorg op de Europese markt
Werknota 07	2009/10	Beleidsruimte van de overheid in de zorgsector
Werknota 06	2009/09	Overheidsinstrumentarium in de zorgsector – onderzoekskader
Werknota 05	2008/07	De selectie van de SWVG-onderzoeksregio's
Werknota 02	2008/02	Begrippen en effecten van marktwerking: een literatuurverkenning
Werknota 01	2008/01	Ontwikkelingen betreffende de Europese Dienstenrichtlijn en de zorgsector"

Boeken

(te bestellen via <http://www.acco.be/uitgeverij/nl>)

Boek 2	2010/01	Modelontwikkeling voor de economische evaluatie van welzijns- en gezondheidsprojecten en projectplannen (ISBN:9789033480706)
Boek 1	2009/08	Deugdelijk bestuur in de non-profit welzijns- en gezondheidssector (ISBN:9789033477980)